

VILNIAUS UNIVERSITETAS
CHEMIJOS IR GEOMOKSLŲ FAKULTETAS
GEOMOKSLŲ INSTITUTAS
GEOGRAFIJOS IR KRAŠTOTVARKOS KATEDRA

Laura Cimbalistaitė
Geografija ir kraštovarką
Magistro baigiamasis darbas

**MIŠKINGO PELKINIO REKREACINIO PARKO STEIGIMO
GALIMYBIŲ ANALIZĖ (ŠIMONIŲ GIRIOS TERITORIJOS
PAVYZDŽIU)**

Darbo vadovas
doc. dr. Jonas Volungevičius

Vilnius, 2021

**VILNIUS UNIVERSITY
FACULTY OF CHEMISTRY AND GEOSCIENCES
INSTITUTE OF GEOSCIENCES
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY AND LAND MANAGEMENT**

Laura Cimbalistaitė
Geography and Land Management
Master thesis

**ANALYSIS OF THE POSSIBILITIES OF ESTABLISHING A
FORESTED WETLAND RECREATION PARK (ON THE
EXAMPLE OF THE SIMONYS FOREST AREA)**

Scientific adviser
Assoc. prof. dr. Jonas Volungevičius

Vilnius, 2021

TURINYS

ĮVADAS	4
1. TYRIMŲ APŽVALGA	7
1.1. Rekreacinis planavimas pasaulyje	7
1.2. Rekreacinis planavimas Lietuvoje	9
2. DARBO METODOLOGIJA	12
2.1. Darbo rengimo metodika	12
2.2. Naudoti tyrimo metodai	16
2.3. Rekreacijos, rekreacinio potencialo ir rekreacinio parko sampratos	16
3. DARBO REZULTATAI	19
3.1. Rekreacinio potencialo vystymo prielaidos miškingame pelkėtame kraštovaizdyje.....	19
3.1.1. Gamtinės prielaidos.....	19
3.1.2. Teisinės prielaidos.....	22
3.1.3. Socialinės prielaidos.....	23
3.2. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos esamos būklės analizė	25
3.2.1. Gamtinės aplinkos būklė	25
3.2.2. Kraštovaizdžio estetiškas potencialas.....	31
3.2.3. Kraštovaizdžio rekreacinis potencialas	35
3.2.4. Teritorijos apsaugos statusas	38
3.3. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos formavimo sprendiniai	41
3.3.1. Gamtinės aplinkos apsaugos kryptys ir tvarkymo priemonės	41
3.3.2. Kraštovaizdžio formavimo kryptys ir apsaugos priemonės	44
3.3.3. Rekreacinės funkcijos ir infrastruktūros vystymo ir tvarkymo priemonės	50
3.3.4. Rekreacinės ir kitos inžinerinės infrastruktūros tvarkymo priemonės	53
3.4. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybės	57
IŠVADOS	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
PRIEDAI	66
1 priedas	67
2 priedas	70
3 priedas	71
4 priedas	75

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos teritorijos gamtinė aplinka ir specifiniai regionų kraštovaizdžio teritoriniai kompleksai sudaro sąlygas rekreacijos vystymui šalyje. Lietuva turi didelį rekreacinį potencialą, pasižymi savo netolygumu bei grožiu lenkia daugelį Europos šalių. Gamtiniams rekreaciniams ištekliams priskiriami miškai, vandens telkiniai ir jų pakrantės, kurios yra tinkamos žmonių poilsiui ir pramogoms, mineralinio vandens ir gydomojo purvo telkiniai, gamtos paveldo objektai, gamtos parkai ir gyvenamųjų vietovių želdynai. Pagal rengiamą naująjį Lietuvos Respublikos bendrąjį planą rekreacinės paskirties teritorijos – rekreacinių išteklių turinčios vietovės, kuriose prioritetą teikiamas poilsio ir turizmo veiklai vykdyti (LR Bendrasis planas. Esama būklė, 2018).

Rekreaciniu potencialu pasižyminčios vietovės labai netolygiai išsidėsto Lietuvos teritorijoje. Geografiniu požiūriu daugiausiai rekreacinių išteklių turintys arealai koncentruojasi Pajūrio, Pamario bei Baltijos kalvotųjų aukštumų ruožuose. Didelė rekreacinio potencialo dalis telkiasi valstybiniuose parkuose. Kraštovaizdžio bei biologinės įvairovės apsaugai Lietuvoje sukurtas saugomų teritorijų tinklas, kuris apima 17,6% šalies sausumos ploto (LR Bendrasis planas. Esama būklė, 2018). Saugomose teritorijose pagrindinis prioritetą yra saugoti, o rekreacija tampa riboto naudojimo funkcija. Vykstant sparčiai urbanizacijai daugėja užstatytų bei technogenine danga padengtų plotų, ko pasekoje, prarandami gamtiniai rekreaciniai ištekliai. Šiuo požiūriu aktualu steigti specialias teritorijas, kad rekreaciniai ištekliai būtų naudojami teisingai bei tvariai, tokiu būdu vystant pačią gamtinę aplinką bei teikiant naudą žmogui.

Anot E. Riepšo (Riepšas, 2012) rekreacijos poreikis gamtinėje aplinkoje gali būti glaudžiai siejamas su gyventojų gausėjimu, aplinkos urbanizavimu bei tarša, intensyvia žmonių darbine veikla, apkrova bei stresais, kuriuos šiuolaikinis žmogus patiria kiekvieną dieną. Poilsis gamtoje tampa pagrindiniu žmogaus fizinių bei dvasinių jėgų atgavimo šaltiniu. Visavertis žmogaus poilsis naudingas ne tik pačiam žmogui, bet ir visuomenei. Tai būtinybė žmonijos vystymuisi bei išlikimui. Natūrali gamta ypatingai traukia žmones, nes tik joje randama ramybė, grynas oras, švarus vanduo, augalijos ir gyvūnijos įvairovė, pajuntama ekosistemų harmonija, kraštovaizdžio grožis, gaunama natūralių maisto produktų ar vaistinės žaliavos. Vienas iš natūraliausių gamtinių kraštovaizdžių yra išlikęs miškingose teritorijose, todėl jiems tenka didžiausia rekreacinė apkrova. Rekreacija, kaip ir bet koks kitas gamtos ar kitokių išteklių naudojimas, neigiamai veikia gamtines ekosistemas, kai jos nėra tinkamai paruoštos, prižiūrimos bei nėra reguliuojami rekreaciniai krūviai. Todėl kyla būtinybė rekreacinį potencialą bei gamtinius išteklius paruošti žmonių lankymui bei poilsiui.

Paskutiniu metu yra keliamas rekreacinių parkų kūrimo klausimas. Tačiau nėra iki galo aišku kokiame kraštovaizdyje rekreacinis parkas galėtų būti kuriamas, koks kraštovaizdis yra labiausiai tinkamas. Iškyla klausimas: ar gali būti vystomas miškingame pelkėtame kraštovaizdyje sukauptas rekreacinis potencialas bei vietinio lygmens rekreacinis parkas galėtų būti įsteigiamas tokiam kraštovaizdyje, sukuriant ne tradicinės rekreacijos modelį, o pažintinį ar ekstremalų. Tokiuose parkuose didžiausias dėmesys būtų skiriamas tvariam gamtinių išteklių naudojimui, žmogaus rekreacijai bei gamtos pažinimui. Analizuojama tema yra aktuali ne tik todėl, kad miškingas pelkėtas kraštovaizdis yra įdomus ir neįprastas rekreacinei veiklai vykdyti, bet ir todėl, kad rekreacinio potencialo vystymas ir lokalinių parkų kūrimas tampa vis svarbesnis Lietuvos rekreacinių išteklių naudojimo kontekste bei yra minimas strateginiuose bei nacionaliniuose teritorijų planavimo dokumentuose, kaip ateities siekiamybė parkų steigime.

Šiame baigiamajame magistro darbe pasirinktas analizuoti miškingo pelkėto kraštovaizdžio arealas, esantis šiaurės rytų Lietuvoje, Anykščių rajono savivaldybėje, Svėdasų seniūnijoje, Šimonių girios rytuose. Analizuojamos teritorijos reljefas nėra išraiškingas, kadangi plyti Vakarų aukštaičių plynaukštėje, tačiau turtingas santykinai natūraliais miškais, pelkėmis bei ežerais, kurių unikalus išsidėstymas formuoja išskirtinį teritorijos charakterį. Visi šie gamtiniai elementai suteikia teritorijai rekreacinį potencialą, kuris gali būti naudojamas steigiant lokalinio lygmens rekreacinį parką. Tiriama teritorija patenka į saugomą teritoriją – Šimonių girios biosferos poligoną. Saugomose teritorijose sukauptas bene didžiausias rekreacinio potencialo kiekis, tad pasitelkiant tvaraus planavimo principus ir sudarant galimybes ne tik saugoti gamtos vertybes, bet ir jas naudoti, galima sukurti tobulą harmoniją ir didinti rekreacijos reikšmę Lietuvoje.

Tyrimo objektas – Anykščių rajono savivaldybės, Svėdasų seniūnijos miškingas pelkėtas kraštovaizdis.

Darbo tikslas – Prisidėti prie rekreacinių parkų steigimo galimybių vystymo Lietuvoje. Siekiant įgyvendinti tikslą yra suformuoti 5 **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti rekreacinio planavimo patirtį pasaulyje ir Lietuvoje;
2. Apžvelgti rekreacijos, rekreacinio potencialo ir rekreacinio parko sampratą;
3. Nustatyti rekreacinio potencialo miškingame pelkėtame kraštovaizdyje vystymo prielaidas;
4. Atlikti perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos analizę ir parengti planavimo schemas;
5. Nustatyti ir išanalizuoti perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybes.

Darbo naujumas. Saugomų teritorijų steigimo ir rekreacijos vystymo tema yra parengta nemažai baigiamųjų darbų, taip pat bandyta nagrinėti ir rekreacinių regioninių parkų problemą Lietuvoje (Jasinavičiūtė, 2013). Šiuo metu rengiamame Lietuvos Respublikos bendrajame plane yra įvardinamas poreikis steigti vietinio lygmens rekreacines teritorijas, tam, kad įveiklinti sukauptus rekreacinius išteklius, o rekreacinį potencialą pritaikyti žmonių poilsio veiklai vykdyti ir tuo remiantis steigti vietinio lygmens rekreacinius parkus, didžiausią dėmesį skiriant rekreacinio naudojimo prioritetui, o ne konservacinio ar apsauginio naudojimo prioritetui. Šis baigiamasis darbas pasižymi savo naujumu, kadangi vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimo principai Lietuvoje dar nėra suformuluoti bei įteisinti Lietuvos Respublikos teisės aktų bazėje, kuri reglamentuoja rekreacinių teritorijų planavimą, taip pat vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimo galimybės nėra pakankamai tyrinėjamos. Šiame baigiamajame darbe nagrinėjamos galimybės išnaudoti netradicinio tipo kraštovaizdį rekreacinio parko steigimui ir taip padėti pagrindą tolimesniai rekreacinių parkų steigimo galimybių tyrinėjimui Lietuvoje.

Darbo rezultatų svarba. Tokio pobūdžio analitiniai darbai yra svarbūs rekreacinių teritorijų planavimo tobulinimui ir rekreacinių parkų steigimo pradžiai Lietuvoje. Rengiamame naujajame nacionalinio lygmens teritorijų planavimo dokumente – Lietuvos Respublikos Bendrajame plane minimas rekreacinių parkų steigimas, kaip viena iš siekiamybių norint išnaudoti sukauptą rekreacinį potencialą, tad netradicinio pobūdžio kraštovaizdžiai, tinkamai juos pritaikius ne tik gamtos vertybių apsaugai, bet ir žmonių rekreaciniams poreikiams patenkinti, gali tapti realiu pagrindu užsibrėžtų strateginių tikslų įgyvendinimui.

Darbo sudėtis. Šis magistro baigiamasis darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių: tyrimų apžvalgos, darbo metodologijos ir darbo rezultatų. Tyrimų apžvalgos dalį sudaro du poskyriai: 1. Rekreacinis planavimas pasaulyje ir 2. Rekreacinis planavimas Lietuvoje. Šiuose pirmojo skyriaus poskyriuose apžvelgiama ir analizuojama rekreacinio planavimo patirtis pasaulyje ir Lietuvoje. Darbo metodologijos skyrių sudaro trys poskyriai: 1. Darbo rengimo metodika, kurioje aprašoma,

kaip buvo vykdomas tyrimas; 2. Naudoti tyrimo metodai – šioje dalyje aprašomi tyrimo metu naudoti metodai bei pateikiama darbo metodologinė schema; 3. Rekreacijos, rekreacinio potencialo ir rekreacinio parko sampratos – šioje dalyje pristatoma kas yra rekreacija, rekreacinis potencialas ir rekreacinis parkas, kokia jų tarpusavio sąsaja bei kokią vietą šie komponentai užima teritorijų planavimo sistemoje. Darbo rezultatų skyrių sudaro 4 pagrindinės dalys, o 3 iš jų yra detalizuojamos į poskyrius. Šiame skyriuje nagrinėjama, kokios prielaidos lemia rekreacinio potencialo vystymą miškingame pelkėtame kraštovaizdyje, analizuojama pasirinkta perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos esama būklė, formuojami teritorijos naudojimo sprendiniai bei aprašomos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybės.

Padėka. Darbo autorė dėkoja darbo vadovui doc. dr. Jonui Volungevičiui, už visokeriopą pagalbą keliaujant šiuo vingiuotu bei įdomiu magistro keliu, už patarimus, motyvaciją bei visapusišką palaikymą baigiamojo magistro darbo rengimo metu. Taip pat autorė dėkoja Aplinkos ministerijos specialistams, kurie pasidalino savo žiniomis ir patirtimi, susijusia su saugomomis teritorijomis bei nuomone ir mintimis apie rekreacinių parkų steigimą Lietuvoje.

1. TYRIMŲ APŽVALGA

1. 1. Rekreacinis planavimas pasaulyje

Viena iš svarbiausių saugomų ir rekreacinių teritorijų planuotojų bei valdytojų užduočių yra pusiausvyros tarp gamtos išsaugojimo ir gamtos vertybių panaudojimo poilsui, išlaikymas. Pagal R. Buckley (Buckley, 2001), nacionaliniai parkai ir saugomos teritorijos yra sukurti siekiant 2 tikslų: 1) Apsaugoti natūralią aplinką nuo degradacijos; 2) Įgalinti rekreacinę teritorijos naudojimą bei valdymą. Racionalus rekreacinis planavimas leidžia sudaryti galimybes ir tinkamai naudoti saugomas teritorijas bei palengvinti rekreacinių teritorijų valdymą ir pritaikymą lankymui. Bene svarbiausias dėmuo rekreaciniame planavime nustatomas planavimo pabaigoje – tai tvarus valdymas. Šią temą savo tyrimuose bei moksliniuose darbuose analizuoja mokslininkai O. H. Casperson, A. S. Olafsson (Casperson, Olafsson 2010), R. Buckley (Buckley, 2001), A. M. Tomczyk, M. Ewertowski (Tomczyk, Ewertowski, 2013), teigdami, kad rekreacinės teritorijos valdymas neturi apimti tik gamtos išteklių priežiūrą ir saugojimą, o svarbu kontroliuoti lankytojų srautus pasitelkiant šiuolaikines technologijas ir teisinę bazę. Rekreacinių teritorijų planavime, norint, kad jis būtų sėkmingas, turi atsispindėti aplinkos apsaugos skatinimas, šalies ar vietovės tradicinės vertybės, o rekreacinė teritorija turi jungtis su aukštesnio lygmens saugomomis teritorijomis į vieną tinklą.

Anot turkų mokslininkų M. S. Sayan ir M. Atik (Sayan, Atik, 2011) svarbu, kad tinkamas rekreacinio planavimo ir valdymo metodas apibrėžtų optimalų poilsio naudojimo lygį ir sudarytų norimas biofizinės ir socialinės sąlygas rekreacijai vykdyti. Rekreacijos keliamoji galia yra svarbi sąvoka parkų ir saugomų teritorijų tvarkyme, siekiant įvertinti optimalų teritorijos naudojimą poilsui. Rekreacinę naudojimą ir keliamąją galią nustato Turkijos nacionalinių parkų nuostatai. Pasak mokslininkų J. Dobrica ir D. Aleksandra (Dobrica, Aleksandra, 2008) rekreacinės keliamosios galios samprata apima tris pagrindinius komponentus: fizinį – ekologinį, socialinį – kultūrinį ir politinį – ekonominį. Fizinis – ekologinis pajėgumas yra didžiausia riba arba rekreacinio naudojimo ribinė vertė, kurią galima naudoti norint pritaikyti teritoriją ar ekosistemą prieš įvykstant negrįžtamam gamtos ir kultūros vertybių sumažėjimui. Socialinė – kultūrinė keliamoji galia yra pats apčiuopiamiausias aspektas, tačiau sunkiausiai išmatuojamas. Tai gali būti apibrėžta kaip didžiausias rekreacinis naudojimas, virš kurio mažėja poilsio patirties kokybė. Politinė – ekonominė keliamoji galia suprantama, kaip turizmo poveikis rekreacijai vietos ekonominėje struktūroje, įskaitant konkurenciją su kitais sektoriais. Tyrime didžiausias dėmesys sutelktas į rekreacinę keliamąją galią Turkijos pietuose esančiame Termessos nacionaliniame parke, atsižvelgiant į parko specifinius gamtinius ir kultūrinius išteklius, akcentuojama rekreacinės keliamosios galios nustatymo svarba, kaip galimybė sukurti tokią rekreacijos veiklą ir apsilankimo sistemą, kuri leistų valdyti parko apkrovą.

Europos valstybės, tokios kaip Vokietija, Čekija, Slovakija, Ukraina, Austrija, Vengrija, Rumunija, Moldova, Slovėnija, Kroatija, Serbija, Bulgarija, Bosnija ir Hercegovina bei Juodkalnija pradeda kelti klausimą, kaip rekreacinių vietovių planavimą įteisinti teisinėje bazėje šalia nacionalinių ir regioninių saugomų teritorijų. Anot A. Wanner, G. Seier, U. Probstl – Haider (Wanner, Seier, Probstl – Haider, 2020), nacionalinio ir regioninio lygmens politika gali daryti įtaką kaimo turizmo plėtrai. Europos Sąjungos politika nacionaliniu lygmeniu siekia daugelio tvaraus vystymosi tikslų (The global goals for Sustainable Development, 2015), tačiau nėra numatyta, kokia to nauda vietiniam lygmeniui, kaimiškoms vietovėms bei jų bendruomenėms. Europos Sąjungos politika nedaro didelės įtakos vystymuisi vietos lygiu (European Commission, 2003). Anot D. L.

Edgell, M. D. Allen, G. Smith, J. R. Swanson (Edgell, Allen, Smith, Swanson, 2008) politikos tobulinimas ir koordinavimo užtikrinimas yra ambicinga rekreacinio planavimo užduotis, o iškelti aspektai sudaro prielaidas supaprastinti kraštovaizdžio politiką bei sukuria aiškų atsakomybių pasidalijimą ir leidžia tobulėti. Pagal D. Moscovici, C. Tredick, J. Russell, (Moscovici, Tredick, Russell, 2019) rekreacijos planavimas ir turizmo plėtra vykdamas plėtros strategijas, ilgalaikėje perspektyvoje gali atnešti teigiamų pokyčių kaimiškų ar toliau nuo regionų centrų nutolusių vietovių vystymuisi. Tvari rekreacija – yra reali siekiamybė, tačiau svarbu užtikrinti stiprų vadovavimą ir ilgalaikę paramą ne tik tarptautiniu, nacionaliniu ir regioniniu lygiu, bet ir vietiniu.

Poilsis gamtoje ir turizmas auga bei darosi vis įvairesnis visame pasaulyje, o gamtos vietovės ir saugomos teritorijos yra svarbiausios vietos tokiai veiklai vykdyti. Pasak C. Pickering, S. D. Rossi, A. Hernando, A. Barros (Pickering, Rossi, Hernando, Barros, 2018), gamta pagrįsti sprendimai gali sukurti tiek socialinę, tiek ekonominę naudą saugomoms teritorijoms bei vietos bendruomenėms. Tačiau tokia veikla neišvengiamai turės ir neigiamą poveikį: gali kilti socialiniai konfliktai tarp skirtingų vartotojų ir vietos bendruomenių, spartesnis gamtos išteklių būklės prastėjimas, gamtos išsaugojimo ir rekreacinio naudojimo iššūkiai. Remiantis L. Roberts ir D. Hall (Roberts, Hall, 2018) rekreacija ir turizmas vietinio lygmens kaimiškose vietovėse, tvariai naudojant gamtos išteklius, gali duoti naudos ne tik vietiniam lygmeniui, bet ir visai šaliai. Ši tema šių laikų rekreaciniame planavime tampa vis svarbesnė, kadangi pasaulio valstybės daugiausiai dėmesio skiria nacionalinio ir regioninio lygmens rekreacinėms teritorijoms vystyti, beatodairiškai nuvertindamos vietinio lygmens, mažas rekreacines teritorijas. Anot M. Aazami, K. Shanazi (Aazami, Shanazi, 2020), turizmas ir rekreacija mažesnėse, kaimiškose vietovėse šiuolaikiniam miesto žmogui tampa vis svarbesne gyvenimo dalimi. Šiame kontekste kaimiškose vietovėse turi būti vykdomas ir užtikrinamas racionalus rekreacinis planavimas prisitaikant prie esančio klimato, kraštovaizdžio bei vietos bendruomenės. Remiantis M. Topay (Topay, 2007) nuomone, šių mokslinių tyrimų dėka skatinama ne tik rūpintis nacionalinio ir regioninio lygmens saugomomis teritorijomis ar rekreacinėmis vietovėmis, bet ir pamatyti bei atrasti kaimiškas, toliau nuo regionų centrų nutolusias teritorijas, kurios turi sukaupusios didelį rekreacinį potencialą.

Anot K. Cordell'io (Cordell, 2017), rekreacinių teritorijų planavimas – tai analitinių priemonių taikymas sistemingam ir apgalvotam sprendimų dėl būsimo rekreacijos išteklių ir poilsio galimybių valdymo priėmimo. Tai lemia efektyvesnius, teisingesnius, pagrįstus ir ginamus sprendimus. Rekreacijos planavimas yra racionalus ir sistemingas sprendimų priėmimo procesas, todėl tai pagrindinė priemonė, atgrasanti žmogaus polinkį priimti sprendimus, pagrįstus šališkumu, nepakankama analize, grupinio mąstymo trūkumu, pasipriešinimu pokyčiams ir pernelyg dideliu savarankiškumo troškimu. Mokslininkas, analizuodamas geriausius rekreacinių teritorijų planavimo pavyzdžius, išskiria pagrindinius planavimo proceso principus:

1) Planavimo proceso eigos struktūravimas – rekreacinių išteklių planavimas turi apimti visuomenės klausimus, valdymo problemas, galimybių ir grėsmių nustatymą, planavimo sprendinių konkretizavimą, išteklių, esamos padėties bei mokslinės literatūros analizę, alternatyvų formulavimą;

2) Teisinė bazė – planavimas vyksta vadovaujantis įvairiais vietos, regionų ar šalies įstatymais ir kitais teisės aktais, kurie numato teritorijų planavimo kryptį;

3) Planavimo aspektai – rekreacinis planavimo procesas ir galutinis planas turi apimti visas svarbias visuomenės ir valdymo problemas, galimybes ir grėsmes, kurios nustatomos ankstyvuose planavimo proceso etapuose;

4) Planavimo įnašai – planavimo procese svarbu atsižvelgti į: esamus planavimo dokumentus, rekreacinio naudojimo tipą, visuomenės nuomonę bei poreikius, socialinį ir ekonominį lauką, aplinkos sąlygas bei rekreacinių išteklių būklę, nustatyti jų apsaugą;

5) Rekreacijos išteklių publikacijos – rekreacijos išteklių planavimas turi būti susijęs su visuomenės atstovais, kurie vertina rekreacijos išteklius;

6) Bendradarbiavimas – bendravimas ir mainai su visuomene yra būtini viso planavimo proceso metu;

7) Išsamus ir integruotas – rekreacijos planavimas turėtų apimti kitus svarbius gamtos ir kultūros išteklius, naudojimo būdus, reikalavimus ir vertybes integruotam ir visapusiškam naudojimui;

8) Aiškios valdymo alternatyvų gairės – poilsio alternatyvos turi būti aiškios, išsamios ir suteikti pagrįstą pasirinkimo spektrą visuomenės svarstymui;

9) Griežta analizė – analitinis planavimo proceso etapas yra poilsio alternatyvų vertinimas, kai jos yra kontrastuojamos, o privalumai ir trūkumai griežtai įvertinami;

Pasaulyje, rekreacinių teritorijų planavimas apima ne tik planavimo principų iškėlimą ir pritaikymą praktikoje, bet ir rekreacinių teritorijų naudojimo ir valdymo klausimus. Mokslininkų darbuose (Sayan, Atik, 2011; Wanner, Seier, Probstl – Haider, 2020) atsispindi problemos, su kuriomis yra susiduriama šiandieniniame rekreacinių teritorijų planavime: rekreacinių teritorijų valdymas, lankytojų srautų optimizavimas bei daugiausia dėmesio skiriama vietinio lygmens teritorijų planavimui bei rekreacinio potencialo išnaudojimo galimybėms bei naudai analizuoti.

1.2. Rekreacinis planavimas Lietuvoje

Rekreacinių teritorijų planavimo principus Lietuvoje pirmieji pasiūlė V. Stauskas ir G. Daniulaitis (Stauskas, Daniulaitis, 1985). Pagrindiniais principais (Stauskas, Daniulaitis, 1985) jie įvardino:

1) „Sisteminių metodų taikymo principas – nustatomi aiškūs kuriamos rekreacinės sistemos, objekto, jo sudedamųjų dalių tikslas bei uždaviniai;

2) Projektų ekologizacijos principas – siekiama optimalios pusiausvyros „žmogus – gamta – statiniai“ sistemoje, remiantis periodiškai kartojamais sociologiniais tyrimais apie šios triados prioritetus;

3) Gamtinio kraštovaizdžio struktūrinio prioriteto principas – teritorija pirmiausia yra zonuojama pagal leistiną gamtinio kraštovaizdžio keitimo laipsnį ir tik po to nustatoma tų zonų funkcinė paskirtis ir plotai, išskiriamos tvarkomosios zonos;

4) Diferencijavimo principas – esant būtinumui gamtinėje rekreacinėje teritorijoje kurti stambesnę urbanizuotą objektą, būtina kitoje vietoje kurti kompensuojančią gamtinę aplinką;

5) Urbanizacijos minimizavimo principas – siekiama, kad prieš kuriant naujus statinius būtų nustatyta, ar negalima tam panaudoti jau esamų, kad ir kitos paskirties statinių, arba nukreipti veiklą į gretimas urbanizuotas teritorijas. Tai užtikrina ekologinį, socialinį ir ekonominį efektą;

6) Dinamikos principas – kuriama sistema, teritorija ar objektai nėra stabilūs“.

Tačiau ne visus išvardintus principus, dėl teritorijų lokalumo, galime taikyti skirtingų lygmenų rekreacinių teritorijų planavime. Pagal teritorijų planavimo principus, pasiūlytus V. Stausko ir G. Daniulaičio, lokalinio lygmens rekreacinės teritorijos gali būti planuojamos taikant šiuos principus:

1) „Sisteminių metodų taikymo principu – apibrėžiami aiškūs vietinio lygmens rekreacinio parko ir jos dalių tikslas ir uždaviniai;

2) Projektų ekologizacijos principu – planuojamoje teritorijoje atrandama pusiausvyra tarp gamtos – žmogaus – statinių. Tarp šių trijų komponentų suformuojama harmonija;

3) Gamtinio kraštovaizdžio struktūrinio prioriteto principu – teritorija pirmiausiai planuojama pagal kraštovaizdžio galimybes, vėliau zonos išskiriamos pagal paskirtį“.

Planuojant bei vystant tokio lygmens rekreacines teritorijas svarbu išryškinti pagrindines rekreacinį potencialą turinčias teritorijas ir objektus bei pritaikyti juos tvariam naudojimui.

Vykdam valstybinių parkų steigimą bei planavimą daugiausiai yra koncentruojamasi į detalius kraštovaizdžio struktūros tyrimus nacionaliniu ar regioniniu lygmeniu (Palčiauskaitė, Kitovienė, Kavaliauskas, Kriauciūnė, 2017), o vietiniu lygmeniu vertinama tik kraštovaizdžio struktūros pokyčiai probleminiuose arealuose (Veteikis, Jukna, Jankauskaitė, 2015). Lietuvoje trūksta detalesnės ir aiškesnės parkų steigimo metodikos pavyzdžių rajoniniu ar lokaliu lygmeniu, kadangi ne visus valstybinių parkų steigimo principus bei pavyzdžius galime pritaikyti lokalinio lygmens rekreacinių parkų steigime. Kadangi kraštovaizdis sudaro teritorijos pagrindą bei nubrėžia galimos veiklos gaires joje, todėl tiek nacionaliniu, tiek lokaliu lygmeniu turime suprasti, kas yra kraštovaizdis bei atlikti detalius jo tyrimus. Pagal P. Kavaliauską (Kavaliauskas, 2019), Lietuvos lokalinio lygmens kraštovaizdžio taksonominę sistemą sudaro: a) kraštovaizdžio apylinkės, b) kraštovaizdžio vietovės (vietovaizdžiai), c) apyrbės ir d) facijos. Taigi, tikslinga planuojant lokalinio lygmens rekreacines teritorijas tirti tik šias kraštovaizdžio sistemos dalis bei vertinti tik jose esančius elementus, kurie gali būti naudojami rekreacijai, neapimant nacionalinio ar regioninio lygmens teritorijų.

Saugomų teritorijų planavimo kontekste, didžiausias dėmesys skiriamas nacionalinio ir regioninio lygmens teritorijų tinklo kūrimui bei jų priežiūrai. Vietinio lygmens rekreacinio parko rūšis Lietuvoje vis dar nėra populiari, o didesnis rekreacinio planavimo dėmesys skiriamas nacionalinio ar regioninio lygmens valstybinių parkų teritorijose. Šiuo metu Lietuvoje valstybinių parkų sistemoje turime 5 nacionalinius parkus bei 30 regioninių parkų (vstt.lrv.lt). Nacionaliniai bei regioniniai parkai turi gausų rekreacinį potencialą, taigi šias teritorijas galima traktuoti kaip rekreacinius parkus, neišskiriant smulkesnių, vietinio lygmens teritorijų ir atskirai neplėtojant mažų vietovių rekreacinio potencialo. Vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimo poreikis bei rekreacinių išteklių įveiklinimo reikalingumas yra apibrėžiamas Lietuvos Respublikos bendrajame plane (LR Bendrasis planas, Konkretizuoti sprendiniai. Lietuvos regionai 2030). Šiuo metu Lietuvoje egzistuoja dvi vietinio lygmens rekreacinės teritorijos, kurios vadinamos rekreaciniais parkais: Daučionių rekreacinis parkas bei Maidonių rekreacinis parkas (<https://nesedeknamuose.lt>) – tai suformuotos mažos rekreacinės teritorijos minimaliam lankytojų poilsiui bei pasivaikščiavimams. Tačiau šių parkų įkūrimo prielaidos ar planavimo procesas nėra nagrinėjamas. Rekreacinės teritorijos, teritorijų planavimo sistemoje, yra nustatomos Lietuvos Respublikos bendrajame plane (LR Bendrasis planas, Kultūros politika ir rekreacija, 2020), valstybės teritorijos dalių, savivaldybių ar jų dalių bendruosiuose planuose, turizmo ir rekreacijos schemose bei kituose specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose.

P. Kavaliausko (Kavaliauskas, 2011) manymu, rekreacinio kraštovaizdžio sampratą galima panaudoti teritorijų planavime lokalizuojant potencialius rekreacinius parkus. Teritorijų planavimą Lietuvoje reglamentuoja nemažai teisės aktų: Teritorijų planavimo (Lietuvos Respublikos teritorijų..., 2021), Teritorijų planavimo ir valstybinės priežiūros (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir ..., 2021), Žemės (Lietuvos Respublikos žemės..., 2021) įstatymai, Lietuvos Vyriausybės nutarimai bei Lietuvos Respublikos aplinkos ministro bei kitų ministrų įsakymai. Tačiau rekreacinių teritorijų planavimo taisyklės šiuo metu Lietuvoje nustato tik vienas teisės aktas – Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. sausio 20 d. įsakymas Nr. D1-35 „Dėl rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo“. Šis teisės aktas nėra įstatymo lygmens dokumentas, todėl yra svarbu, jog rekreacinių parkų steigimo ir planavimo

nuostatos atsirastų įstatymo lygmens dokumentuose ir tokiu būdu būtų užtikrinamas rekreacinių parkų valstybinis steigimas bei planavimas Lietuvoje. Šis aplinkos ministro įsakymas yra dalis, papildanti visą teritorijų planavimo teisinę bazę, tačiau rekreacinio planavimo požiūriu, šio vieno dokumento nepakanka. Rekreacinių teritorijų planavimas Lietuvoje vykdomas pagal kitų teritorijų planavimo teisės aktų nuostatas ir gaires. Lokalinio lygmens rekreacinių teritorijų planavimo teisinės bazės nebuvimas ir aiškių rekreacinių teritorijų planavimo principų neapibrėžtumas ap sunkina rekreacinio potencialo vystymą ir menkina rekreacinių parkų steigimo galimybes.

Rekreacinių regioninių parkų steigimo problemas nagrinėjo A. Jasinavičiūtė (Jasinavičiūtė, 2013). Savo darbe ji akcentavo tiriamas rekreacinių regioninių parkų kūrimo problemas. Atlikus tyrimą buvo prieita išvadų, kad Lietuvoje pakankamai teritorijų, kurios išsiskiria dideliu rekreaciniu potencialu, kuriose galima formuoti rekreacinius regioninius parkus. D. Meilutė (Meilutė, 2014) analizavo Biržų regioninio parko rekreacines galimybes bei vystymą. Nustatyta, kad mokslininkų darbuose per mažai analizuojama rekreacija bei turizmas saugomose teritorijose. Šiame mokslo darbe akcentuojamas kurortinių paslaugų įvairovės ir prieinamumo poreikis, reikalingas didesnis finansavimas, norint geriau išnaudoti teritorijos rekreacinį potencialą.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje rekreacinis planavimas neturi stabilaus mokslinėmis idėjomis pagrįsto, teisinio bei praktinio pagrindo, kuris apibrėžtų rekreacinių parkų steigimą bei planavimą. Pasaulinės tendencijos, kuriose jau kalbama apie vietinio lygmens rekreacinių teritorijų planavimą bei tokių teritorijų naudą visuomenei, (Edgell, Allen, Smith, Swanson, 2008; Pickering, Rossi, Hernando, Barros, 2018) nors dar tik teoriniame lygmenyje, Lietuvoje atgarsio neturi. Vietinio lygmens rekreacinių teritorijų planavimas Lietuvoje nėra prioritetinga sritis teritorijų planavimo sistemoje bei neturi stipraus teisinio pagrindo tokiai veiklai vykdyti. Tad norint Lietuvoje pradėti šį teritorijų planavimo procesą, reikalinga išanalizuoti rekreacinių parkų steigimo galimybes įvairiuose kraštovaizdžių tipuose, o ypač tuose, kurie įprastai nėra siejami su rekreaciniu potencialu bei juose nėra vykdoma rekreacinė veikla. Šiuo magistro studijų baigiamuoju darbu bus siekiama atliepti pasaulinėms rekreacinių teritorijų planavimo tendencijoms, pabandyti jose pateikiamus principus taikyti Lietuvoje, tuo prisidedant prie rekreacinio potencialo vystymo, lokalinių rekreacinių parkų steigimo idėjos populiarinimo bei miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinio panaudojimo galimybių sudarymo.

2. DARBO METODOLOGIJA

2.1. Darbo rengimo metodika

Darbo rezultatams pasiekti buvo suformuluotas darbo tikslas bei išsikelti darbo uždaviniai. Sistemingam tyrimo įgyvendinimui buvo sudaryta metodologinė schema, kuria naudotasi šio baigiamojo magistro darbo rengimo metu (1 pav). Metodologinėje schemoje numatomi penki pagrindiniai darbo uždaviniai, kurie toliau įvardijami, kaip pagrindiniai darbo etapai.

I – ajame etape analizuojama rekreacinio planavimo patirtis pasaulyje ir Lietuvoje. Analizė pradedama nuo rekreacinio planavimo patirties pasaulyje, kurios pagrindai buvo atlikti metinio mokslinio pranešimo rengimo metu, o magistro darbo rengimo metu analizė išplėsta bei papildyta užsienio mokslininkų atliktais tyrimais ir jų rezultatais. Šio etapo metu analizuota įvairių pasaulio šalių mokslininkų atlikti tyrimai, apibrėžiantys rekreacinio planavimo vietiniame lygmenyje galimybes. Ieškant mokslinių straipsnių šia tema buvo naudojami šie reikšminiai žodžiai: *recreational park, recreational area, recreational landscape management, recreational protected areas, outdoor recreation, recreation planning principles*. Pagal šiuos reikšminius žodžius surasti moksliniai straipsniai bei publikacijos buvo atrinktos pagal temas, aktualiausias šio magistro baigiamojo darbo temai.

Rekreacinio planavimo patirties Lietuvoje analizės pagrindai buvo padėti mokslinio metinio pranešimo rengimo metu, o magistro darbo rengimo metu analizė išplėsta bei papildyta Lietuvos mokslininkų darbais, kurie akcentuoja rekreacinio planavimo principus bei šio tipo parkų steigimą Lietuvoje. Šioje darbo dalyje bandyta apibrėžti kokie rekreacinio planavimo principai galėtų būti taikomi vietinio lygmens rekreacinio parko planavimo procese, išanalizuoti moksliniai darbai bei teritorijų planavimo dokumentai, kurie apibrėžia vietinio lygmens rekreacinių parkų planavimą ir steigimą Lietuvoje.

II – ajame etape pateikiama rekreacijos sąvoka, kaip rekreacija yra supratama. Taip pat apibrėžiama rekreacinio potencialo samprata bei detalizuojama rekreacinio parko sąvoka, nustatoma, kokie komponentai apibrėžia rekreacinio parko reikšmę.

III – ajame darbo rengimo etape atlikus analizę nustatomos rekreacinio potencialo miškingame pelkėtame kraštovaizdyje vystymo prielaidos. Šiame etape išskirtos trys prielaidų grupės: gamtinės, socialinės bei teisinės prielaidos, kurios nusako, kad rekreacinis potencialas nebūtinai gali būti vystomas rekreacijai patraukliose vietovėse bei tam tinkamame kraštovaizdyje. Rekreacinio potencialo vystymas gali būti vykdomas ir neįprastame kraštovaizdyje, kurio vertė rekreaciniu požiūriu yra didelė.

IV – ši etapą galima padalinti į dvi dalis: I – pasirinktos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos esamos būklės analizė ir rezultatų atvaizdavimas schemose bei II – minėtos teritorijos planavimo konkrečių sprendinių formavimas bei planavimo schemų sudarymas. Svarbu paminėti, kad analizuojant bei planuojant perspektyvinį miškingą pelkinį rekreacinį parką, pasirinkta teritoriją vystyti etapų principu, t.y. perspektyvinis miškingas pelkinis rekreacinis parkas pradedamas planuoti nuo I - ojo prioriteto plėtos teritorijos, turinčios didžiausią rekreacinį potencialą, vėliau nustačius rekreacinį potencialą, parkas plečiamas ir vystoma II - ojo prioriteto plėtos teritorija ir galiausiai parko teritorija plečiama prijungiant III - ojo prioriteto plėtos teritoriją. Tokia parko vystymo strategija pasirinkta norint atlikti kuo detalesnį teritorijos tyrimą, planuojant kuo tvariau išnaudoti rekreacinį potencialą ir pasiūlyti sprendinius, atitinkančius šios teritorijos rekreacines galimybes.

Atlikta pasirinkto perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos esamos būklės analizė, kurios metu nagrinėjamas teritorijos reljefas, padėtis saugomų teritorijų sistemoje, analizuojami vandens telkiniai, pelkės, miškų rūšinė sudėtis, augavietės tipas, amžius bei gamtinio karkaso struktūra. Remiantis A. R. Budriūno bei K. Ėringio (Budriūnas, Ėringis, 2000) sudaryta ir P. Kavaliausko (Kavaliauskas, 2011) atnaujinta kraštovaizdžio estetinio potencialo vertinimo metodika, nustatytas planuojamos teritorijos kraštovaizdžio estetinis potencialas (vaizdingumas) bei įvertintas teritorijos esamas rekreacinis potencialas. Kad įvertinti teritorijos kraštovaizdžio estetinį potencialą bei rekreacinį potencialą buvo sudarytos vertinimo lentelės (1 ir 2 priedai). Atsižvelgiant, kad teritorijoje beveik nėra antropogeninės veiklos požymių bei kraštovaizdis yra natūralus, vertinime atsisakyta šios dalies: Antropogeninių objektų įvairumas ir tikslingumas. Vertinant pagal A. R. Budriūno bei K. Ėringio (Budriūnas, Ėringis, 2000) sudarytą kraštovaizdžio estetinio vertinimo metodiką (1 priedas), nebuvo vertinti visi rodikliai, o parinkti tie, kurie labiausiai atspindi planuojamos teritorijos esamą padėtį ir būklę. Buvo pasirinkta štai tokia vertinimo skalė ir visa perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija vertinta bendrai: labai vaizdinga – 81 – 61 balų, vaizdinga – 60 – 41 balų, vidutiniškai vaizdinga – 40 – 21 balų, mažai vaizdinga – 20 – 0 balų.

Taip pat, siekiant patikslinti atliktą kraštovaizdžio estetinį vertinimą, vertinimas dar kartą atliktas pasinaudojant P. Kavaliausko (Kavaliauskas, 2011) kraštovaizdžio vaizdingumo (estetinės vertės) nustatymo kriterijais, kurie buvo taikomi atsižvelgiant į teritorijos esamą būklę bei padėtį ir taikomi vietiniame lygmenyje (2 priedas). Daugiausiai balų surinkusi skiltis apibūdina teritorijos estetinę vertę.

Atlikus abu kraštovaizdžio estetinio potencialo vertinimus nustatyta, kad pasirinktos teritorijos kraštovaizdis yra vaizdingas, tačiau, vertinant vietinio lygmens aspektu bei atsižvelgiant į teritorijoje išsidėsčiusius gamtinius objektus, išskirti labai vaizdingi, vaizdingi, vidutiniškai vaizdingi ir nevaizdingi arealai, kurie bendrai sudaro vaizdingą pasirinktos planuoti teritorijos kraštovaizdį. Taip pat remiantis šiuo vertinimu vėliau nustatyti gamtiniai objektai bei išskirti arealai, kurie turi didžiausią ir vidutinį rekreacinį potencialą. Kadangi analizuojamas miškingas pelkėtas kraštovaizdis, buvo išskirtos 3 rekreacinio potencialo grupės: 1. Pelkių rekreacinis potencialas; 2. Miškų rekreacinis potencialas ir 3. Vandens telkinių ir pakrančių rekreacinis potencialas. Atlikus teritorijos estetinio ir rekreacinio potencialo vertinimą, gautiems rezultatams atvaizduoti buvo sudarytos 2 schemas: Kraštovaizdžio estetinio potencialo schema (18 pav.) ir Kraštovaizdžio rekreacinio potencialo schema (22 pav.)

Atliekant perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko konkrečių sprendinių formavimą, nustatomi galimų veiklų vystymo bei teritorijos tvarkymo prioritetai, nustatomos funkcinio prioriteto zonos, nustatomos kraštovaizdžio tvarkymo zonos ir jas atitinkantys apsaugos ir tvarkymo principai bei išdėstoma rekreacinė infrastruktūra, skirta teritorijos rekreaciniam naudojimui, atsižvelgiant į teritorijos rekreacinio naudojimo teritorijų išdėstymą. Gauti rezultatai aprašomi bei atvaizduojami schemose.

V – ajame etape identifikuojamos, analizuojamos ir apibendrinamos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybės. Šiame etape apžvelgiamas atliktas tyrimasis darbas ir gauti rezultatai, pateikiamos įžvalgos rekreacinių parkų steigimo Lietuvoje perspektyvoms augti.

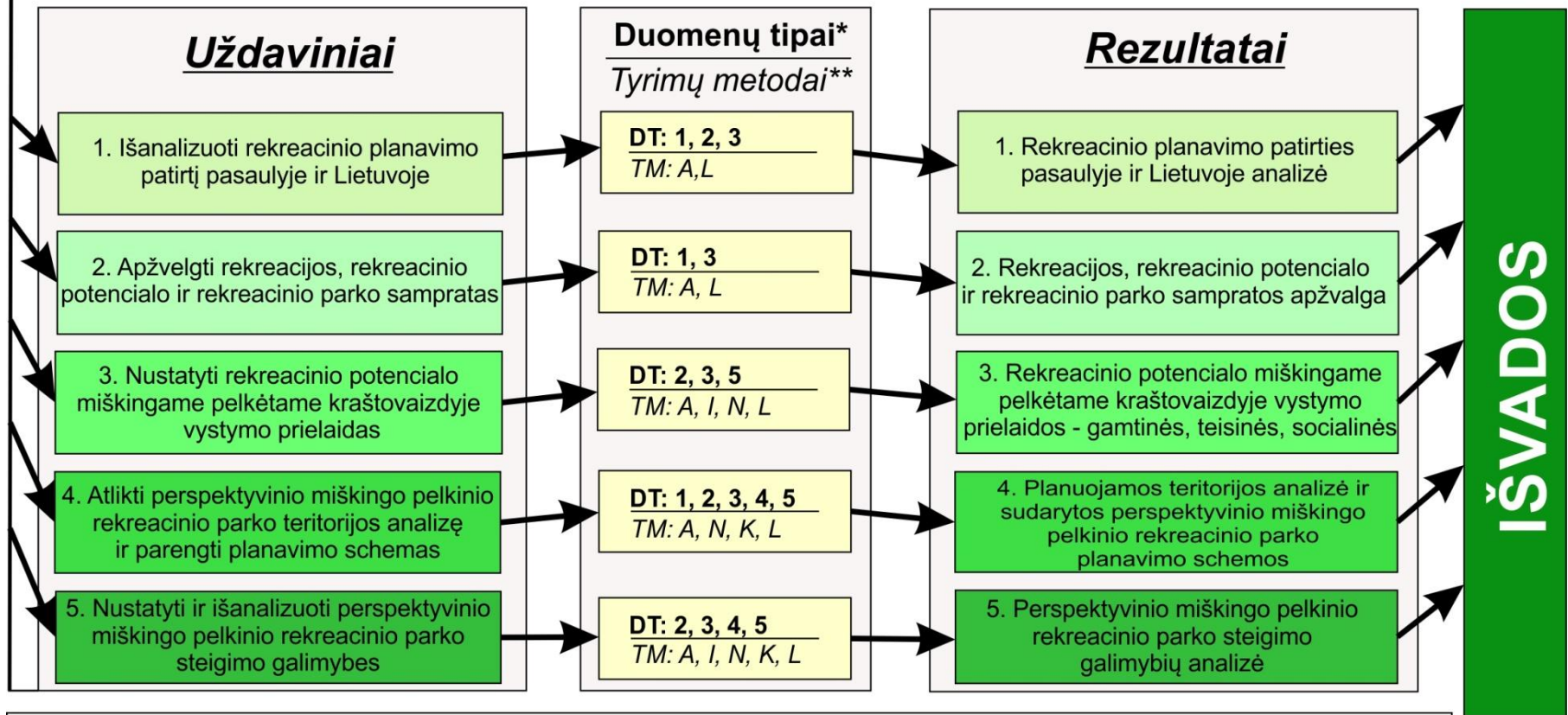
Atsižvelgiant į suformuluotus darbo uždavinius atitinkamai buvo pasirinktos darbui atlikti reikalingos duomenų tipų grupės: mokslinė literatūra, teisiniai dokumentai, kartografiniai duomenys bei natūrinės rekognoskuotės duomenys. Pagal duomenų tipus buvo pasirinkti tyrimų metodai: analizės metodas, indukcijos metodas, natūrinės rekognoskuotės metodas, kartografinio modeliavimo metodas bei loginis apibendrinimo metodas. Teisingai parinkti duomenų tipai bei

racionaliai pritaikyti tyrimų metodai sudaro prielaidas kokybiškam tyrimo atlikimui, teisingų išvadų iškėlimui ir vaizdingam bei estetiškam gautų rezultatų kartografiniam pateikimui. Laikantis sudarytos metodologinės schemos etapų bei konkrečių žingsnių buvo gauti darbo rezultatai, kurių kiekvienas atitinka išsikeltą darbo uždavinį.

Magistro baigiamojo darbo tema pradėta analizuoti nuo I – ojo Geografijos ir kraštovarkos magistro studijų programos kurso, kuriame 2020 metais Geografijos ir kraštovarkos katedros organizuotoje studentų mokslinės konferencijos metu buvo pristatytas mokslinis pranešimas tema „Miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinio potencialo vystymo prielaidos Lietuvoje“. Pranešime buvo analizuojamos miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinio potencialo vystymo prielaidos, taip pat apžvelgta rekreacinio planavimo patirtis pasaulyje bei Lietuvoje. Atlikus tyrimą nustatyta, kad miškingas pelkėtas kraštovaizdis su ekologiniu požiūriu brandžiomis bendrijomis, dėl savo išsidėstymo atokiose vietovėse yra sukaupęs didelį rekreacinį potencialą, kuris gali būti vystomas sukuriant ne tradicinį rekreacijos modelį, o apimant pažintines ar ekstremalias rekreacines veiklas, pavyzdžiui: pasivaikščiojimai po pelkę, pažintinės - edukacinės veiklos ir panašiai.

MIŠKINGO PELKINIO REKREACINIO PARKO STEIGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ (ŠIMONIŲ GIROS TERITORIJOS PAVYZDŽIU)

Darbo tikslas: Prisdėti prie rekreacinių parkų steigimo galimybių vystymo Lietuvoje

***Duomenų tipai:**

1 - Mokslinė literatūra; 2 - Planavimo dokumentai; 3 - Teisiniai dokumentai; 4 - Kartografiniai duomenys; 5 - Natūrinės rekognoskuotės duomenys.

****Tyrimų metodai:**

A - Analizės metodas; I - Indukcijos metodas; N - Natūrinės rekognoskuotės metodas; K - Kartografinio modeliavimo metodas; L - Loginis apibendrinimo metodas.

1 pav. Darbo metodologinė schema.

2.2. Naudoti tyrimo metodai

Norint kaip įmanoma geriau bei visapusiškai objektyviai pažinti tiriamus reiškinius, būtina kompleksiskai juos nagrinėti įvairių mokslo pozicijų, naudojant mokslinių tyrimų metodologiją ir metodus. Tam tikrų mokslų sintezė ir vieninga tikrovės reiškinių pažinimo logika mokslinius tyrimus daro efektyvesnius, užtikrina jų aukštesnį lygį, šalina tarp mokslų egzistuojančius barjerus ir sudaro jų sąveikos galimybes sprendžiant mokslines problemas (Tidikis, 2003). Taigi, atliekant bet koki mokslinį tyrimą svarbu naudoti mokslinio tyrimo metodologiją bei metodus, norint pasiekti kokybiškų mokslinio darbo rezultatų.

Šiame magistro baigiamajame darbe naudoti šie tyrimo metodai: analizės metodas, indukcijos metodas, natūrinės rekognoskuotės metodas, kartografinio modeliavimo metodas ir loginio apibendrinimo metodas.

Analizės metodas šiame tyrimajame darbe naudotas daugiausiai, kadangi buvo norima suprasti netradicinės rekreacinės teritorijos įsteigimo galimybes bei jos pajėgumus vykdyti rekreacinę veiklą, ne kaip vienos visumos bendrai, o kaip atskirų jos komponentų veikimas gali daryti įtaką tiek kitiems komponentams atskirai, tiek ir visai visumai bendrai. Naudojant analizės metodą buvo analizuojama mokslinė literatūra, perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija bei šio parko steigimo galimybės.

Indukcijos metodas naudotas apibendrinant analizės metu gautus rezultatus, jungiant pavienius faktus, mintis ar teorijas į vieną visumą ir nuosekliai keliaujant link išvadų formulavimo.

Natūrinės rekognoskuotės metodas buvo naudojamas spalio, lapkričio ir pakartotinai balandžio ir gegužės mėnesiais, kuomet buvo aplankyta Anykščių rajono savivaldybėje, Svėdasų seniūnijoje, miškingame pelkėtame kraštovaizdyje esanti potenciali teritorija perspektyviam miškingam pelkiniam rekreaciniam parkui įkurti bei taikant stebėjimo metodą buvo analizuojama teritorijos esama būklė bei fotografuojamos jos apylinkės. Autorės darytų perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko apylinkių apžvalgos nuotraukos ir schemoje pažymėtos nuotraukų fotografavimo vietos pateikiamos 4 priede.

Kartografinio modeliavimo metodas naudotas įvairiai gautai informacijai apdoroti ir rezultatams atvaizduoti kartografinė išraiška, parodant kokią vietą tyrimo metu gauti rezultatai užima erdvinėje struktūroje.

Loginio apibendrinimo metodas naudotas atliekant literatūros šaltinių analizę. Gana nemažai dėmesio skirta teisiniams dokumentams bei teritorijų planavimo dokumentams, kurie reglamentuoja saugomų teritorijų planavimo procesą ir steigimą, apibrėžiamos rekreacinių teritorijų planavimo taisyklės Lietuvoje. Atliekant rekreacinio planavimo patirties pasaulyje bei Lietuvoje apžvalgą buvo analizuojami užsienio moksliniai ir publicistiniai straipsniai, tyrimai bei monografijos, kurios pateikiamos anglų kalba. Vertinant rekreacinio planavimo patirtį Lietuvoje buvo analizuojami teisiniai dokumentai, teritorijų planavimo dokumentai, moksliniai tyrimai ir įvairios publikacijos. Visi analizuoti literatūros šaltiniai apibendrinami naudojantis loginio apibendrinimo metodą ir sudarant tarpusavio sąsajas.

2.3. Rekreacijos, rekreacinio potencialo ir rekreacinio parko sampratos

Pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą (Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, aktuali redakcija, 2021), sąvoka rekreacija, tai žmogaus dvasinių ir fizinių jėgų atgavimo procesas, žmogaus laisvalaikio veikla, kurios tikslas – poilsiauti, keliauti bei gydytis sanatorijose, kurortuose. Rekreaciją galima interpretuoti įvairiai: jeigu rekreacinė veikla vyksta

vienoje vietoje, galima ją vadinti poilsiavimu, o rekreacinės veiklos vietai kintant aplinkoje – turizmu. Remiantis E. Riepšu (Riepšas, 2012), pagal veiklos aplinką rekreacija skirstoma į vykstančią urbanizuotoje, kultūrinėje, apgyvendintoje aplinkoje ir gamtoje. Rekreacija gamtoje gali būti traktuojama kaip organizuota ir neorganizuota. Organizuota – kai rekreacine žmogaus veikla rūpinasi specialios įmonės bei agentūros, neorganizuota – kai savo rekreacine veikla rūpinasi pats žmogus. Apibendrinant galima teigti, kad rekreacija, tai veikla, kuri yra skirta žmogui pailsėti bei atsigauti tiek psichologiškai, tiek fiziškai. Rekreacija gamtoje gerina žmogaus savijautą bei kuria abipusį žmogus – gamta ryšį, kuris vėliau duoda naudos tiek žmogaus savijautai, tiek darbui bei gyvenimui. Poilsis gamtoje gali būti siejamas ne tik su aktyvia ar pasyvia rekreacija, bet ir su pažintiniu turizmu. Leidžiant laiką vietovėje, kuri pritaikyta pažintiniam turizmui, žmogus patiria naujų išspūdžių bei kaupia žinias apie gamtą ir jį supančią aplinką.

Pasak E. Riepšą (Riepšas, 2012), organizuojant rekreaciją svarbus ne tik būvimas gamtoje, bet ir svarbi socialinė aplinka – sąveika su kitais žmonėmis, saugumas, svetingumas ir pan. Rekreacijai naudojami įvairūs gamtiniai ir kultūriniai išteklių, kuriuos sudaro rekreacinės veiklos aplinka. Rekreacijos taikyme formuojasi dvi atskiros šakos: 1) apimanti rekreacinės veiklos organizavimą arba, kitaip tariant, rekreacinę vadybą; 2) rekreacinių teritorinių sistemų organizavimą, arba rekreacinę kraštovarką. Galima teigti, kad kraštovarka neatsiejama ir nuo rekreacinės veiklos planavimo, kadangi rekreacinis potencialas yra neatsiejama dalis bendrojo kraštovaizdžio potencialo.

Pagal I. Urbonaitę (Urbonaitė, 2013) „Rekreacinis potencialas – antropogeninių ir gamtinių išteklių, tinkamų rekreacijai, visuma“. Rekreacinis potencialas įgauna svarbą, kuomet norima kraštovaizdį pritaikyti veikloms, kurios bus skirtos žmogaus poilsiui bei rekreacijai, kuri yra ne tik poilsinė, bet ir pažintinė veikla. Rekreacinis potencialas turi stiprų ryšį ne tik su bendrąja kraštovarka, tačiau ir jos sudedamosiomis dalimis, tokiomis kaip miškotvarka bei saugomų teritorijų vystymu. Galima teigti, kad dauguma saugomų teritorijų pasižymi ypač dideliu rekreaciniu potencialu, kuris skirtas naudoti visuomenės poreikiams saugomas gamtos ir kultūros vertybes bei rekreacinius išteklius (Gurskienė, Ivavičiūtė, 2008). Tam, kad būtų optimizuotas rekreacinio potencialo naudojimas bei jo tvarus valdymas reikalinga įkurti specialias teritorijas, kurių pagrindinė funkcinė paskirtis būtų rekreacinio potencialo vystymas ir su tuo susijusios veiklos plėtra. Rekreacinio naudojimo teritorijos turi turėti rekreacinį potencialą, nes be sukaupto rekreacinio potencialo rekreacinis teritorijos naudojimas neįmanomas.

Lietuvoje rekreaciniai parkai jau sulaukia dėmesio rengiant nacionalinio lygmens kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, tačiau rekreacinių parkų samprata vis dar nėra pilnai išvystyta. Rekreacinio parko sąvokos apibrėžimas pateikiamas Lietuvos Respublikos bendrajame plane (LR Bendrasis planas. Konkretizuoti sprendiniai, 2019): „Rekreacinis parkas - teritorija, turinti vizualiai raiškų kraštovaizdį, gamtinius sveikatos veiksnius ar turizmo išteklius, skirta gamtiniams rekreaciniams ištekliams įveiklinti įrengiant viešąją turizmo infrastruktūrą iš esmės nekeičiant kraštovaizdžio struktūros“. Šį rekreacinio parko apibrėžimą galima pritaikyti ir vietiniam lygmeniui, kadangi aiškiai apibrėžiama kas turi sudaryti rekreacinį parką.

Analizuojant rekreacinių parkų tema atliktus Lietuvos mokslininkų tyrimus (Gurskienė, Ivavičiūtė, 2008; Kavaliauskas, Jasinavičiūtė, 2012; 2013; Urbonaitė, 2013), galima daryti prielaidą, kad rekreaciniai parkai yra lygu regioniniams parkams, bet tik iš dalies. Visų pirma regioniniai parkai yra saugomos teritorijos ir jų pagrindinė funkcija nėra rekreacinė. Regioniniai parkai apima valstybinės reikšmės teritorijas, kuriose derinama regioninės svarbos gamtinių kompleksų apsauga, rekreacija ir ūkinė veikla (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2020). Regioninių parkų idėja yra labiau skirta gamtos ir kultūros vertybių apsaugai, tradicinės gyvenamos ir veiklos

puoselėjimui. Tuo tarpu, rekreaciniuose parkuose didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas rekreacijai. Aplinkosauga taip pat galėtų būti realizuojama per pažintinę rekreacinę veiklą, atsižvelgiant į teritorijos jautrumą rekreacinei veiklai, rekreacinių išteklių naudojimo galimybes.

P. Kavaliauskas bei A. Jasinavičiūtė straipsnyje „Rekreacinių regioninių parkų problema Lietuvoje“ (Kavaliauskas, Jasinavičiūtė, 2012) iškėlė rekreacinių regioninių parkų kūrimo idėją, kuri yra grindžiama tuo, kad perspektyviausia kraštovaizdžio vaizdingumo apsaugos ir rekreacinių išteklių racionalaus naudojimo forma galėtų būti atskiros rekreacinių regioninių parkų, turinčių rekreacinį profilį ir atitinkamą funkcinę struktūrą, rūšies įteisinimas greta dabar turimų gamtosauginio profilio standartinių ir kultūrosauginio profilio istorinių regioninių parkų. Tačiau tai galima traktuoti, kaip atskirą saugomų teritorijų rūšį, kurios pagrindinė funkcija yra rekreacija. Lokalinio lygmens rekreaciniai parkai turėtų būti skirti žmonių poilsiui bei pažintinei veiklai. Jų prioritetas turėtų būti rekreacinis, skirtingai nuo regioninių rekreacinių parkų, kuriuose tarpusavyje būtų derinami rekreaciniai bei konservaciniai prioritetai.

3. DARBO REZULTATAI

3.1. Rekreacinio potencialo vystymo prielaidos miškingame pelkėtame kraštovaizdyje

3.1.1. Gamtinės prielaidos

Anot A. R. Budriūno ir K. Ėringio (Budriūnas, Ėringis, 2000) sovietmečio pradžioje (1941 - 1953) kartu su kolūkių įkurimu prasidėjęs žemės ūkio veiklos plėtojimas ir kraštovaizdžio technogenezė, leido žmogui sausinti pelkes, kirsti miškus ir tokiu būdu plėsti ariamos žemės plotus, stambinti ūkius bei naikinti senuosius kaimus, jų želdinius bei gamtinę aplinką, ko pasekoje prasidėjo kraštovaizdžio degradacija. Lietuvoje melioracijos laikotarpiu išnyko didžioji dalis pelkių, o dalis likusių pradėta naudoti durpių gavybai. Remiantis Nacionaliniu kraštovaizdžio tvarkymo planu (Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio..., 2015) miškingo pelkėto kraštovaizdžio arealai sudaro 2,60% visos Lietuvos teritorijos ploto. Miškingas pelkėtas kraštovaizdis labiausiai primena mūsų protėvių baltų gyvenamąsias vietas, pirmą kartą Lietuvos gamtos grožį, kuomet ji dar nebuvo paliesta žmogaus rankos, kai visur plytėjo neįžengiamos girios bei telkšojo nesusausintos natūralios pelkės. Miškingo pelkėto tipo kraštovaizdis lyg protėvių palikimas, kurį turime branginti ir leisti savo vaikams pamatyti ir pažinti tai, ką pažino pirmieji Lietuvos teritorijos gyventojai. Išlikę šio kraštovaizdžio arealai nedideli, tačiau pasižymi ekologiniu brandumu bei specifiniu rekreaciniu potencialu, todėl kyla būtinybė įvertinti bei vystyti šių teritorijų gamtinį ir rekreacinį potencialą, sudaryti sąlygas tvariam jų naudojimui bei pažinimui. Rekreacijos išvystymas priklauso nuo kraštovaizdžiui būdingų savybių – reljefingumo, mozaikiškumo ar savybių, įgalinančių realizuoti vienas ar kitas rekreacines veiklas, o miškingos pelkėtos kraštovaizdžio savybės dažniausiai lieka nuošalyje. Tačiau tokiam kraštovaizdyje galima įsteigti rekreacinį parką atsižvelgiant į gamtinius ir kraštovaizdžio ypatumus bei teritorijoje esantį rekreacinį potencialą, sudarant galimybes vystyti tiek pažintines bei įprastas rekreacines veiklas, tokias kaip pasivaikščiojimas po pelkes pažintiniais takais, ar pasiplaukiojimas ežerais bei poilsis, tiek ekstremalesnes bei neįprastas rekreacines veiklas, tokias kaip natūralios gamtos pažinimas neįprastu būdu keliaujant pelkėmis. Rekreacinės teritorijos rekreacinį potencialą sudaro: vietovės geografinė padėtis, pasiekiamumas, išskiriamos svarbiausios kraštovaizdžio ypatybės (reljefas, žemėnauda, hidrografinis tinklas), biologinės įvairovės, gamtos ir kultūros paveldo vertybių gausa, klimatas, rekreacinės infrastruktūros išvystymas, suinteresuotų asmenų ir (ar) grupių veikla (Kavaliauskas, 1971; Lietuvos turizmo..., 2011; Weyland, 2014) Gamtinių prielaidų padėtis institucinėje aplinkosaugos sistemoje pateikiama 6 paveiksle (6 pav.).

Pasak A. Seibučio (Seibutis, 1958) pelkinis kraštovaizdis dažniausiai formuojasi Baltijos ir Žemaitijos aukštumų daubotame reljefe, taip pat šis kraštovaizdžio tipas retai, bet sutinkamas lygumose bei plynaukštėse, ten kur gruntiniai vandenys yra arti paviršiaus bei slūgso priemolingas vandeniui nepralaidus podirvinis sluoksnis, tačiau yra paplitęs ir kituose Lietuvos arealuose. Daugiausiai pelkėtame miškingame kraštovaizdyje reljefas yra mažai išraiškingas ir negali tapti palankia aplinkybe vaizdingam parkui sukurti, tačiau pelkingi brandūs miškai pasižymi išraiškingumu, gamtinių bendrijų ir vertybių gausa bei įgyja potencialą, kuris gali sudaryti prielaidas bei būti panaudotas rekreacijai vystyti.

Natūralūs pelkėjimo procesai bei miškingame pelkėtame kraštovaizdyje išlikę natūraliai susiformavę vandens telkiniai didina rekreacinį teritorijos potencialą bei sukuria prielaidą rekreacinio potencialo vystymui. Daugiausiai ežerų yra Baltijos ir Žemaičių aukštumose. Daugiausiai Lietuvos ežerų susitelkę ledyninės ir upinės kilmės dubenyse (Kilkus, Stonevičius, 2011). Pagal L. Urtane (Urtane, 2014) pelkiniai arba kitaip organogeniniai ežerai skirstomi į 2 grupes: reliktinius ežerus ir akivarus. Reliktiniai – tai senieji ežerai, kurie formavosi nuo paskutinio

apledėjimo. Ežero pakrantėse užauga vandens augalai, ko pasekoje jų plotas mažėja, o užaugę plotai, pakrantės virsta pelkėmis. Akivarai - aukštapelkių ežerai, kurie susiformuoja įgriuvus durpių sluoksniui. Šie ežerai neturi ryšio su mineraliniu sluoksniu ir juos maitina tik atmosferos krituliai. Būdingiausias pelkinių ežerų bruožas – suapvalintos ežerų kranto linijos, gylis gali siekti kelis metrus. Galima teigti, kad ežerai bei pelkės yra neatsiejami vienas nuo kito komponentai, kurie sukuria natūralią gamtos pusiausvyrą.

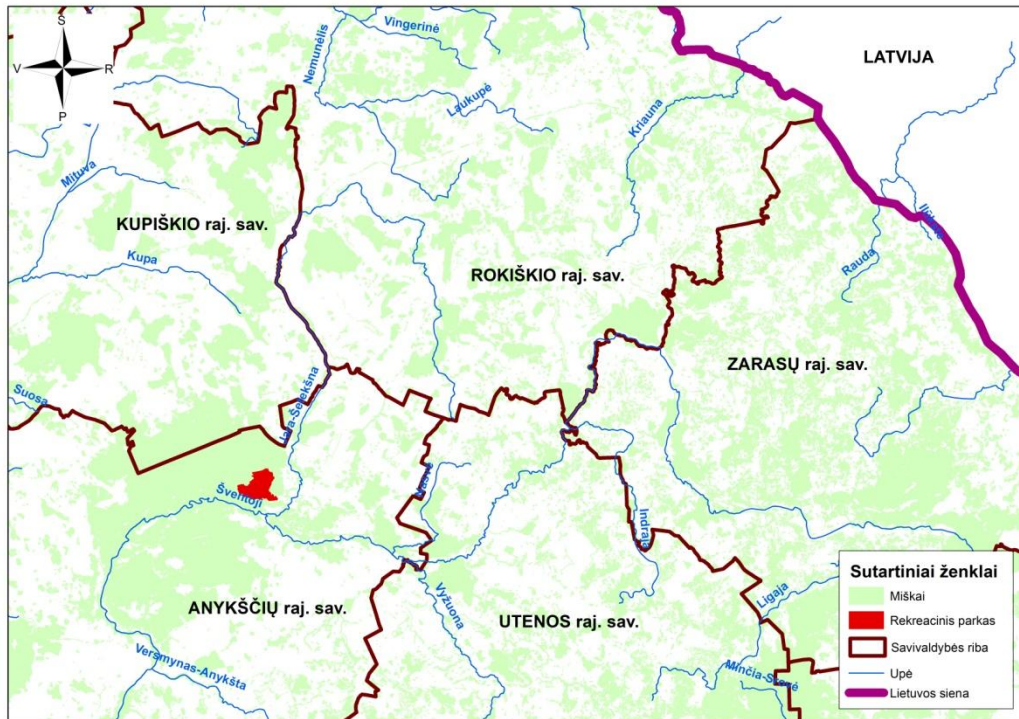

2 pav. Paprastoji spanguolė (*Vaccinium oxycoccus*). (Autorės nuotrauka)

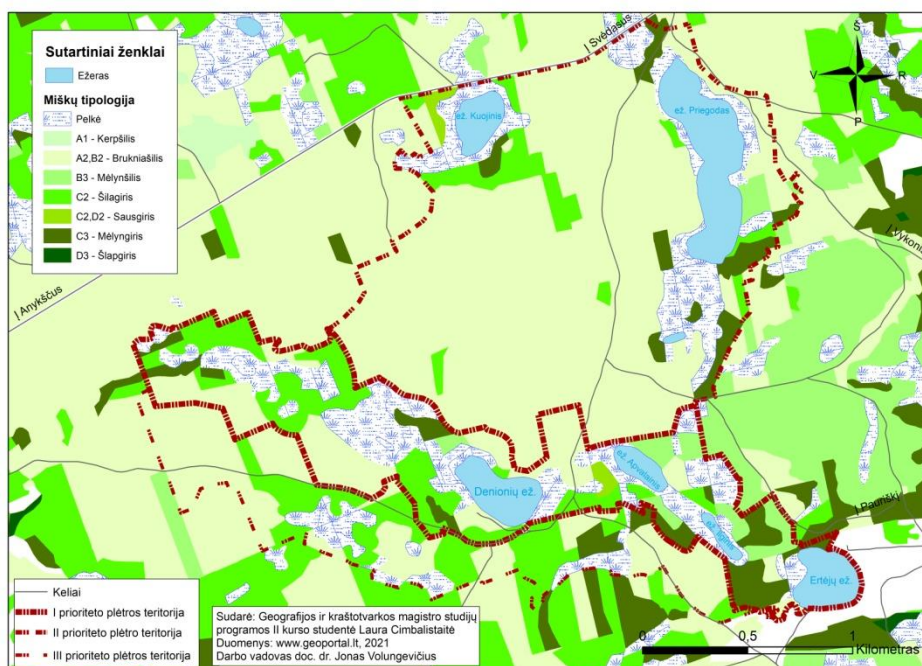
3 Pav. Vingiuotasis kiminas (*Sphagnum flexuosum*). (Autorės nuotrauka)

Neretai pelkės yra atokiose vietovėse, kurias sunkiai pasiekia žmogus. Todėl jos yra retai lankomos bei išlaikiusios savo natūralią struktūrą. Kadangi žmogus tokiose atokiose vietovėse lankosi retai, atsiranda puikios sąlygos augti labai retų rūšių augalams bei gyventi retiems gyvūnams. Žemapelkinės bei tarpinės pelkės ypač svarbios gegužraibiniams augalams, pelkinėms uolaskėlėms, liekniniams beržams, žvilgančiosioms riestūnėms ir kitiems augalams (2 ir 3 pav.). Aukštapelkės yra tinkamos buveinės dirviniams sėjikams bei tikučiams. Pelkinėse augimvietėse daugiausiai vyrauja drėgmę mėgstantys medžiai, tokie kaip: juodalksniai, beržai, eglės, retai – pušys. Didesnėse bei atviresnėse pelkėse apsistoja migruojantys paukščiai, apypelkių miškuose lizdus renkasi sukti plėšrieji paukščiai. Drėgnuose pelkiniuose miškuose biologinė įvairovė dar gausesnė, kadangi sunkiai įžengiamas pelkės apsaugo miškas (Pelkių kraštovaizdžio ir jų biologinės..., 2020). Augalijos bei gyvūnijos gausa didina miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinį potencialą bei sudaro prielaidas vykdyti pažintinę rekreaciją bei kurti rekreacinę teritoriją, kurios paskirtis negalėtų būti aktyvus bei intensyvus gamtinės aplinkos bei išteklių naudojimas, kadangi šis kraštovaizdžio tipas reikalauja tausojančiojo teritorijos naudojimo sudarant sąlygas daugiausiai pažintinei rekreacijai bei gamtos pažinimui.

4 Pav. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos išsidėstymas Lietuvos savivaldybių atžvilgiu. Duomenys: www.geoportal.lt, 2021.

Didesnio ploto pelkės yra gerokai stabilesnės už mažas ir lėčiau reaguoja į aplinkos pokyčius – tai dar viena prielaida steigti rekreacinę teritoriją pelkėtame miškingame kraštovaizdyje. Jeigu įrenginėjant rekreacinį parką tektų tvarkyti tam tikras pelkės teritorijas, kad pritaikyti žmonių lankymui bei rekreacijai, pelkė nebūtų pažeidžiama ar kitaip naikinama, kadangi minimalūs aplinkos pokyčiai jai įtakos neturėtų. Šiuo atveju, perspektyvinio miškingo pelkėto kraštovaizdžio arealas, esantis Anykščių raj. sav., Svėdasų sen., Šimonių girios biosferos poligono šiaurės rytinėje dalyje, užima 718 ha plotą (4 pav.). Šiame areale pelkės yra brandžios ir užima ganėtinai nedidelę teritorijos plotą (5 pav.). Rekreacinio parko įrengimas nekeis reljefo ir natūralaus hidrografinio režimo. Rekreacinių veiklų pobūdis ir intensyvumas bus reguliuojami bei kontroliuojami, o veiklų galimybės bus derinamos prie natūralių gamtinių procesų, todėl rekreacinio parko steigimas šiai teritorijai neigiamo poveikio neturės arba ji bus labai maža. Gamtinių prielaidų padėtis institucinėje aplinkosaugos sistemoje pateikiama 6 paveiksle (6 pav.) (Cimbalistaitė, 2020).

5 Pav. Tipologinė miškų schema ir perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko preliminaros ribos. Šaltinis: www.geoportal.lt, 2021

3.1.2. Teisinės prielaidos

Veiklą rekreacinėse teritorijose, jų rekreacinių išteklių naudojimą ir apsaugą, šių teritorijų planavimą reglamentuoja Saugomų teritorijų (Lietuvos Respublikos saugomų..., 2020), Žemės (Lietuvos Respublikos žemės..., 2020), Miškų (Lietuvos Respublikos miškų..., 2020), Vandens (Lietuvos Respublikos vandens..., 2020), Turizmo (Lietuvos Respublikos turizmo..., 2020), Teritorijų planavimo (Lietuvos Respublikos teritorijų..., 2020) įstatymai, saugomų teritorijų individualūs apsaugos reglamentai, kiti teisės aktai bei Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatai (Dėl rekreacinių teritorijų..., 2014). Svarbiausios reikšmės teisės aktai kelia prielaidas rekreacinių teritorijų įsteigimui, kadangi reglamentuoja bei sudaro teisinį pagrindą jų kūrimui bei naudojimui. Šių teisės aktų nuostatų citatos, kurios reglamentuoja veiklą rekreacinėse teritorijose, jų rekreacinių išteklių naudojimą ir apsaugą, šių teritorijų planavimą, pateikiamos 3 priede.

Rekreacinės teritorijos planuojamos bei steigiamos įvairiais dokumentais: strateginio planavimo, bendrojo planavimo, turizmo ir rekreacijos schemomis, specialiojo planavimo, rekreacinių sričių, rajonų planavimo schemomis, rekreacinių vietovių bei rekreacinio funkcinio prioriteto zonų specialiojo planavimo schemomis, sprendimais, susijusiais su rekreacijos ir turizmo organizavimu bei vidinės miškotvarkos projektais. Planuojant rekreacines teritorijas naudojami įvairūs norminiai teisės aktai, metodikos, nutarimai, įsakymai ir rekomendacijos. Dokumentai yra nuolat naujinami ir tobulinami bei derinami su kitais teisiniais dokumentais (Riešas, 2012).

Tiesioginių teisės aktų, kuriuose būtų įteisinta rekreacinio parko sąvoka bei rekreacinio parko steigimo metodika ir galimybės nėra, tačiau pavieniai principai yra įtvirtinti atskiruose teisės aktuose bei kituose dokumentuose. Būtina kurti naują bei tobulinti jau esamą rekreacinių teritorijų planavimo teisės aktų bazę, kad užtikrinti teisingą tokių teritorijų naudojimą bei tvarkymą. Naujausioje Lietuvos Respublikos Bendrojo plano (Lietuvos Respublikos Bendrasis planas, 2020) koncepcijoje minima, kad „natūralumą bei vietos kultūrinę identitetą išsaugojusios teritorijos, būtų vertingos ne tik vietiniams gyventojams, bet ir iš užsienio atvykstančių rekreantų poilsio, pažinimo vieta, kartu siekiant padidinti kaimo gyvenviečių socialinį ir ekonominį gyvybingumą“. Sudaromos prielaidos plėtoti rekreacinį potencialą bei kurti įstatyminę bazę, kadangi tai yra įteisinama nacionalinio lygmens planavimo dokumentuose bei numatoma dešimties metų valstybės vystymo perspektyvoje. Nagrinėjant perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybes, svarbu pabrėžti, kad šis rekreacinis parkas galimai būtų steigiamas saugomoje teritorijoje, aplink kurią gausu kaimiškų, kultūrinę identitetą išsaugojusių vietovių, tad šio parko steigimo galimybės atitinka Lietuvos Respublikos Bendrajame plane keliamas vizijas.

Atsižvelgiant į Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane (Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio..., 2015) pateiktus siūlymus naudoti šalyje turimą rekreacinį potencialą bei šalyje pradėti vystyti rekreacinio tipo parkų tinklą, pavyzdžiui, savivaldybėse steigiant rekreacinius parkus. Rekomenduojama parengti šalies rekreacinių parkų ir rekreacinių regioninių parkų studijas ar kitus strateginius dokumentus, kurie taptų pirmu žingsniu link tokių parkų kūrimo pradžios. Teisinių prielaidų padėtis institucinėje aplinkosaugos sistemoje pateikiama 6 paveiksle (6 pav.).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje šiuo metu egzistuojanti parkų kūrimo bei su rekreacine veikla susijusi teisinė bazė, kurią reikia pildyti bei tobulinti apsiribojant ne tik bendromis nacionalinių ar regioninių rekreacinių teritorijų planavimo, apsaugos bei naudojimo nuostatomis, bet atskirai numatant vietinio lygmens rekreacinių parkų planavimo, apsaugos bei rekreacinių išteklių naudojimo principus ir tvarias rekreacinių išteklių vystymo galimybes, suteikiant daugiau privalomumo savivaldos institucijoms steigti tokio tipo rekreacines teritorijas. Išsamus teisinis

reglamentavimas sudarytų prielaidas rekreacinio potencialo vystymui bei naudojimui, kadangi atsirastų vietinio lygmens rekreacinių parkų planavimo ir steigimo gairės, nes Lietuvos strateginiuose dokumentuose aiškiai pabrėžiamas toks rekreacinio potencialo naudojimo būdo poreikis (Cimbalistaitė, 2020).

3.1.3. Socialinės prielaidos

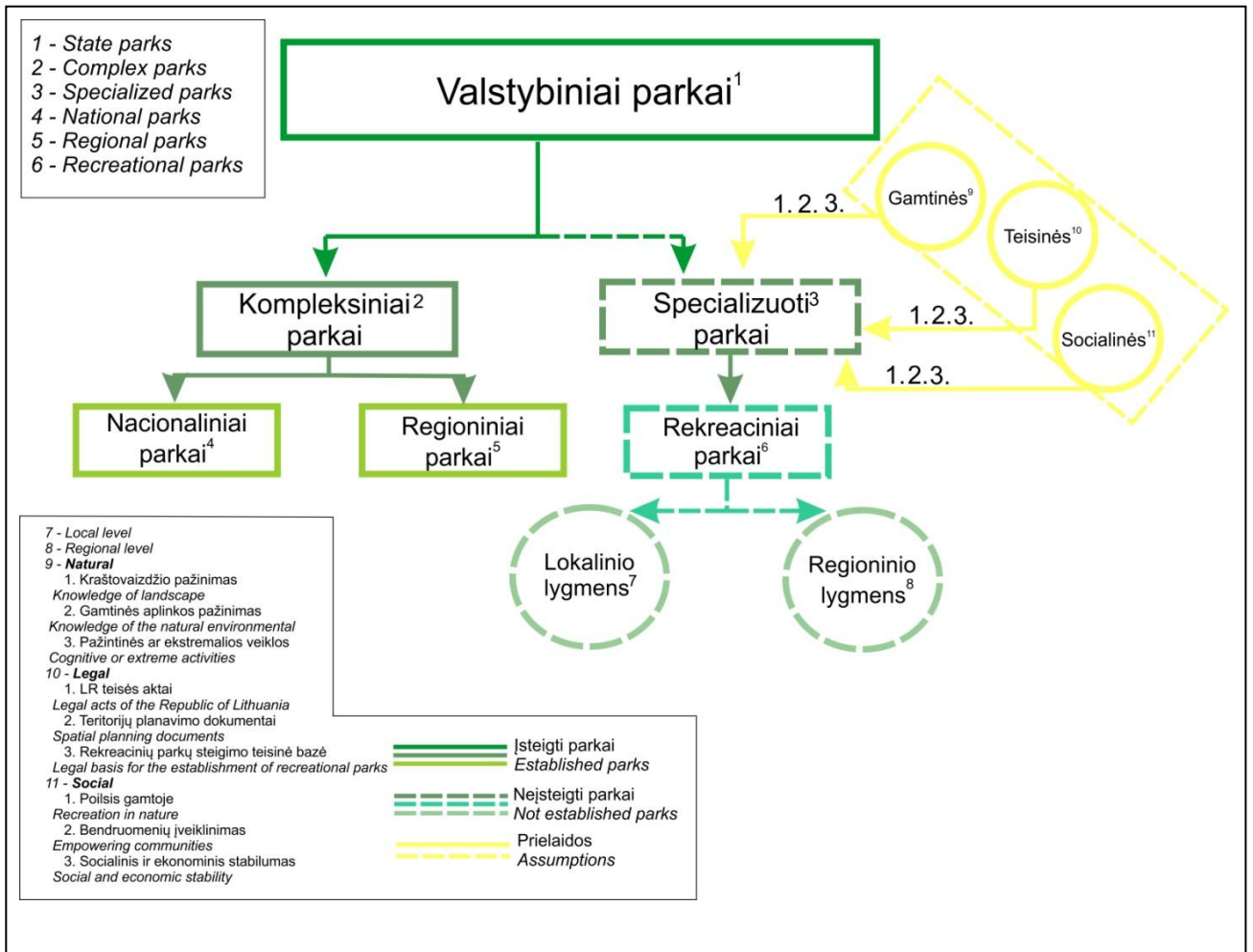
Gamta visais laikais žmonių gyvenimuose turėjo didelę reikšmę. Ypač tai pasireiškė šalyje pradėjus augti urbanizacijos mąstams. Žmogus atradęs laisvo laiko stengiasi pabėgti ten kur švarus oras, vanduo, kur vyrauja žaluma bei nėra miesto triukšmo. Pagrindiniai rekreacinių išteklių vartotojai yra žmonės. Visuomenė sukuria prielaidas kurti įvairias rekreacines teritorijas, kadangi poreikis tam yra gana didelis. Gyventojai dažniausiai poilsiui renkasi gamtos rekreacinius išteklius – miškus, vandens telkinius ir jų pakrantes, kurios yra tinkamos žmonių poilsiui ir pramogoms ar gamtos paveldo objektus. Svarbu rekreacinį potencialą turinčias teritorijas išnaudoti tinkamai bei jas pritaikyti žmonių rekreacinių poreikių tenkinimui.

Šiame kontekste svarbų vaidmenį atlieka įvairi rekreacinė infrastruktūra, tokia kaip: pažintiniai takai, įvairios poilsia vietės ir pan. Didžiausia apkrova šiuo atveju tenka miškams. Pažintiniai takai suteikia galimybę miške naudingai praleisti laisvalaikį bei pamatyti tikrąjį gamtos grožį. Anot V. Gurskienės ir G. Ivavičiūtės (Gurskienė, Ivavičiūtė, 2008) tvarkant rekreacines teritorijas ir pritaikant miškus poilsiui bei lankymui turi būti įrengiami šie rekreaciniai objektai: atokvėpio vietos, žaidimų aikštelės, kempingai, maitinimo vietos ar įstaigos, autotransporto stovėjimo aikštelės, masinių renginių vieta, stovyklavietės, poilsio nameliai, informaciniai standai, rodyklės bei turistiniai maršrutai. Kasmet turi būti atnaujinami seni bei įrengiami nauji rekreaciniai objektai bei jų pritaikymas neįgalųjų lankymui. Socialinių prielaidų padėtis institucinėje aplinkosaugos sistemoje pateikiama 6 paveiksle (6 pav.).

Socioekonominiame kontekste lokalinių teritorijų rekreacinio potencialo stiprinimas bei vystymas suteiktų galimybes stiprinti vietos bendruomenes sukuriant naujas darbo vietas bei veiklas, didintų šalies regionų ar jų dalių patrauklumą ne tik poilsiui, bet gyvenimui ir darbui, tokiu būdu sumažindama didžiųjų Lietuvos miestų apkrovas bei skatinant gyventojus keltis gyventi į šalies regionus. Paliečiant šių dienų aktualijas bei pandemijos kontekstą, tinkamai vystomas šalies rekreacinis potencialas mažina poreikį keliauti į užsienį bei skatina ilsėtis savo šalyje. To pasekoje vietinės bendruomenės yra įveiklinamos, kuriamos naujos ekonominės veiklos, kurios gyventojams suteikia stabilumą ekonominiu požiūriu bei užtikrina stabilias gyvenimo galimybes. Vidinių regiono išteklių naudojimas didina šalies stabilumą, ekonominį bei socialinį saugumą, ko pasekoje šalis tampa mažiau veikiama pasaulinių krizių.

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko įsteigimas turėtų didelę įtaką regiono vystymuisi, kadangi aplink telkiasi ne tik kaimo gyvenvietės, bet nedideliu atstumu nutolusios kitų rajonų savivaldybių gyvenvietės. Sukurtos naujos darbo vietos stiprintų ne tik vietos ir regiono patrauklumą, bet ir sukurtų galimybes visuomenei pažinti vietovę bei išbandyti rekreacines veiklas netradicinėje aplinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad žmonių poilsio gamtoje poreikis bei noras pažinti gamtą bei juos supančią aplinką sudaro prielaidas išnaudoti rekreacinį potencialą bei sukurti galimybes žmonėms kuo daugiau laisvalaikio praleisti gamtoje ir naudoti regionų rekreacinį potencialą, tokiu būdu užtikrinant šalies ekonominį stabilumą (Cimbalistaitė, 2020).

6 pav. Valstybinių parkų potenciali padėtis institucinėje aplinkosaugos sistemoje. Šaltinis: Cimbalistaitė L. Miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinio potencialo vystymo prielaidos Lietuvoje, 2020.

3.2. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos esamos būklės analizė

3.2.1. Gamtinės aplinkos būklė

Ankščių rajono savivaldybė yra išsidėsčiusi Vidurio pabaltijo žemumos ir Baltijos aukštumų ruožuose. Planuojamo perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija išsidėsčiusi Vakarų aukštaičių miškingos agrarinės pakilumos (plynaukštės) rajono rytinėje dalyje (4 pav.). Ankščių rajono kraštovaizdis pasižymi raižytu reljefu bei itin vaizdingu kraštovaizdžiu.

Didžiausią vertę turintys rajono kraštovaizdžio gamtiniai arealai yra rytinėje ir šiaurės rytinėje rajono dalyje esantys Aukštaičių aukštumų moreniniai masyvai, taip pat Šventosios ir jos intakų slėniai ir apyslėniai, miškai, ežerai. Planuojamoje teritorijoje esantys ežerai ir miškai yra švarūs, o sąlyginai natūralus kraštovaizdis – ypač vaizdingas. Planuojamo miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija reprezentuoja Aukštaičių aukštumų morfologinį ruožą, kuriame išskiriami miškingo banguoto paslėnio ir miškingo pelkinio kraštovaizdžio tipai (Basalykas, 1965).

Pagal 2014 metų aplinkos būklės ataskaitą (Aplinkos būklė 2014. Tik faktai) Lietuvoje aplinkos oro užterštumo sieros ir azoto junginiais lygį lemia ne tik šių teršalų emisija iš vietinių taršos šaltinių, bet ir iš taršos šaltinių Vakarų bei Pietų Europos valstybėse, kurių pernaša turi įtakos ir Lietuvos foniniam oro užterštumui. Remiantis 2014 metais atliktų tyrimų duomenimis, Aukštaitijoje buvo nustatytas oro užterštumo lygio mažėjimas. Remiantis šios ataskaitos duomenimis ir atsižvelgiant į tai, kad planuojama teritorija yra nutolusi nuo pramoninių objektų, didelių miestų bei kitų taršos šaltinių, galima teigti, kad teritorijos gamtinė aplinka yra sveika, oro taršos fono nėra arba jis labai mažas. Aplinkos ekologinis atsparumas yra aukštas, aplinka tinkama vidutinio intensyvumo masiniam rekreaciniam naudojimui. Šiuo metu planuojamoje teritorijoje esantys miškai priklauso IV miškų grupei – ūkiniams miškams. Atsižvelgiant į tai, kad miškai ūkiniai, jie pasižymi medyno ir augalijos rūšine įvairove, augaviečių įvairumu, kurios vyrauja nuo normalaus drėkinimo sausų iki perteklinio drėkinimo ir šlapių (7 ir 8 pav.), taip pat skirtingu miškų brandumu, o visa tai lemia jų didelį rekreacinį potencialą.

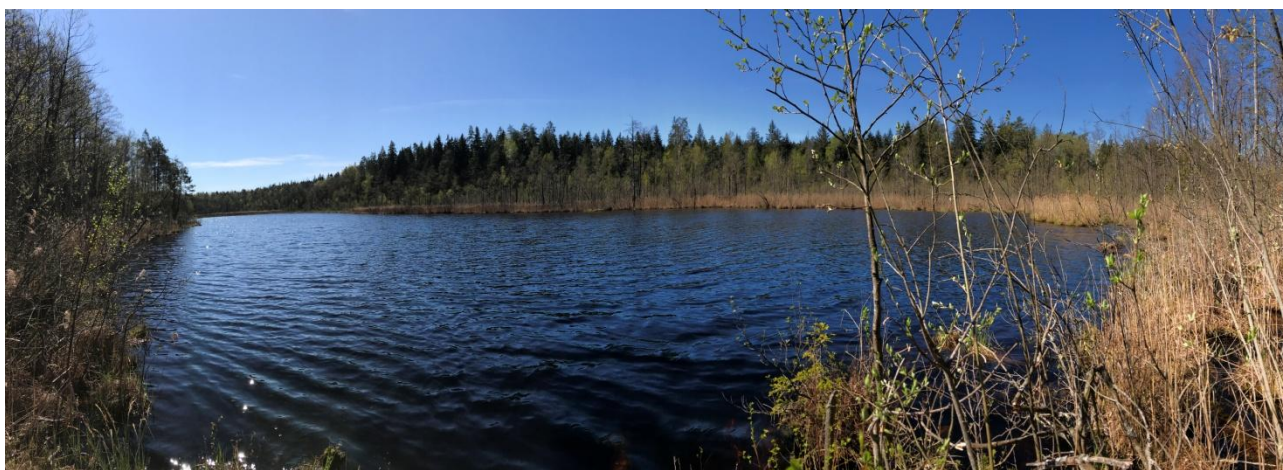
7 Pav. Normalaus drėkinimo sausa augavietė. Autorės nuotrauka.

8 Pav. Perteklinio drėkinimo šlapi ir užmirkusi augavietė. Autorės nuotrauka.

Atliekant perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko esamos būklės tyrimą ir vėliau planuojant konkretizuotus sprendinius, nuspręsta taikyti teritorijos plėtros prioritetų strategiją, siekiant apimti potencialias parko plėtros teritorijas išnaudojant sukauptą rekreacinį potencialą ir pritaikant jį visuomenės poreikiams. Ši strategija taip pat pasirinkta siekiant atkurti žmogaus veiklos paveiktas teritorijas, kurios pagal savo padėtį ateityje gali sukurti ypatingai didelę rekreacinę ir ekologinę vertę ne tik visuomenei, bet ir miško ekosistemoms.

Planuojamoje perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje yra išsidėstę 4 ežerai: Denionys, Apvalainis, Ilginis (9 pav.) ir Ertėjų ežeras. Miškų apsuptyje, iš šiaurės vakarų į pietryčius, išilgai teritorijos išsidėsčiusios žemapelkės (12 pav.) bei tarpinio tipo pelkės, kurios neišdžiūsta, nes yra maitinamos tiek kritulių, tiek gruntiniu vandeniu (Seibutis, 1958). Atlikus teritorijos esamos būklės tyrimą ir surinkus natūrinius duomenis, nustatyta, kad perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje esančiose žemapelkėse labiausiai paplitę juodalksnynai su paprastosios eglės ir beržo priemaiša. Aukštesnėse teritorijos vietose vyrauja sausų augaviečių tipai su jiems būdinga augalija, tokia, kaip bruknės, mėlynės, šilinis viržis ar pievinis kupolis, ir miškais, tokiais kaip pušynai, gali pasitaikyti beržų priemaiša, o žemesnėse vietose vyrauja užpelkėjusios teritorijos su joms būdinga augalija, tokia, kaip spanguolės, pelkinis salivasas bei juodalksnių, eglės, plaukuotojo beržo medynais. Tarpinio tipo pelkė plyti Ertėjų ežero vakarinėje dalyje ir yra maitinama tik gruntinio vandens. Šiame areale taip pat vyrauja užpelkėjusioms teritorijoms būdinga augalija, gana gausiai želia paprastosios nendrės.

9 pav. Ilginio ežeras. Autorės nuotrauka.

Didžiąją perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I - ojo prioriteto plėtros teritorijos dalį, apie 70 procentų, užima miškai (13 pav.). Teritorijoje išsidėstę įvairaus brandumo miškai: jaunuolynai < 40 m., pusamžiai 40 – 80 m., bręstantys 81 – 100 m. bei brandūs > 100 m. Mažiausią plotą užima brandūs miškai (71 ha), o didžiausias tenka pusamžiams miškams (144 ha). Planuojamo perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje labiausiai paplitusios Nbl (normalaus drėkinimo, nederlinga) ir Ncl (vid. derlinga, laikinai užmirkstanti) augavietės, kurios kartu su Pc, Lcl, Pd, Pb ir Pa augavietėmis formuoja miškingo pelkėto kraštovaizdžio tipą ir suteikia teritorijai vertingumo bei išskirtinumo. Atlikus tyrimą nustatyta, kad didžiausią plotą užima perteklinio drėkinimo augavietės (10 pav.), tad galima teigti, kad nuo to priklauso ir augalijos įvairumo pasiskirstymas planuojamoje teritorijoje. I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje iš viso vyrauja 8 tipų miško augavietės: Nbl, Ncl, Pc, Lcl, Ncp, Pd, Pbn, Ucl. Nuo kiekvienos miško augavietės tipo priklauso medynų rūšinė sudėtis bei vyraujanti

medžių rūšis. Perteklinio drėkinimo augavietėse – Pc (pelkinė durpinė (raistas)), Pd (pelkinė durpinė (lieknas)) ir Ucl (vid. derlinga, nuolat užmirkusi (paraistis)) – slūgso pelkės. Čia vyrauja žemapelkių tipo augalija. Pbn (pelkinė durpinė nusausinta) – perteklinio drėkinimo augavietė, tačiau nusausinta, kurioje yra susiformavęs medynas. Šioje augavietėje vyraujanti medžių rūšis – pūšis, yra eglės priemaišos. Ucl augavietėje, kadangi ji perteklinio drėkinimo, vyraujanti medžių rūšis – beržas, taip pat esama juodalksnio bei eglės priemaišos. Normalaus drėkinimo augavietėse – Nbl (normalaus drėkinimo, nederlinga), Ncl (vid. derlinga, laikinai užmirkstanti) daugiausiai vyrauja pušys, Lcl (laikusiai užmirkstanti, vid. derlinga) daugiausiai vyrauja eglės, taip pat yra pušies priemaišos, o Ncp (vid. derlinga, normalaus drėkinimo) augavietėje vyrauja baltalksnio medynas.

10 pav. Perteklinio drėkinimo užmirkusi miško augavietė. Autorės nuotrauka.

Miško augavietės planuojamoje I – ojo prioriteto rekreacinio parko plėtos teritorijoje išsidėsčiusios netolygiai bei susiskirsčiusios vietomis mažais arealais, kadangi didelę įtaką teritorijos gamtinei būklei turi pelkės, kurios reguliuoja teritorijos drėgnumą. Taigi, apibendrinant galima teigti, kad kuo miško augavietė drėgnesnė, tuo medyno rūšinė sudėtis įvairesnė, o augalija turtingesnė rūšimis.

Perspektyvinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtos teritorijoje, į rytus nuo Ertėjų ežero, plyti arealas – kartinė miško buveinė. Šios teritorijos medyno amžius – 169 metai. Remiantis Valstybinės miškų tarnybos pateikiama informacija (2021), „kartinė miško buveinė, tai visiškai žmonių veiklos nepažeistas miško plotas, kuriame yra galimybė aptikti nykstančių augalų rūšių“. Tačiau Saugomų rūšių informacinėje sistemoje (sris.am.lt) pateiktais duomenimis, šiuo metu šiame areale nykstančių ir retų augalų rūšių nėra užfiksuota. Kadangi šis arealas nepalietas žmogaus ir sulaukęs labai brandaus amžiaus bei yra vizualiai išraiškingas teritorinis kompleksas, kuris dėl savo išraiškingumo, brandžių medžių bei teritorijos natūralumo, įgyja išskirtinę rekreacinę vertę viso planuojamo rekreacinio parko kontekste. Rekreacinio parko vietovėje ryškesnių gamtos paminklų nėra randama.

II – ojo prioriteto parko plėtos teritorija išsidėsčiusi į šiaurę nuo perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos. Teritorija apima 293 ha plotą. Šiame areale yra išsidėstę 3

ežerai: Kuojinis, Priegodas ir Ešerinėlis (11 pav.). Šiuos ežerus taip pat supa žemapelkės bei tarpinio tipo pelkės, kurios užima apie 20 procentų teritorijos ploto (12 pav.). Pelkės natūralios, žmogaus ūkinės veiklos nepalietos bei nenusausintos, su vyraujančia pelkių augalija, kurių augavietės Pb (pelkinė durpinė (raistašilis)), Lcl (laikiniai užmirkstanti, vid. derlinga) ir Pc (pelkinė durpinė (raistas)), vyraujantis medynas dažniausiai yra pušies su beržo, vietomis eglių, juodalksnių priemaiša ar beržas, juodalksnis su kartais pasitaikančia pušies priemaiša. Šiame areale Saugomų rūšių informacinės sistemos (sris.am.lt) duomenimis, saugomų augalų rūšių nėra užfiksuota.

Teritorijos didžiąją dalį, apie 80 procentų, užima pusamžiai 40 – 80 metų miškai, taip pat yra bręstančių 81 – 100 metų ir brandžių > 100 metų miškų. Šie miškai yra ūkinio tipo, tad centrinėje arealo dalyje yra suformuotos brandžių bei jaunuolynų miškų biržės. Šiame areale vyrauja Nbl (normalaus drėkinimo, nederlinga) augavietė, tad miškai yra įvairaus amžiaus, vyrauja pušys, kartais pasitaiko beržo priemaiša, auga pavienės eglės. Taigi, apibendrinant galima teigti, kad šiame areale miškas nėra išskirtinis ir pasižymintis medyno rūšinės sudėties įvairove ar brandumu, tačiau jis įdomus dėl savo amžiaus netolygiškumo bei į visą visumą įsiliejančių pelkių ir ežerų kraštovaizdžiu.

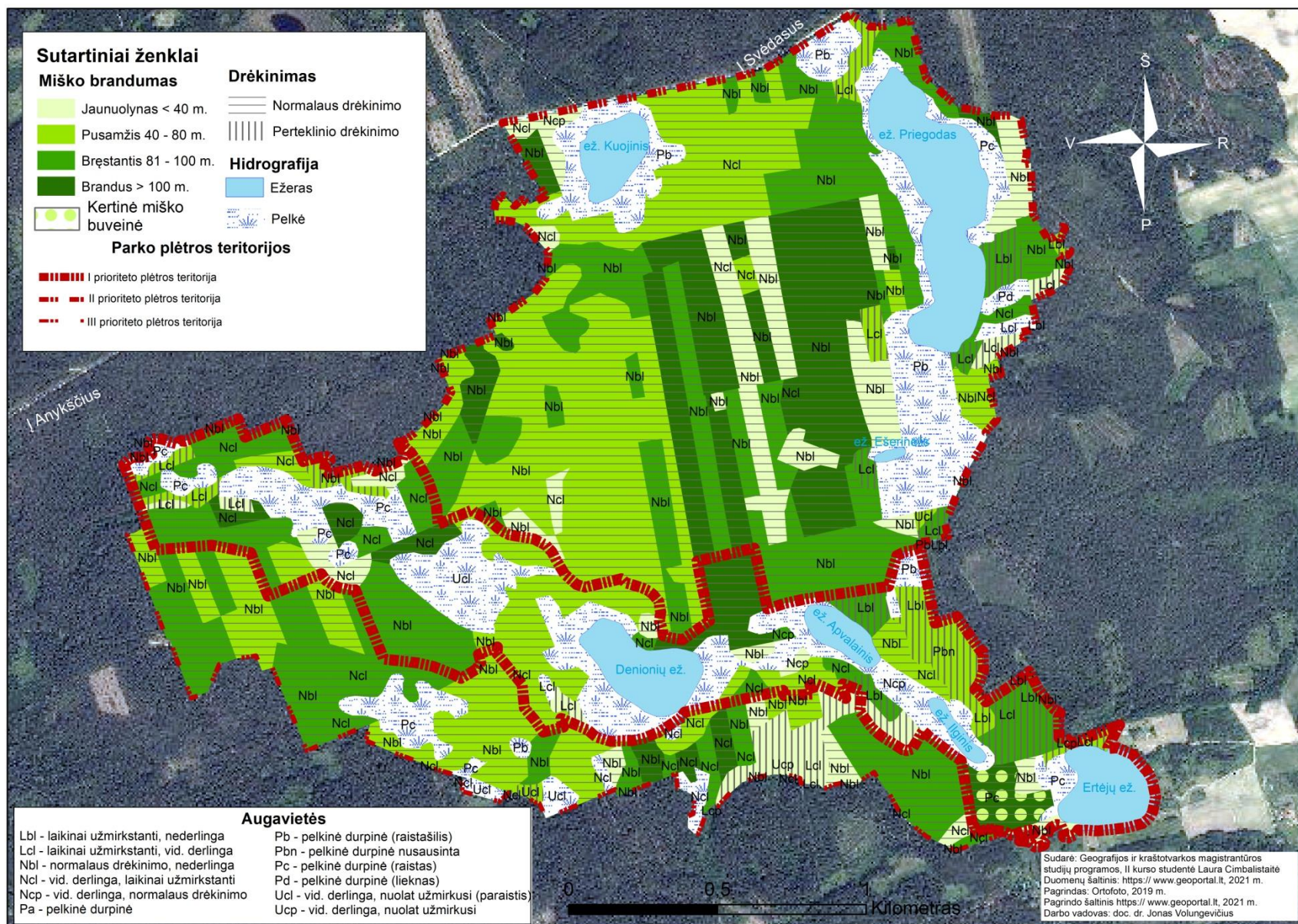

11 Pav. Ešerinėlio ežeras ir pelkė. Autorės nuotrauka.

III – ojo prioriteto plėtros teritorija išsidėsčiusi į pietus nuo perspektyvinio rekreacinio parko teritorijos I – ojo prioriteto plėtros teritorijos. Miškas šioje teritorijoje užima apie 90 procentų viso ploto. Šioje teritorijoje vandens telkinių nėra, tačiau plyti didelis žemapelkės arealas, kuris užima apie 10 procentų teritorijos ploto. Šios pelkės augavietė yra Pc (pelkinė durpinė (raistas)), kurioje susiformavusio medyno nėra bei išsimėtę mažesni tarpinio tipo pelkių arealai, kurių augavietės yra Ncl (vid. derlinga, laikiniai užmirkstanti), Ucl (vid. derlinga, nuolat užmirkusi (paraistis)) ir Pb (pelkinė durpinė (raistašilis)). Šiuose arealuose yra susiformavęs įvairus medynas – vyrauja pušis, beržas vietomis su juodalksnių bei eglių priemaiša. Didžiąją teritorijos dalį užima pusamžiai ir bręstantys miškai, kurie auga Nbl (normalaus drėkinimo, nederlinga) augavietėje. Vyraujanti medžių rūšis – pušis, vietomis auga beržai. Šioje teritorijoje brandaus miško arealų beveik nėra, o esantys maži arealai išsidėstę teritorijos pietinėje dalyje bei auga Nbl (normalaus drėkinimo, nederlinga) ir Ncl (vid. derlinga, laikiniai užmirkstanti) augavietėse, kuriose vyraujanti medžių rūšis

yra pušis su beržo priemaiša. Nuo brandaus miško arealų į rytus plyti jaunuolyno (< 40 m) plotas. Jis išsidėstęs perteklinio drėkinimo Lcl (laikiniai užmirkstanti, vid. derlinga) ir Ucp (vid. derlinga, nuolat užmirkusi) augavietėse. Šiame areale vyraujanti medžių rūšis – eglė, o Saugomų rūšių informacinės sistemos (sris.am.lt) duomenimis, saugomų augalų rūšių nėra užfiksuota.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija yra vertinga savo miškų augavietėmis, į kurią patenka brandus kertinės miško buveinės arealas bei kiti įvairaus brandumo bei rūšinės sudėties miškai ir pelkių arealai, turtingi savo augalijos rūšine sudėtimi. I, II ir III prioritetų parko plėtros teritorijos nepasižymi rekreacinėms teritorijoms būdingais brandžiais natūraliais miškais ar išpūdingais gamtos paminklais bei išraiškingu kraštovaizdžiu, tačiau areale gausu įvairaus brandumo miškų, pelkių, kurios turtingos tiek savo kilme, tiek augaline sudėtimi, taip pat teritorijoje plyti paskutinio ledynmečio palikimo ežerai. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija yra mažai paliesta žmogaus ūkinės veiklos, tad galima teigti, kad yra išlaikiusi savo natūralias savybes, kurios yra reikalingos šiuolaikiniam žmogui, mėgstančiam ne tik ramų, bet ir kiek ekstremalesnę ir aktyvesnę poilsį gamtoje. Nuotraukos, apibūdinančios detalesnę perspektyvinio miškingo parko teritorijos gamtinę aplinką, pateikiamos 4 priede.

12 pav. Gamtinės aplinkos būklė. Duomenys: www.geoportal.lt, 2021.

3.2.2. Kraštovaizdžio estetiškas potencialas

Didžioji estetiniu ir rekreaciniu požiūriu vertingiausių savivaldybės gamtinių išteklių dalis koncentruojasi miškinguose – ežeringuose rajonuose, upių slėniuose ir priemiestinėse zonose, saugomose teritorijose (Anykščių regioniniame parke, Šimonių girios biosferos poligone, Šventosios kraštovaizdžio, bei kituose draustiniuose). Saugomose teritorijose bet kokia veikla ir gamtinės aplinkos kokybė juose yra stebima bei kontroliuojama (Anykščių rajono bendrasis planas, 2014).

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija patenka į miškingą – ežeringą rajoną bei yra saugomos teritorijos Šimonių girios biosferos poligone, tačiau teritorijoje nėra itin išraiškingų reljefo formų ar slėnių. Planuojamos teritorijos estetinio potencialo sudedamosios dalys apima miškus, jų brandumą bei rūšinę sudėtį, vandens telkinius, pelkes bei kultūros paveldo objektus. Remiantis A. R. Budriūno bei K. Ėringio (Budriūnas, Ėringis, 2000) sudaryta ir P. Kavaliausko (Kavaliauskas, 2011) atnaujinta kraštovaizdžio estetinio potencialo vertinimo metodika (priedai), išskirti planuojamos teritorijos kraštovaizdžio vaizdingumo arealai (18 pav.).

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos I, II ir III prioritetų plėtros teritorijose, atsižvelgiant į kraštovaizdžio pobūdį, labai vaizdingi kraštovaizdžio arealai išskirti vietovėse, kuriose išsidėstę vandens telkiniai, pelkės bei brandūs miškai. Pagrindinėje perspektyvinio rekreacinio parko ašyje, I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje, ežerai bei pelkės išsidėstę siauroje, ilgoje neigiamoje reljefo formoje – rinoje. Taip pat į I – ojo prioriteto plėtros teritoriją patenka kartinė miško būveinė – priskirta dėl brandaus ir vertingo miško. II – ojo prioriteto parko plėtros teritorijoje labai vaizdingi arealai išskirti aplink Kuojinio, Priegodo ir Ešerinėlio ežerus bei į pietus nuo Priegodo ežero. Rekreacinio parko teritorijos estetiniam potencialui vertės prideda smėlingos ežerų pakrantės, kuriose yra susiformavusios maudyklos, o vietiniai gyventojai jas yra pamėgę vasaros poilsiui. Tokios maudyklos planuojamoje teritorijoje yra išsidėčiusios Denionių ežero šiauriniame krante, Ertėjų ežero vakariniame krante bei Priegodo ežero rytiniame krante.

Vaizdingi kraštovaizdžio estetinio potencialo arealai išskirti didžiojoje visos planuojamos teritorijos plėtros teritorijų dalyje (18 pav.). Vaizdingi arealai išskirti įvertinus miškų natūralumą, brandumą, rūšinę sudėtį bei reljefo formų įvairumą. Vaizdingo kraštovaizdžio arealai apima bręstančio ir pusamžio medyno miškus, kuriuose vyrauja įvairaus amžiaus pušynai (13 ir 14 pav.) su kitų medžių rūšių priemaišomis, sukurdamos galingo miško bei ramios aplinkos įvaizdį. Vaizdingumu pasižyminčiuose arealuose reljefas yra šiek tiek banguotas, suteikdamas teritorijai dinamiškumą.

Vidutiniškai vaizdingi kraštovaizdžio arealai išskirti tose planuojamos teritorijos vietose, kurios nepasižymi miškų brandumu bei augalijos įvairumu, tačiau tai miškingos teritorijos be kitų komponentų. Mažai vaizdingi arealai išskirti teritorijose, kuriose pastebimas minimalus žmogaus ūkinės veiklos požymis. II – ojo prioriteto plėtros teritorijoje mažai vaizdingas arealas užima gana didelį teritorijos plotą, kadangi šiame areale yra suformuotos biržės kirtimui, kuriose ateityje gali būti numatoma įveisti bei ugdyti mišką, tokiu būdu siekiant teritorijos natūralumo atkūrimo. III – ojo prioriteto plėtros teritorijoje mažai vaizdingas arealas išsidėstęs centrinėje dalyje, kadangi šioje dalyje taip pat pastebėta miško kirtimo požymių, medynas yra jaunas bei pilnai nesusiformavęs. Svarbu paminėti, kad mažai vaizdingi arealai planuojamo rekreacinio parko teritorijoje turi potencialo ateities perspektyvoje tapti vaizdingomis ar net labai vaizdingomis teritorijos sudedamosiomis dalimis.

13 pav. Pušynas. Autorės nuotrauka.

14 pav. Pušynas. Autorės nuotrauka.

Analizuojant kultūros paveldo ir pažintinius – rekreacinius objektus, šiuo metu esančius perspektyvinio rekreacinio parko teritorijoje, nustatyta, kad planuojamo perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje yra vienas kultūros paveldo objektas – Algimanto apygardos partizanų žuvimo vieta (15 ir 17 pav.), menanti rezistencijos ir kovų už laisvę laikus. Šis kultūros paveldo objektas yra Priegodo ežero pietvakariniam krante. Taip pat aplink Priegodo ežerą yra įrengtas Algimanto apygardos partizanų kovų pažintinis takas (16 pav.), skirtas pažinti apylinkes, kuriose partizanų judėjimas egzistavo ne vienerius metus.

15 pav. Algimanto apygardos partizanų žuvimo vieta. Autorės nuotrauka.

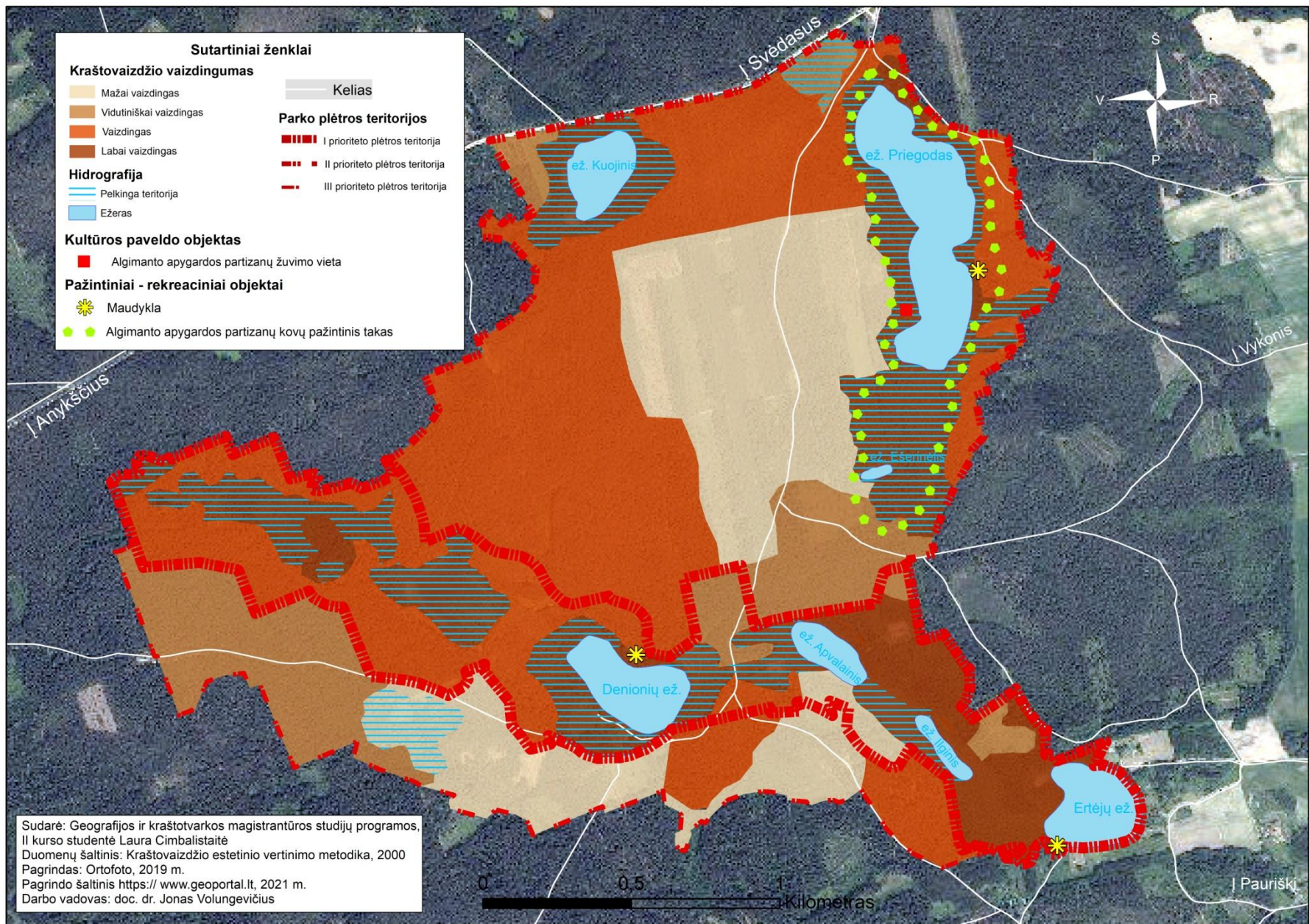

16 pav. Algimanto apygardos partizanų kovų pažintinio tako fragmentas. Autorės nuotrauka.

17 pav. Algimanto apygardos partizanų žuvimo ir buvusio bunkerio vieta. Autorės nuotrauka.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad visoje planuojamo perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje gamtovaizdžiai yra santykinai natūralūs, yra ežerų, pelkėtumas yra gana didelis, o miškai tinkami rekreacinei veiklai vykdyti. Kaštovaizdžio estetinį potencialą stiprina esami paplūdimiai, kultūros paveldo objektas bei viena pažintinė – rekreacinė trasa. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos arealai yra perspektyvūs ekologiniam atkūrimui bei miškų įveisimui ir jų ugdymui, siekiant atkurti kadaise žmogaus veiklos pazeistas miškų dalis.

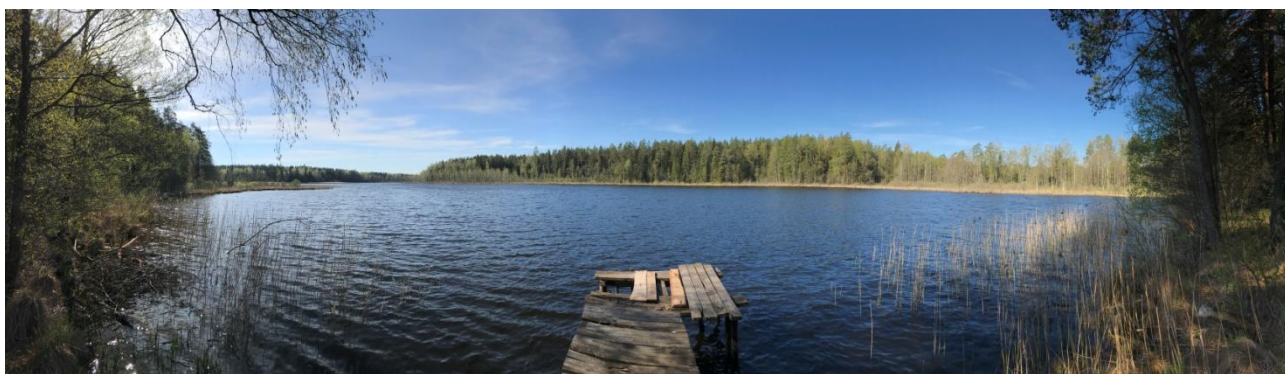
18 pav. Kraštovaizdžio estetinio potencialo schema. Šaltinis: Kraštovaizdžio estetinio vertinimo metodika, 2000.

3.2.3. Kraštovaizdžio rekreacinis potencialas

Remiantis A. R. Budriūno bei K. Ėringio (Budriūnas, Ėringis, 2000) sudaryta ir P. Kavaliausko (Kavaliauskas, 2011) atnaujinta kraštovaizdžio estetinio potencialo vertinimo metodika, taip pat įvertintas teritorijos esamas rekreacinis potencialas. Svarbiausia identifikuoti rekreacinio potencialo komponentus, t. y. kokie kraštovaizdžio, gamtiniai ir antropogeniniai išteklių daro didžiausią įtaką rekreaciniam potencialui. Šiuo atveju vertinant planuojamą perspektyvinio rekreacinio parko teritoriją rekreacinio potencialo atžvilgiu, didžiausias balas buvo skiriamas vandens telkiniams, pelkėms bei miškams, vėliau išskiriant jų išskirtinius bruožus.

Atliekant planuojamos teritorijos kraštovaizdžio esamo rekreacinio potencialo įvertinimą, svarbu ne tik nustatyti sukauptą rekreacinį potencialą, bet ir įvertinti teritoriją, numatant kokias veiklas būtų galima vystyti, atsižvelgiant į sukauptą rekreacinį potencialą bei jo pasiskirstymą teritorijoje. Planuojant perspektyvinį miškingą pelkinį rekreacinį parką bei jo prioriteto plėtros teritorijas ir įvertinant esamą kraštovaizdžio rekreacinį potencialą, siekiama identifikuoti bei numatyti, į kokias rekreacines veiklas bus orientuojamasi perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos formavimo sprendiniuose. Šiame etape svarbu identifikuoti teritorijas, kuriose bus vystoma poilsinė, aktyvaus poilsio (sportinė ir (ar) ekstremalaus), pažintinė, kultūrinė bei turistinė veiklos ir tokiu būdu preliminariai numatyti teritorijos naudojimo prioritetus.

Didelis vandens telkinių ir pakrančių rekreacinis potencialas nustatytas ežerų teritorijose, apimančiose ežerus ir jų duburius (19 pav.), kadangi vandens telkiniai yra svarbiausi komponentai rekreacijai vykdyti. Įvairios rekreacinės ir poilsinės vandens veiklos, tokios kaip plaukimas valtimi, vandens slidėmis, žvejyba, ar net nardymas ar ramus poilsis šalia vandens telkinio visuomet vilioja rekreantus atvykti į teritoriją. Vidutinis potencialas išskirtas vandens telkinių pakrantėse, kurios yra sausesnės ir tinkamos naudoti rekreacijai bei įrengti mažas stovyklavietes ar poilsivietes.

19 pav. Priegodo ežeras. Autorės nuotrauka.

Didelis pelkių rekreacinis potencialas yra išskirtas tose teritorijose, kuriose pelkės apima didžiausius plotus, yra besijungiančios į vieną sistemą bei suteikia kraštovaizdžiui unikalumo ir išskirtinumo. Pelkės yra svarbus gamtos elementas ne tik ekosistemoms gyvuoti, bet ir pasižymi augalijos įvairove, pertekliniu drėgnumu bei unikalumu. Pelkėse gali būti vykdomos įvairios rekreacinės ekstremalios - poilsinės veiklos (nuo brąstų per pelkes iki nakvynės pelkės apsuptyje), kurios sudarys galimybes skatinti žmonių pažintį su natūralia gamta ir jos vertybėmis. Vidutinis pelkių potencialas išskirtas pelkių arealuose, kurie yra nutolę nuo pagrindinių pelkių ašių bei atsiriboję miškų masyvais, sunkiai pasiekiami, tačiau jose taip pat galima rekreacinė veikla.

Didelis miškų rekreacinis potencialas išskirtas tuose planuojamos teritorijos miško arealuose, kuriuose miškai yra brandūs, bręstantys bei pusamžiai bei kurie pasižymi augalijos įvairumu bei savitumu (20 ir 21 pav.). Didžiausią rekreacinį potencialą turi brandūs miškai, tačiau ir kitos miškų

amžiaus grupės pasižymi unikalumu, kadangi rekreacijai reikia ne tik brandaus miško, bet ir svarbu pažinti mišką įvairiose jo raidos stadijose bei skirtingose augimo sąlygose. Vidutinis miškų potencialas išskirtas tose planuojamo parko arealuose, kuriuose pastebėta žmogaus ūkinės veiklos požymių bei miškai yra dar jauni, nesuformavę medyno (22 pav.). Įvairaus brandumo miškų arealuose gali būti planuojama ramesnė pažintinė – poilsinė rekreacija. Šiose teritorijose gali būti tiesiami pažintiniai takai, planuojamos stovyklavietės bei statoma kita rekreacinė infrastruktūra, skirta pažinti mišką su visomis jo buveinėmis.

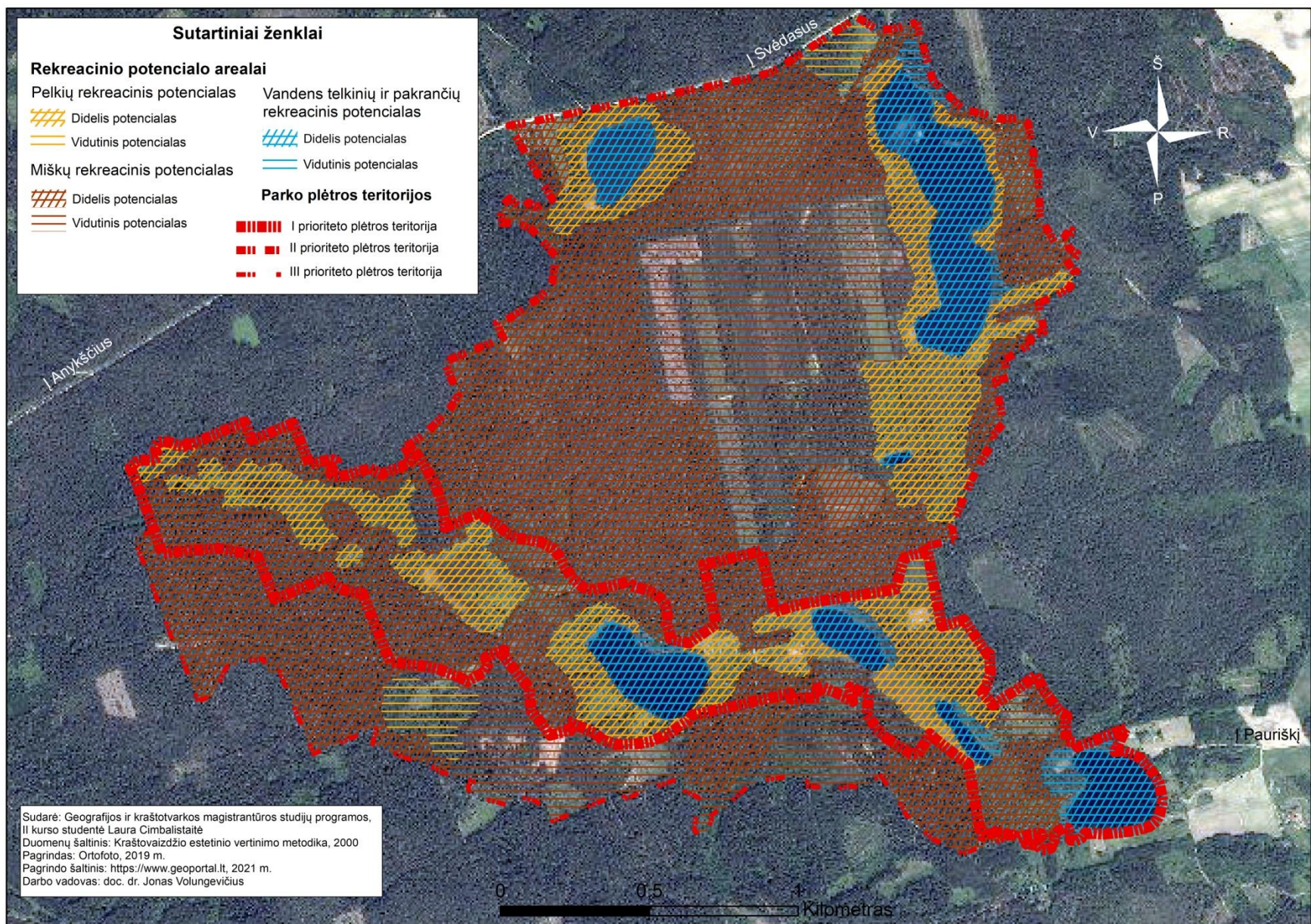
Planuojama teritorija yra lengvai pasiekiamą valstybinės ir rajoninės reikšmės keliais. Parko šiaurinė dalis ribojasi su rajoninės reikšmės keliu Sedeikiai – Mikierai - Čiukai, kurio Nr. 1216, danga – žvyras. Kiek toliau nuo planuojamo parko teritorijos nutolęs valstybinis krašto kelias Radiškis – Rokiškis, kurio Nr. 120. Nuo jo atsišakoja mažesni vietinės reikšmės keliukai, kuriais nesunkiai galima pasiekti planuojamą rekreacinį parką. Per planuojamo parko teritoriją praeina keletas miško kelių, kuriais pėsčiomis nesunkiai galima pasiekti ežerus bei pelkes.

20 pav. ~ 50 m. pušynas su beržo priemaiša. Autorės nuotrauka.

21 pav. ~ 70 m. pušynas su eglės priemaiša. Autorės nuotrauka.

22 pav. Kraštovaizdžio rekreacinio potencialo schema. Šaltinis: Kraštovaizdžio estetinio vertinimo metodika, 2000.

3.2.4. Teritorijos apsaugos statusas

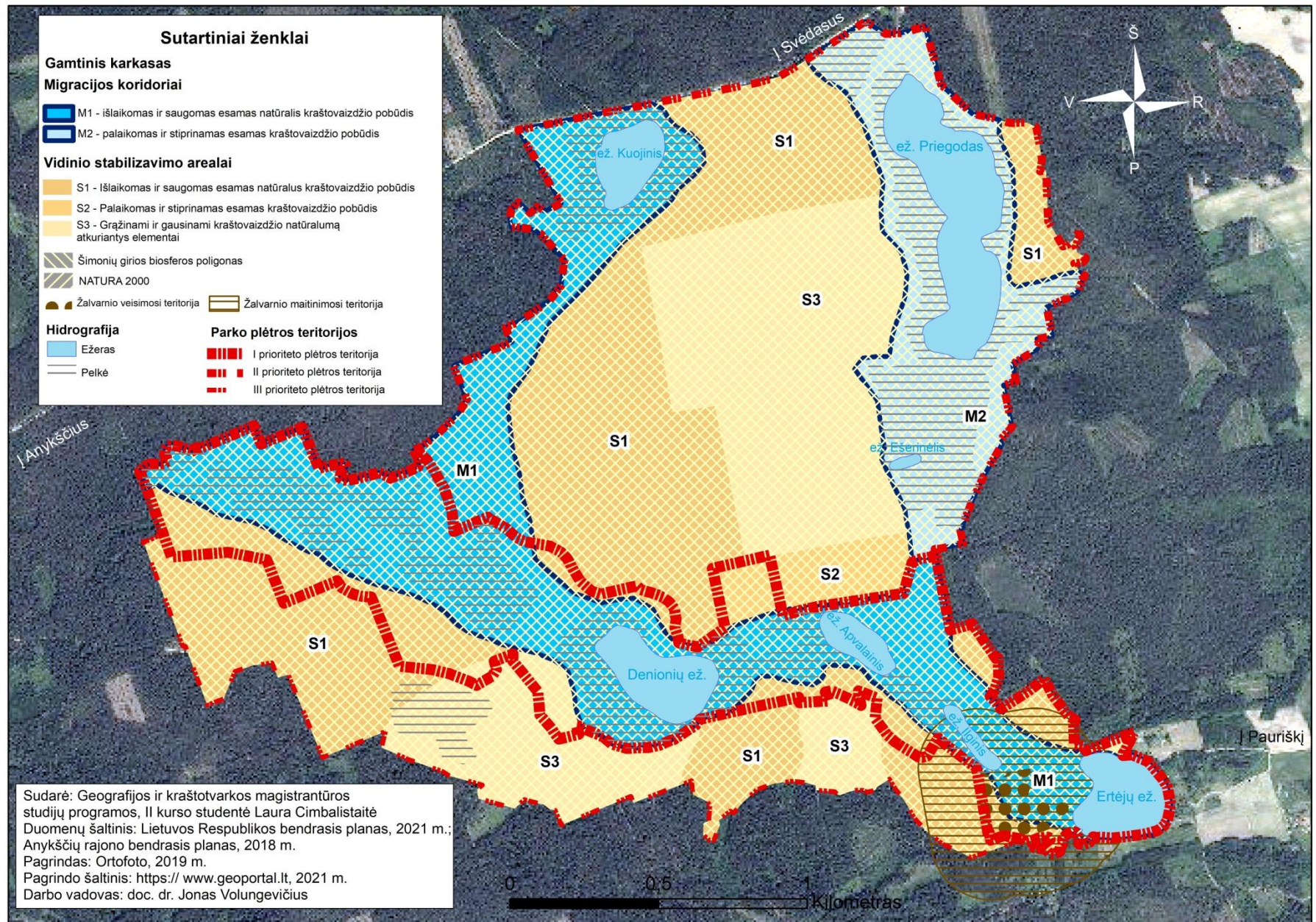
Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija yra išsidėsčiusios Šimonių girios biosferos poligono rytinėje dalyje. Šimonių girios biosferos poligonas – saugoma teritorija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. D1-629 „Dėl Adutiškio–Guntauninkų miškų, Gedžiūnų miško, Gubernijos miško, Padauguvos miško, Plinkšių miško, Rūdninkų girios, Šimonių girios, Taujėnų–Užulėnio miškų ir Žaliosios girios biosferos poligonų įsteigimo, jų nuostatų ir ribų patvirtinimo“ įsteigta siekiant išsaugoti Šimonių girios su joje esančiomis vertingomis miškų, pievų, pelkių bei kitomis natūraliomis buveinėmis ekosistema, ypač siekiant išlaikyti juodojo gandro (*Ciconia nigra*), mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*), lėlio (*Caprimulgus europaeus*), žalvarnio (*Coracias garrulus*), juodosios meletos (*Dryocopus martius*), ligutės (*Lullula arborea*) populiacijas teritorijoje, taip pat, saugoma 2012 metais aptiktas į Lietuvos raudonąją knygą įrašytas augalas – Lobelio čemerys (*Veratrum lobelianum*). Šimonių girios biosferos poligonas patenka į Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų tinklą bei į Europos ekologinį tinklą „Natura 2000“ (Šimonių girios biosferos poligono nuostatai, 2015). Veiklą saugomose teritorijose reglamentuoja Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų bei kiti įstatymai; saugomų teritorijų nuostatai; saugomų teritorijų planavimo dokumentai; saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai; apsaugos sutartys, kurias Vyriausybės įgaliotos institucijos jos nustatyta tvarka sudaro su žemės savininkais ir valdytojais ir įregistruoja Nekilnojamojo turto registre, kai su žemės savininkais ir valdytojais individualiai susitariama dėl kraštovaizdžio, gamtos vertybių papildomų apsaugos ir naudojimo priemonių nustatymo arba tvarkymo priemonių įgyvendinimo jų valdomoje žemėje (Lietuvos Respublikos saugomų..., 2021).

Svarbu paminėti, kad perspektyvinio pavyzdinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija yra planuojama atsižvelgiant į saugomas vertybes. Į planuojamo rekreacinio parko teritoriją patenka žalvarnio (*Coracias garrulus*) veisimosi teritorija, o aplink ją 200 metrų spinduliu išskiriama žalvarnio maitinimosi teritorija. Vadovaujantis Šimonių girios biosferos poligono nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. D1-795 redakcija, žalvarnio apsaugos tikslais išskiriamos žalvarnių veisimosi ir maitinimosi vietos – iki 200 metrų pločio pamiškių medynų juostos, kuriose negali būti stovyklaujama gegužės – liepos mėnesiais, negali būti kertamas miškas plynai, negali būti kertami drevėti, uoksiniai medžiai bei nudžiūvę storesni kaip 30 cm (1,3 m aukštyje) medžiai, išskyrus nudžiūvusių medžių išskirtimą masinio liemenų kenkėjų išplitimo židiniuose pagal Miško sanitarinės apsaugos taisyklių reikalavimus („Dėl Miško sanitarinės apsaugos...“, 2021) ir nudžiūvusių pavojingų medžių išskirtimą nustatytose rekreacinėse teritorijose. Daugiau saugomų paukščių ar augalų rūšių planuojamuose arealuose nėra randama.

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija patenka į Lietuvos Respublikos gamtinio karkaso sudėtį. Pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą (Lietuvos Respublikos saugomų ..., 2021), „gamtinis karkasas – vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų“. Gamtinis karkasas įteisintas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ir Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymuose. Gamtinio karkaso teritorijų tvarkymą bei veiklos jose apribojimus apibrėžia Gamtinio karkaso nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. D1-96. Svarbiausieji perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio teritorijos gamtinio karkaso funkciniai – struktūriniai elementai – regioninės vidinio stabilizavimo arealai ir vietinės svarbos migraciniai koridoriai (sudedamosios dalys).

Šimonių girios biosferos poligonas yra Lietuvos gamtinio karkaso dalis – regioninės reikšmės vidinio stabilizavimo arealas. Planuojama teritorija taip pat priskiriama regioninės reikšmės vidinio stabilizavimo arealui, tačiau vietiniame lygmenyje yra formuojami vietinės reikšmės migracijos koridoriai bei išskiriami skirtingo naudojimo vidinio stabilizavimo arealai. Vietinės reikšmės migracijos koridorius driekiasi per perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtros teritoriją, II – ojo prioriteto plėtros teritorijoje vakarinėje dalyje iš šiaurės į pietus, apimdamas Kuojinio ežerą ir pelkes bei susijungia su pagrindine ašimi, taip pat arealo rytinėje dalyje iš šiaurės į pietus, apimdama Priegodo bei Ešerinėlio ežerus ir pelkes bei susijungia su pagrindine ašimi (23 pav.). Pagrindinė migracijos koridoriaus ašis bei I – ojo prioriteto plėtros teritorijos vakaruose esanti migracijos koridoriaus ašis yra natūralios bei nepalietos žmogaus veiklos, jose išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis. II – ojo prioriteto plėtros teritorijos rytinėje dalyje esanti migracijos koridoriaus dalis, kurioje palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio pobūdis. Šiame areale plyti Priegodo ežeras, kurį mėgsta poilsiautojai, tad sausos ežero pakrantės yra minimaliai veikiamos žmogaus veiklos.

Vietinės reikšmės vidinio stabilizavimo arealas užima didžiąją visos planuojamos teritorijos dalį. III – ojo prioriteto plėtros teritorija visa patenka į vidinio stabilizavimo arealą bei jungiasi su perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtros teritorijos pietinėje dalyje esančiais nedideliais vidinio stabilizavimo arealų plotais, kurie nebepatenka į migracijos koridorių teritorijas. Arealuose, išskirtuose šios teritorijos pietvakariuose ir rytuose, išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis, kadangi čia auga įvairiarūšiai bei įvairiaamžiai miškai. Teritorijose, kuriose vyrauja jaunuolynai bei esama žmogaus ūkinės veiklos požymių, išskiriamos vidinio stabilizavimo arealų teritorijos, kuriose grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai. II – ojo prioriteto plėtros teritorijos centrinėje dalyje esantis arealas, kuriame akivaizdi žmogaus ūkinė veikla ir yra suformuotos biržės (12 pav.) patenka į gamtinio karkaso vidinio stabilizavimo arealo, kuriame grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai. II – ojo prioriteto plėtros teritorijos dalyje, iš šiaurės į pietus bei arealo šiaurės rytinėje dalyse, vidinio stabilizavimo arealas, kuriame išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis. Taip pat šios teritorijos pietinės dalies areale yra išskiriama vidinio stabilizavimo arealo teritorija, kurioje palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio pobūdis.

23 pav. Gamtinio karkaso schema. Šaltinis: Lietuvos Respublikos bendrasis planas, 2021; Anykščių rajono bendrasis planas, 2018.

3.3. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos formavimo sprendiniai

3.3.1. Gamtinės aplinkos apsaugos kryptys ir tvarkymo priemonės

Saugomų teritorijų specialiojo planavimo dokumentai nustato planuojamos teritorijos ribas, funkcinio prioriteto bei kraštovaizdžio tvarkymo zonas (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo..., 2021). Kadangi perspektyvinis miškingas pelkinis rekreacinis parkas planuojamas saugomoje teritorijoje (Dėl <...> Šimonių girios, Taujėnų–Užulėnio miškų ir Žaliosios girios biosferos poligonų įsteigimo..., 2004) todėl yra išskiriamos saugomų teritorijų specialiojo planavimo dokumentuose nustatomos funkcinio prioriteto zonos: konservacinio, ekologinės apsaugos bei rekreacinio prioriteto zonos (24 pav.).

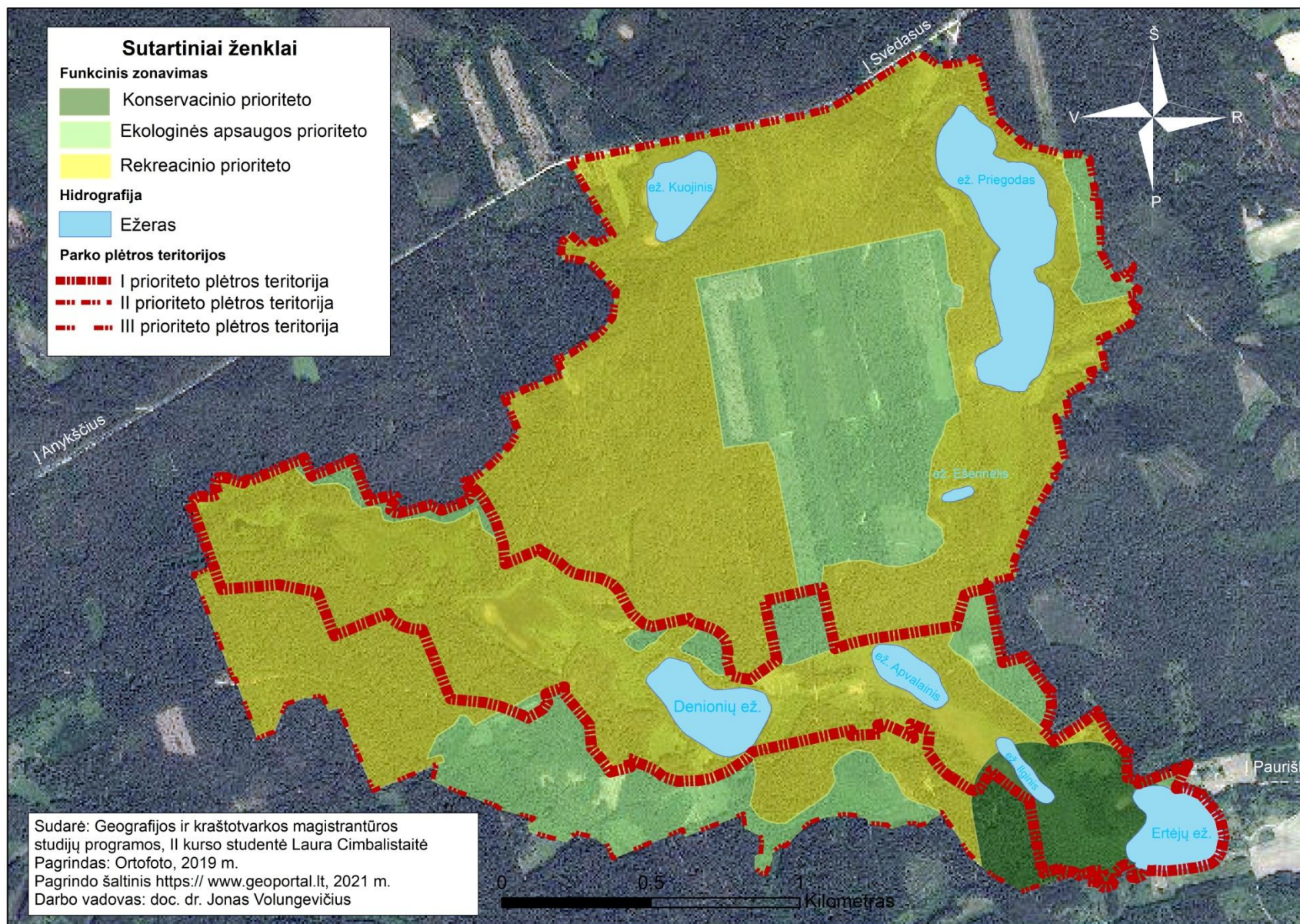
1 lentelė. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko funkcinio prioriteto zonos.

Sudarė: Laura Cimbalistaitė

Funkcinio prioriteto zonos	Plotas, ha	Plotas, %
Konservacinio prioriteto	22	3,2
Ekologinės apsaugos prioriteto	136	18,9
Rekreacinio prioriteto	560	77,9
<i>Iš viso</i>	718	100

- **Konservacinio prioriteto funkcinė zona.** Teritorija, kuri pasižymi ypatingomis kraštovaizdžio, gamtinėmis ar kultūrinėmis vertybėmis. Pagrindinis tikslas – išsaugoti ypatingus miškų ir pelkių gamtinius kompleksus, retų augalų, gyvūnų ar paukščių buveines ar išsaugoti miestų ir (ar) miestelių istorinės dalies urbanistinę struktūrą, tradicinę teritorijos užstatymo tipą, juose esančius kultūros paveldo objektus, jų kultūrinę išraišką bei tradicinę statinių architektūrinę išraišką (Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas, 2015).
- Konservacinio prioriteto funkcinė zona išskiriama perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos pietryčiuose, šalia Ertėjų ir Ilginio ežerų, kadangi šioje teritorijoje aptinkama žalvarnio veisimosi vieta bei nuo jos 200 metrų atstumu žalvarnio maitinimosi vieta.
- Konservacinio prioriteto funkcinė zona perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje užima 22 hektarus arba 3,2% viso parko teritorijos (1 lentelė).
- Siekiant išsaugoti žalvarnių buveinę, areale numatoma taikyti griežtesnę apsaugą bei laikinai riboti lankytojų lankymąsi, kad būtų užtikrinamos sąlygos ramiam paukščių perėjimui.
- **Ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos.** Ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos teritorijoje palaikoma ekologinė kraštovaizdžio pusiausvyra, siekiama išvengti neigiamo poveikio gamtos ir nekilnojamoms kultūros vertybėms arba neigiamo antropogeninių objektų ir veiklos poveikio aplinkai (Lietuvos Respublikos saugomų..., 2021).
- Ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos apima agrarinės arba miškingos, nepasižyminčios gamtos ar kultūros paveldo vertybėmis, teritorijos, kurių tikslas atlikti geoekologines, pirmiausia vandenių, laukų, šlaitų, dirvožemio apsaugos funkcijas, taip pat draustinių, rekreacinių teritorijų buferinę apsaugą bei sudaryti sąlygas išsaugoti bei gerinti parko biologinę įvairovę bei ekologinę kraštovaizdžio struktūrą.

- Ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje išsidėsčiusios šiaurės vakarinėje dalyje, nedideli arealai šiaurinėje bei pietrytinėje dalyse. II – ojo prioriteto plėtros teritorijos centrinėje ir šiaurės rytinėje dalyse. III – ojo prioriteto plėtros teritorijos centrinėje dalyje.
- Ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos užima 136 hektarus arba 18,9% viso parko teritorijos (1 lentelė).
- Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje ekologinės apsaugos prioriteto funkcinės zonos suplanuotos tose parko zonose, kurios nepasižymi dideliu rekreaciniu potencialu dėl kadaise vykdytų miško kirtimų bei laikinai nėra tinkamos vykdyti rekreacines veiklas, taip pat tose teritorijose, kuriose vyrauja jaunuolynų miškai.
- Planuojamoje teritorijoje numatytos ne itin didelio ploto ekologinės apsaugos prioriteto zonos, kurių tikslas formuoti įvairiarūši ir įvairiam ži medyną ir tokiu būdu atkurti biologinę įvairovę bei atlikti rekreacinių zonų buferinę apsaugą.
- **Rekreacinio prioriteto naudojimo funkcinės zonos.** Rekreacinio prioriteto funkcinėms zonoms priskiriamos labiausiai rekreaciniams poreikiams tinkamos miškingos ir pelkėtos teritorijos, kurios gali būti skirtos intensyviai, vidutinio intensyvumo ir ekstensyviai rekreaciniam naudojimui, rekreacinių objektų statyboms bei miško parkų formavimui.
- Rekreacinio prioriteto funkcinės zonos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išsidėsčiusios: I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje nuo vakarų į pietryčius (išskyrus konservacinio ir ekologinės apsaugos prioriteto zonas), II – ojo prioriteto plėtros teritorijos vakarinėje, šiaurinėje bei rytinėje dalyse, III – ojo prioriteto teritorijos pietvakarinėje ir šiaurės rytinėje dalyse.
- Rekreacinio prioriteto zona miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje užima 560 hektarų arba 77,9% viso parko teritorijos (1 lentelė).
- Rekreacinio prioriteto funkcinėms zonoms priskirtos teritorijos, sukaupusios didelį rekreacinį potencialą.
- Rekreacinio prioriteto funkcinė zonų tikslas – pritaikyti jas intensyviai ir ekstensyviai poilsiui bei rekreaciniam naudojimui, tuo pačiu teikiant prioritetą tvariam gamtinių išteklių naudojimui bei jo tausojimui siekiant neviršyti teritorijos rekreacinio talpumo ir įrengti jose rekreacinę infrastruktūrą.

24 pav. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko funkcinio zonavimo schema.

3.3.2. Kraštovaizdžio formavimo kryptys ir apsaugos priemonės

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje, remiantis saugomų teritorijų tipiniais apsaugos reglamentais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 996 „Dėl Saugomų teritorijų tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“, kurie nustato išskiriamų kraštovaizdžio tvarkymo zonų sistemą ir kiekvienos kraštovaizdžio tvarkymo zonos tipinius kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir tvarkymo reikalavimus. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kurios yra numatomos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko kraštovaizdžio formavimo kryptių ir apsaugos priemonių schemeje (25 pav.), sudaro teritorijos kraštovarkinių kategorijų sistemą, kuri yra skirstoma į konservacinės, miškų ūkio, žemės ūkio ir kitos pagrindinės paskirties ir vandens ūkio paskirties žemės zonų grupes – tvarkymo reglamentus. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išskiriamos ir lentelėje nurodomos, kokį plotą užima šios kraštovaizdžio tvarkymo zonos (2 lentelė): konservacinės paskirties, miškų ūkio paskirties, kitos paskirties ir vandens ūkio paskirties žemės tvarkymo zonos.

2 lentelė. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos. Sudarė: Laura Cimbalistaitė

Kraštovaizdžio tvarkymo zona	Plotas (ha)	%
Konservacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas		
<i>Rezervatinių miškų kraštovaizdžio tvarkymo zonos grupė</i>		
Reguliuojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (KMr)	22	3,1
<i>Gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijos grupė</i>		
Reguliuojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (KOr)	1	0,14
Miškų ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas		
<i>Ekosistemų apsaugos miškų grupė</i>		
Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MEr)	206	28,7
<i>Rekreacinių miškų grupė</i>		
Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MRe)	213	29,7
Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MRi)	222	30,9
Kitos paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas		
<i>Rekreacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos grupė</i>		
Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (NRn)	10	1,0
Vandens ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas		

<i>Rekreacinių vandenių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupė</i>		
Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRe)	6	0,8
Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRi)	38	5,3
Iš viso	718	100

1) Konservacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas.

Rezervatinių miškų kraštovaizdžio tvarkymo zonos grupė

- Reguluojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (KMr) išskirtas perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos pietryčiuose, šalia Ertėjų ir Ilginio ežerų, kadangi šioje vietoje saugoma žalvarnio buveinė.
- Reguluojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (KMr) leidžiama: įgyvendinti biologines ir profilaktines miškų sanitarinės apsaugos priemonės; vykdyti sanitarinius kirtimus; atlikti mokslinius tyrimus ir stebėjimus, vykdyti monitoringą, inventorizuoti saugomus kompleksus, objektus ir miškus; vietiniams gyventojams gali būti leidžiama uogauti ir grybauti; vykdyti tvarkymo darbus, kai jais siekiama išsaugoti žalvarnio bendriją.
- Reguluojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (KMr) draudžiama: naudoti gamtos išteklius ir vykdyti kitą ūkinę veiklą bei tvarkymo darbus; lankyti intensyviausiu laukinių paukščių veisimosi laikotarpiu, nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d. Po šio laikotarpio, teritorija gali būti lankoma pažintiniais bei švietimo tikslais.

Gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijos grupė

Reguluojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (KOr).

- Reguluojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zona (KOr) numatyta aplink kultūros paveldo objektą – Algimanto apygardos partizanų žuvimo vietą, perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko II – ojo plėtros prioriteto teritorijoje, Priegodo ežero pietvakariniame krante. Tai reguliuojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zona, tačiau joje papildomi apribojimai nenumatomi.
- Šiame areale leidžiama palaikyti tradicines naudojimo formas, užtikrinančias nustatytosios vertės išsaugojimą ir gerinti šių vertybių eksponavimo sąlygas bei pritaikymą lankymui.

2) Miškų ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas.

Ekosistemų apsaugos miškų grupė

a) Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MEr).

- Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zona (MEr) išskirta tose perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos dalyse, kuriose siekiama sudaryti sąlygas atkurti gamtos išteklius atitinkamomis miško rūšinėmis ir erdvinės struktūros formavimo priemonėmis.
- Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonos (MEr) I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje išsidėsčiusios šiaurės vakarinėje dalyje, nedideli arealai šiaurinėje bei pietrytinėje dalyse. II – ojo prioriteto plėtros teritorijos centrinėje ir šiaurės rytinėje dalyse. III – ojo prioriteto plėtros teritorijoje centrinėje dalyse.
- Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (MEr) leidžiama: vykdyti specialius, aplinką formuojančius kirtimus; prioritetas teikiamas miško atkūrimui ir jeigu yra poreikis, miško įveisimui; leidžiama rinkti nemedieninius miško išteklius. Turi būti

sudaromos sąlygos atkurti gamtos išteklius atitinkamomis miško rūšinės ir erdvinės struktūros formavimo priemonėmis, taip pat degraduotas arba išnykusias biocenozų struktūras pagal specialius gamtotvarkos planus ar projektus. Miškas turi būti atkuriamas vadovaujantis Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai, patvirtintų aplinkos ministro 2008 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. D1-199 reikalavimais. Sanitariniai, ugdymo ir kiti kirtimai vykdomi rudenį ir žiemą (nuo rugsėjo 1 d. iki kovo 1 d.). Sanitariniai kirtimai ištikus stichinei nelaimėi ir masiškai plintant kenkėjams gali būti vykdomi ir kitu metų laiku.

- Atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (MEr) draudžiama: statyti pastatus ir statinius, nesusijusius su rekreacija; kirsti mišką plynaisiais kirtimais.

Rekreacinių miškų grupė

a) Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MRe).

- Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos (MRe) perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išskirtos išanalizavus esamą būklę, II – ojo prioriteto plėtros teritorijoje, kurioje vyrauja drėgnos pelkės, sausi miškai, o aplink ežerus nėra sausų krantų.
- Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos (MRe) išskirtos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko, II – ojo prioriteto plėtros teritorijos šiaurinėje ir rytinėje dalyse.
- Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonose (MRe) leidžiama: aplinkos formavimo, sanitarinių – higieninių ir estetinių savybių gerinimo, reginių formavimo ir medynų atsparumo didinimo darbai bei tvarkymo priemonės; palaikyti artimą natūraliai miško struktūrą ir rūšinę sudėtį; gerinti vietovės rekreacines savybes; atverti reginius, atraktyvius ir lankomus objektus; kurti minimalią rekreacinę infrastruktūrą; vykdyti visų rūšių ugdymo, sanitarinius ir aplinką formuojančius kirtimus, tačiau jie turi būti vykdomi ne per poilsavimo sezoną ir laikantis miškininkystės taisyklių saugomose teritorijose. Kirtimų vykdymui išimties taikomos stichinių aplinkos veiksnių pažeistiems medynams sutvarkyti. Leidžiama statyti tik rekreacinės paskirties įrangą bei infrastruktūrą, o stovyklavietės gali būti įrengiamos tik planavimo schemose nustatytose vietose prie vandens telkinių ir pėsčiųjų turizmo trasų.
- Ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonose (MRe) draudžiama: statyti statinius (išskyrus rekreacinės paskirties įrangą ir infrastruktūrą), paversti miško žemę kitomis naudmenomis; draudžiama naudoti pesticidus, o masiškai plintant kenkėjams, leidžiama naudoti biopreparatus ir selektyvinio veikimo insekticidus.

b) Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas (MRi).

- Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos (MRi) išskirtos teritorijose, kuriose atliekant esamos būklės tyrimą, nustatytas didžiausias rekreacinis potencialas (22 pav.). Šiose teritorijose gausu pelkių, kurios gali būti lankomos, o miškai įvairiarūšiai bei įvairiaamžiai ir yra tinkami rekreacijai vykdyti.
- Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonos (MRi) išskirtos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko I – ojo prioriteto plėtros teritorijoje nuo vakarų į pietryčius (išskyrus reguliuojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zoną (KMr) ir atkuriančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonas (MEr)), II – ojo prioriteto plėtros teritorijos vakarinėje, pietrytinėje bei šiaurės rytinėje dalyse, III – ojo prioriteto teritorijos pietvakarinėje ir šiaurės rytinėje dalyse.

- Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonose (MRi) leidžiama: formuoti intensyviai poilsiui pritaikytą poilsio parko miško struktūrą bei rūšinę sudėtį; atverti reginius; rekreacinę aplinką formuoti neplynais atvejimais ir atrankiniais kirtimais, taip pat gali būti apželdinama stambiais sodmenimis, suteikiančias teritorijai išskirtinumą; formuoti tankų rekreacinės infrastruktūros tinklą, atsižvelgiant į teritorijos rekreacinės apkrovos galimybes; leidžiama vykdyti visų rūšių ugdymo, sanitarinius ir kraštovaizdžio formavimo kirtimus, nupjautą medieną sutvarkant ir utilizuojant už parko teritorijos ribų. Natūraliai nuvirtę medžiai turi būti paliekami natūraliam sužirimui gamtoje.
- Intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų) kraštovaizdžio tvarkymo zonose (MRi) draudžiama: vykdyti kirtimus poilsavimo sezono metu. Išimtyms kirtimams taikomos stichinių veiksmų pažeistiems medynams sutvarkyti. Draudžiama naudoti pesticidus. Masiškai plintant kenkėjams, leidžiama naudoti biopreparatus ir selektyvinio veikimo insekticidus.

3) Kitos paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas.

Rekreacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos grupė

a) Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (NRn)

- Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonos (NRn) perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išskirtos arealuose, kurie ribojasi su vandens telkiniais bei jau yra naudojami arba dėl sausų krantų gali būti naudojami rekreacijai, yra įrengta minimali rekreacinė infrastruktūra.
- Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonos (NRn) išskirtos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje, Denionių ežero šiaurinėje, Apvalainio ežero šiaurinėje bei Priegodo ežero šiaurės rytinėje ir pietrytinėje, Ertėjų ežero šiaurinėje dalyse.
- Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonose (NRn) leidžiama: įrengti poilsiavietes, sustojimo aikšteles ir maudyklas; formuoti minimalią rekreacinę infrastruktūrą, išsaugant natūralią gamtinę aplinką bei kraštovaizdį. Turi būti užtikrinamas teritorijos prieinamumas lankytojams, užtikrinamos puikios poilsavimo sąlygos bei saugumas lankytojams.
- Subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos kraštovaizdžio tvarkymo zonose (NRn) draudžiama: statyti poilsio pastatus; žaloti ir naikinti rekreacinę įrangą, trukdyti ilsėtis; bloginti rekreacines kraštovaizdžio savybes, naikinti estetinį potencialą.

4) Vandens ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos reglamentas.

Rekreacinių vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupė

a) Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRe)

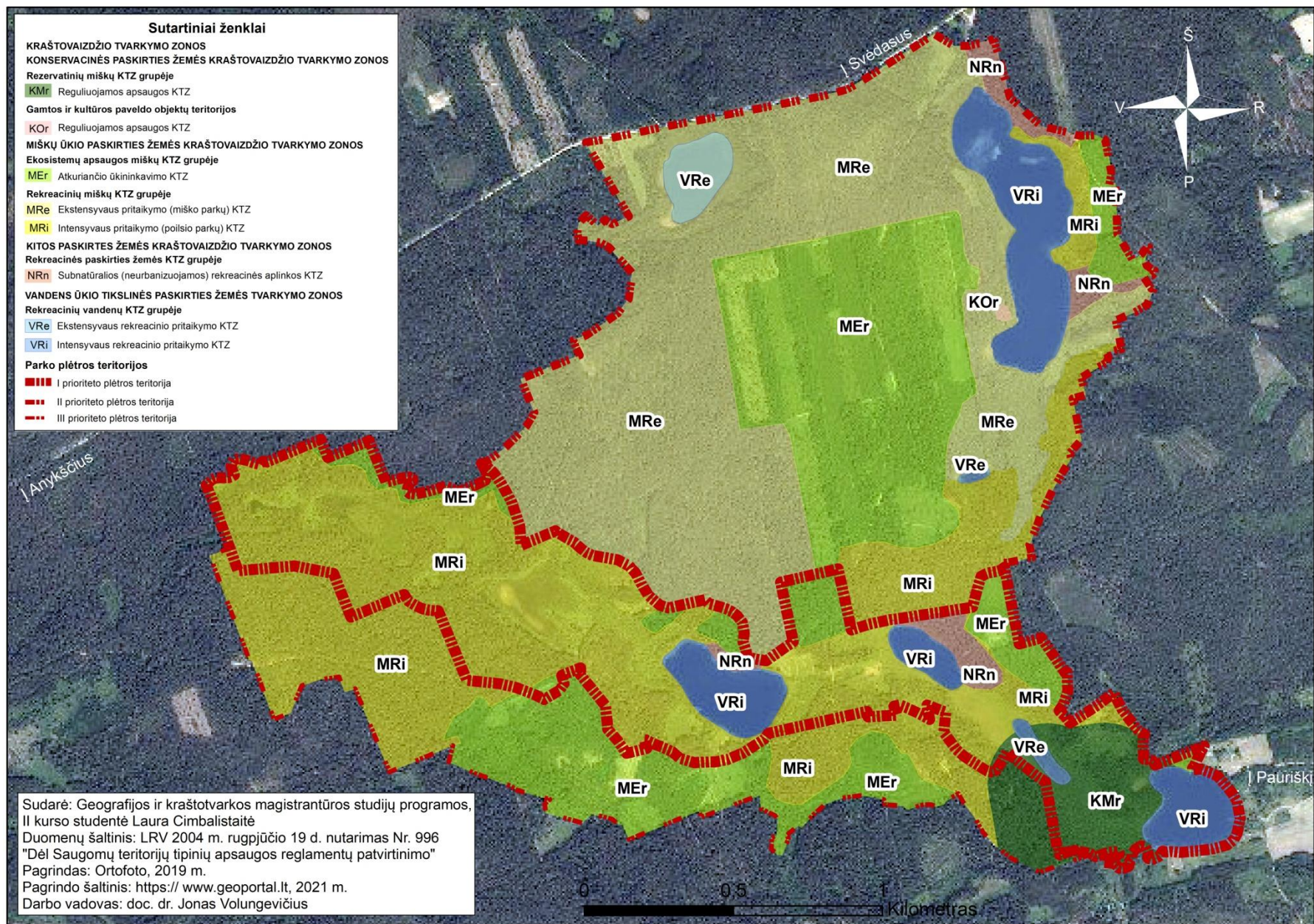
- Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRe) perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išskirti vandens telkiniai, kurių krantai yra pelkėti bei nėra sausų krantų, reikalingų intensyviai rekreacinei veiklai vykdyti. Šie ežerai gali būti skirti pažintinei rekreacinei veiklai vykdyti.
- Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonai (VRe) priskirti Kuojinio bei Ilginio ežerai.
- Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (VRe) leidžiama: vandens telkinių pakrantes pritaikyti rekreaciniam naudojimui, o akvatorijas išlaikyti subnatūralias; gali būti naudojama tik laikina/sezoninė infrastruktūra (tokia kaip suoliukai, gultai, persirengimo kabinos ar pan.).

- Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (VRe) draudžiama: ardyti rekreacinę infrastruktūrą, statyti pastatus, išskyrus rekreacijai reikalingą infrastruktūrą.

b) Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRi)

- Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zona (VRi) perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje išskirti vandens telkiniai, kurie yra tinkami rekreacijai: t. y. turi sausų pakrančių, kuriose gali būti įrengiama rekreacinė infrastruktūra, taip pat kurių pakrantės nuosekliai gylėja ir gali būti pritaikomos maudykloms, valčių nuleidimo vietoms įrengti.
- Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonai (VRi) priskirti Denionių, Apvalainio, Ertėjų ir Priegodo ežerai.
- Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (VRi) leidžiama: kurti patogią įvairių rūšių vandens rekreacijos aplinką; akvatorijos turi būti pritaikomos ypač intensyviai rekreaciniam naudojimui, o pakrantėse gali būti kuriama intensyvi rekreacinė inžinerinė infrastruktūra.
- Intensyvaus rekreacinio pritaikymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje (VRi) draudžiama: ardyti rekreacinę infrastruktūrą, statyti pastatus, išskyrus rekreacijai reikalingą infrastruktūrą.
- Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje daugumos ežerų krantai pelkėti, o pasak Z. Gudžinsko, E. Žalneravičiaus ir kt. (Gudžinskas, Žalneravičius ir kt., 2019) pelkėse turi būti pritaikoma rekreacinė infrastruktūra, nepažeidžianti pelkių būklės ir hidrologinio režimo.

Kraštovaizdžio tvarkymo zonos išskirtos atsižvelgiant į teritorijos naudojimo ir apsaugos pobūdį, taip pat į teritorijos gamtinės aplinkos pobūdį. Sudarant rekreacinės teritorijos kraštovaizdžio formavimo krypties modelį siekiama darnaus rekreacinės teritorijos zonavimo, panaudojant esamos būklės tyrimų metu nustatytų rekreacinių miško savybių vertinimo duomenis. Schemoje (25 pav.) pateiktas darnus teritorijos zonavimas pagal kraštovaizdžio tvarkymo kryptis, kuris yra susietas su kiekybiniais ir kokybiniais miško erdvinės struktūros, medžių rūšių sudėties parametrais.

25 pav. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko kraštovaizdžio tvarkymo zonos. Šaltinis: LRV 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 996 „Dėl Saugomų teritorijų tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“

3.3.3. Rekreacinės funkcijos ir infrastruktūros vystymo ir tvarkymo priemonės

Planuojant perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritoriją ir jos vystymo etapus, yra išskirtos intensyvaus, vidutinio intensyvumo ir ekstensyvaus rekreacinio naudojimo bei kitos teritorijos. Arealai išskirti atsižvelgiant į esamą būklę bei suplanuotą teritorijos funkcinių zonavimą ir kraštovaizdžio tvarkymo zonas, kuriomis numatytos kraštovaizdžio formavimo ir apsaugos priemonės. Taip pat parko teritorijoje numatyti arealai, kurie nebus naudojami rekreacinėms veikloms vykdyti, o užtikrins miškingo pelkinio rekreacinio parko ekologinę apsaugą. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje suplanavus rekreacinio naudojimo teritorijas, nustatyta, kad vyrauja vidutinio intensyvumo rekreacinio naudojimo teritorijos (26 pav.).

Intensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijos.

- Suplanuota 89 ha ploto intensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijų. Šiuose arealuose turėtų būti koncentruojamas didžiausias lankytojų srautas.
- Teritorijos išskirtos atsižvelgiant į arealų pelkėtumą, miškų įvairumą ir brandumą, ežerų išsidėstymą bei jų pakrančių tinkamumą rekreacijai vykdyti.
- Atsižvelgiant į tai, kad parkas yra planuojamas vietiniame lygmenyje, nenumatoma statyti didelių sanatorijų ar poilsio kompleksų, nes pasirinktu rekreacinio parko planavimo modeliu yra siekiama tvaraus poilsio gamtoje bei tai neatitinka vietinio identiteto, taip pat darytų didelę žalą ekosistemoms bei kraštovaizdžio unikalumui ir išskirtinumui.
- Intensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijose bus leidžiama statyti nedidelius rekreacinės paskirties statinius, skirtus trumpalaikiam (iki 1 – 2 dienų) poilsiui, vienkartinę nakvynei pelkėje. Taip pat ežerai bei jų pakrantės įvairiomis priemonėmis pritaikomos rekreacinei veiklai bei trumpalaikiam poilsiui vykdyti.

Vidutinio intensyvumo rekreacinio naudojimo teritorijos.

- Vidutinio intensyvumo rekreacinio naudojimo teritorijos užima 237 hektarų perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko plotą.
- Arealai apima išskirtinai miškingas parko teritorijas, kurios gali būti pritaikomos ne tik poilsiui, bet ir pažintinei veiklai vykdyti, kaip antai, pažintinių takų įrengimui, edukacijos miško ir natūralaus kraštovaizdžio pažinimui, leisiančios pažinti mišką ne tik kaip plotą, kuriame auga daug medžių, bet ir kaip gyvą visos sudėtingos gamtinės sistemos elementą su augalija, gyvūnija, skirtingomis augavietėmis bei skirtingu miškų brandumu.
- Vidutinio intensyvumo rekreacinio naudojimo teritorijose negalės būti vykdomos statybos, leidžiama tik rekreacinė infrastruktūra bei kraštovaizdžio formavimo kirtimai.

Ekstensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijos.

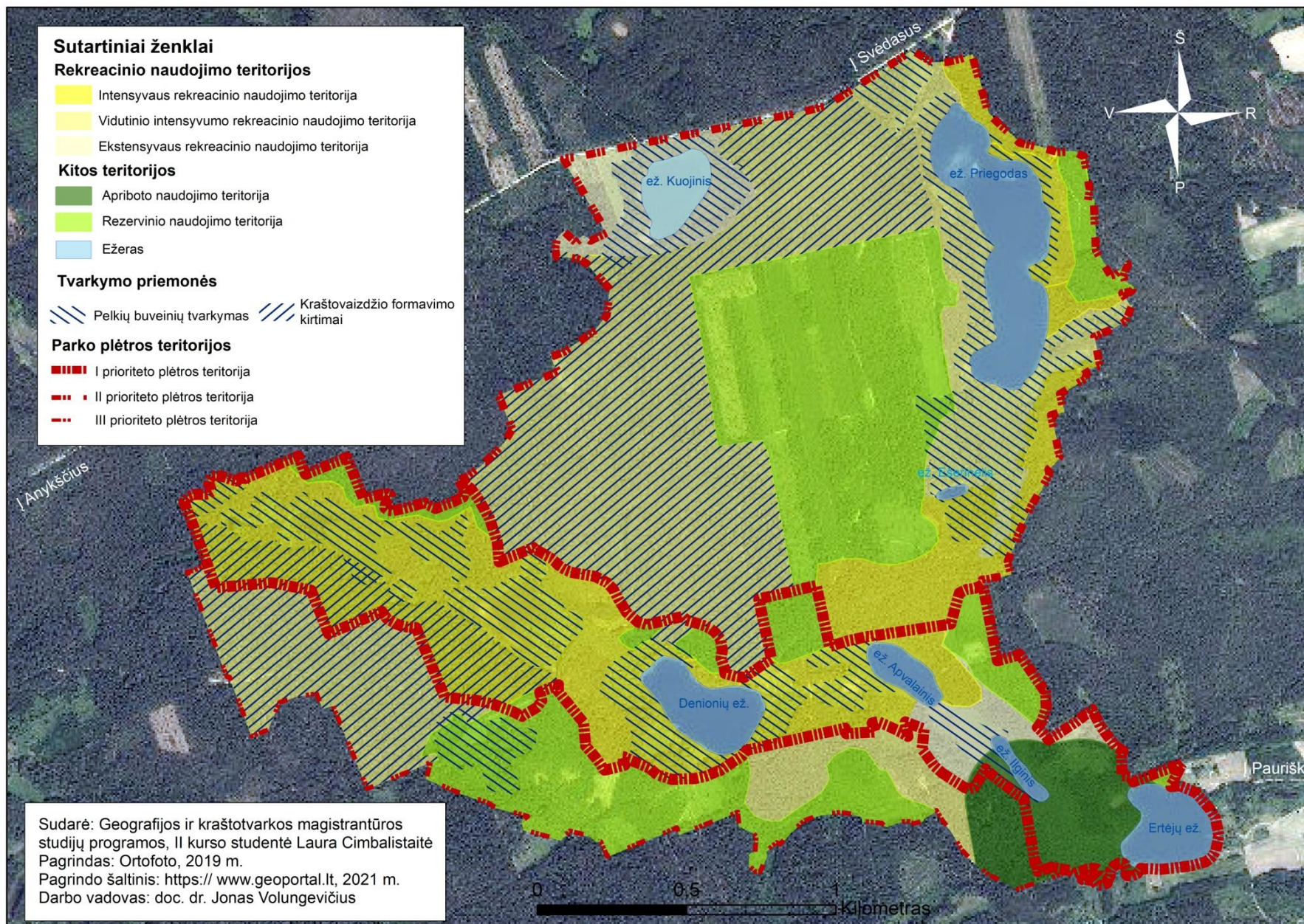
- Ekstensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijos apima mažiausią, 34 hektarų, perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos plotą.
- Šios teritorijos išskirtos atsižvelgus į esamą būklę bei parko teritorijoje esančią saugomą paukščių rūšį.
- Ekstensyvaus rekreacinio naudojimo teritorijose planuojama reguliuoti lankytojų srautus bei išlaikyti natūralų ir nepakitusių kraštovaizdį. Šiuose arealuose siekiama įrengti rekreacinius objektus – regyklas susipažinimui su teritorija iš aukštai.

Kitos teritorijos.

- Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje taip pat yra išskirtos kitos rekreacinio naudojimo teritorijos: apriboto naudojimo teritorija ir rezervinio naudojimo teritorija.

- Apriboto naudojimo teritorija apima žalvarnių veisimosi ir maitinimosi vietas. Ši zona išskirta siekiant išsaugoti žalvarnių buveinę bei užtikrinti kraštovaizdžio vertybių, šiuo atveju, kertinės miško buveinės, apsaugą ir kuo mažesnę žmogaus antropogeninį poveikį joje.
- Rezervinio naudojimo teritorijos perspektyviniame miškingame pelkiniame rekreaciniame parke išskirtos atsižvelgiant į kadaise žmogaus veiklos paliečius miškų plotus, kurie buvo išskirti. Numatyta, kad šiuose arealuose žmonės laikinai nesilankys, o jų tvarkymo priemonės turėtų apimti įvairiarūšių medynų ugdymą, miško išteklių atkūrimą ir jeigu reikia, įveisimą, pasitelkiant kraštovaizdžio formavimo priemones, tokias kaip ugdomieji ir specialieji kirtimai, miško sodinimas. Leidus šioms teritorijoms atsikurti, ateityje poilsiautojų srautai galėtų būti nukreipiami ir į šias teritorijas. Laikiniai, kol šios teritorijos nebūtų lankomos, jos atliktų parko ekologinės apsaugos funkcijas.

Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje numatomi pelkių buveinių tvarkymo darbai. Šiuos darbus svarbu atlikti, kadangi steigiant miškingą pelkinį rekreacinį parką turi būti užtikrinama visapusiška ir maksimali pelkių buveinių apsauga. Remiantis Z. Gudžinsko, E. Žalneravičiaus ir kt. (Gudžinskas, Žalneravičius ir kt., 2019) sudaryta pelkių tvarkymo metodika, taikant pelkių tvarkymo priemones, siekiama padidinti pelkių buveinių apsaugą, užtikrinti stabilų hidrologinį režimą bei atverti pelkių erdves pažintinei veiklai vykdyti. Preliminariai numatyta taikyti šias pelkių buveinių tvarkymo priemones: hidrologinio režimo atkūrimas bei stabilumo užtikrinimas, medžių ir krūmų kirtimas, žolės pjovimas ir šalinimas bei nendrių pjovimas ir šalinimas.

26 pav. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko rekreacinio naudojimo teritorijos.

3.3.4. Rekreacinės ir kitos inžinerinės infrastruktūros tvarkymo priemonės

Rekreacinės infrastruktūros įrengimas rekreacinėse teritorijose nėra naujas dalykas Lietuvoje. Jau tarpukariu formuojant pirmąsias rekreacines teritorijas pamiškėse, pradėti statyti įvairūs suolai, stalai ar mažosios architektūros objektai. Palaipsniui įrengiant parkus, tokios infrastruktūros tik daugėjo. Svarbiausi rekreacinės infrastruktūros statiniai miškuose yra pavėsinės, regyklos, laužavietės, šiukšliadėžės, įvairūs miško baldai – suolai, stalai, laiptai, tilteliai, mokomieji standai ar ekspozicijos ir pan. (Riepšas, 2012). Planuojant miškingą pelkinį rekreacinį parką, taip pat neapsieita be rekreacinės infrastruktūros įrengimo suplanavimo (27 pav.).

Rekreacinė infrastruktūra lankytojams

a) Pažintiniai – mokomieji takai

- Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje numatyta įrengti pažintinį – mokomąjį pėsčiųjų ir dviračių taką skirtą susipažinti su miškingo pelkinio kraštovaizdžio ypatumais bei gamtos vertybėmis.
- Planuojant tako maršrutą nevengtą jį praveisti ne tik per sausas bei miškingas vietas, bet ir per pelkes ar drėgnesnes teritorijos vietas. Pažintinis – mokomasis takas išdėstytas taip, kad atvykę pailsėti žmonės ir keliaudami juo ne tik pasigrožėtų natūralia gamta, bet ir susipažintų su visomis miško augimo stadijomis, miško augavietėmis bei jų drėgnumo požymiais, pradedant nuo jaunuolynų sausose augavietėse ir baigiant brandžiais miškais bei pelkėmis.
- Visame tako maršrute išdėstyta 16 informacinių stendų, kuriuose bus pateikiama informacinė, mokomoji medžiaga apie toje vietoje esančią miško buveinę, tipingiausių tos vietovės augalų bei gyvūnų aprašymai.
- Tako maršrute numatyta 14 atokvėpio vietų, trumpam sustojimui bei poilsiui prieš tęsiant pažintinę kelionę.
- Parko teritorijoje jau yra įrengtas vienas pažintinis takas – Algimanto apygardos partizanų kovų pažintinis takas. Šis takas yra įkomponuojamas į būsimų pažintinių – mokomųjų takų tinklą, tad savo struktūra neišsiskirs iš bendros parko rekreacinės infrastruktūros tinklo. Taip pat į parko teritoriją Priegodo ežero pietvakariniame krante patenka kultūros paveldo paminklas – Algimanto apygardos partizanų žuvimo vieta. Lankytojai taip pat galės aplankyti šį objektą, nes jis nuo Algimanto apygardos partizanų kovų pažintinio tako nutolęs vos keliasdešimt metrų.

b) Regyklos

- Rekreacinio parko teritorijoje numatyti įrengti 5 apžvalgos bokštai/regyklos.
- 2 apžvalgos bokštai numatyti įrengti Kuojinio ežero pietvakarinėje pusėje bei Ertėjų ežero šiaurinėje pusėje. Tai lokalaus vaizdo regyklos. Remiantis atlikta teritorijos esamos būklės analize, kurios metu nustatyta, kad aplink Kuojinio ežerą plyti didelio ploto pelkė, o šalia Ertėjų ežero aptinkama žalvarnio veisimosi ir maitinimo vieta, tad nuspręsta numatyti įrengti lokalaus vaizdo regyklas, kurios leistų susipažinti su natūralia pelke į ją neįžengiant bei iš toli pamatyti ypatingos vertės arealą, kuriame aptinkama saugomų paukščių būveinė. Toks teritorijos apžvalgos būdas leis susipažinti su vertybėmis iš toli, jų nepertvarkant ar neįrengiant kitų infrastruktūros objektų ir nesutrikdant natūralios aplinkos buvimo.
- 3 apžvalgos bokštus numatyta įrengti Priegodo ežero vakarinėje dalyje, šiek tiek į šiaurės vakarus nuo Denionių ežero ir I – ojo prioriteto miškingo pelkinio rekreacinio parko plėtros teritorijos šiaurės vakarinėje pusėje. Šie apžvalgos bokštai skirti apžvelgti jau platesnį, panoraminį vaizdą ir tokiu būdu susipažinti su natūralia parko struktūra bei miškingo pelkėto

kraštovaizdžio ypatumais, suprasti ežerų išsidėstymą bei jų dydžio skirtumus, pažvelgti į pelkes iš aukštai.

c) Automobilių stovėjimo aikštelės

- Miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje yra numatytos 4 automobilių stovėjimo aikštelės: I – ojo prioriteto plėtros teritorijos šiaurės rytuose, II – ojo prioriteto plėtros teritorijos šiaurinėje ir pietrytinėje dalyse bei III – ojo prioriteto plėtros teritorijos rytinėje dalyje. Kadangi parkas bus vystomas skirtingais etapais, todėl automobilių stovėjimo aikštelės išdėstytos skirtingose parko teritorijose, atsižvelgiant į kelių tinklo išsidėstymą ir patekimą į parko teritoriją.

Rekreacinės – poilsinės veiklos

- Bene svarbiausias akcentas planuojant rekreacinį parką – įvairios aktyvios veiklos bei užsiėmimai, kurias atvykę poilsiautojai galės išbandyti bei praleisti savo laisvalaikį ne tik pažindinantis su gamta, bet ir išnaudojant rekreacines galimybes.
- Parko teritorijoje plyti 7 ežerai, tačiau ne visus numatyta naudoti aktyvioms rekreacinėms veikloms. Šias veiklas numatyta vykdyti didžiausiuose ežeruose – Priegodo ežeras, Denionių ežeras bei ežeras Apvalainis. Šalia Priegodo, Denionių ir Ertėjų ežerų jau yra įrengtos 3 maudyklos, taigi jos bus paliekamos bei toliau pritaikomos patogiam poilsiui vykdyti. Svarbu paminėti, kad Ertėjų ežeras rekreacijai naudojamas nebus, kadangi čia galioja žalvarnių apsaugos reglamentas ir numatyta metu bus ribojamas lankytojų patekimas į teritoriją. Kad išnaudoti rekreacinį ežerų potencialą, šalia didžiųjų parko ežerų numatyta įrengti patogias ir šiuolaikiškas maudyklas, stovyklavietes, kuriose bus galima apsistoti su palapinėmis, taip pat numatoma įrengti vandens sporto inventoriaus nuomos punktus, kurie teiks įvairaus vandens sporto inventoriaus nuomos paslaugas.
- Stebint šių laikų poilsio tendencijas, parko teritorijoje numatyta keletas vietų, kuriose atvykę lankytojai galės apsistoti ne tik trumpam poilsiui palapinėse, bet ir namukuose, kuriuos numatyta įrengti pelkėse. Kadangi pelkėse yra sukauptas didelis rekreacinis potencialas, tad svarbu jį išnaudoti ne tik pasivaikštant po pelkę taku, bet ir apsistojant jos apsuptyje ir praleidžiant naktį ar dvi, pajaučiant kokią jėgą turi gamta ir kaip tokia poilsio rūšis gali turėti teigiamą įtaką žmogaus sveikatai.

Miško parkai

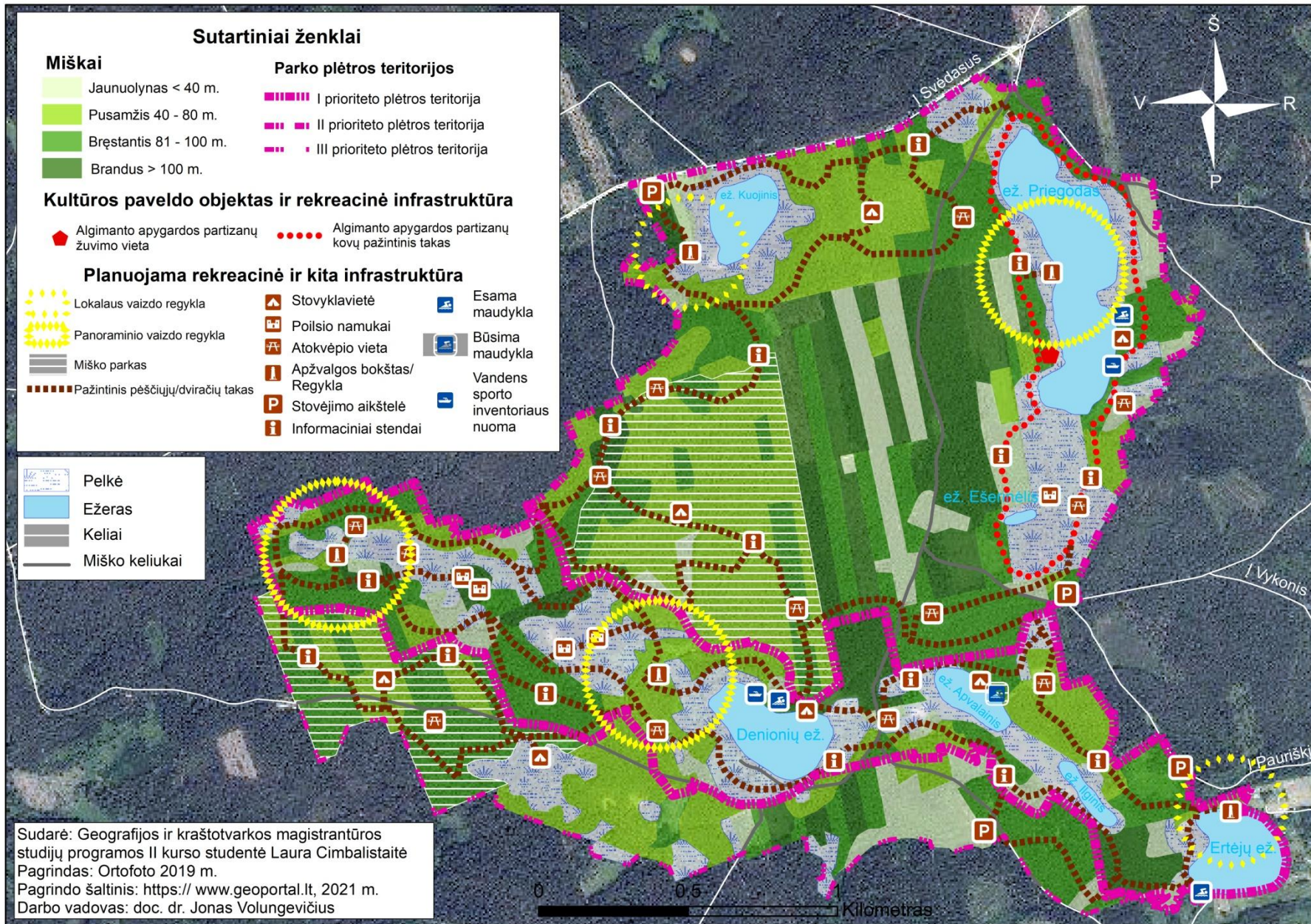
- Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje numatyti 2 dideli miško parkai, kuriuose lankytojai galės ne tik pažinti mišką keliaudami pažintiniu – mokomuoju taku, bet ir nukrypstant nuo maršruto bei saugiai pasiklystant miške. Abiejuose miško parkuose yra numatyta įrengti kempingo vieta, kuriose poilsiautojai galės apsistoti palapinėse nakčiai miško apsuptyje.

Keliai

- Svarbu paminėti, kad miškingas pelkinis rekreacinis parkas bus vystomas etapais. Pažymėtina, kad per parko teritoriją eina miško keliukai, kurie šiuo metu yra važinėjami automobilių. Ateityje, vystant miškingą pelkinį rekreacinį parką, automobilių eismas parko teritorijoje bus draudžiamas, o miško keliukai bus paverčiami pėsčiųjų ir dviračių takais.

Apibendrinant galima teigti, kad perspektyviniame miškingame pelkiniame rekreaciniame parke gana gausu įvairios rekreacinės infrastruktūros bei rekreacinės veiklos. Sau patinkančią poilsio rūšį ras visi parko lankytojai – nuo vaikų iki senjorų. Miškingas pelkinis rekreacinis parkas yra unikalus tuo, kad lankytojai čia galės lankytis visus metus, neatsižvelgiant į tai, koks metų laikas yra. Kiekvienu metų laiku parkas supažindins su vis kita savo puse: žiemą su apsnigtais

miškais, takais bei keliais, ledu sukaustytais ežerais; pavasarį bus galima stebėti tirpstantį sniegą, bundančią gamtą, žydinčius miško augalus bei besiskleidžiančius medžių lapus; vasarą aktyviai leisti laiką šalia vandens telkinių, keliauti bei pažinti parką ir gamtos vertybes; rudenį mėgautis įvairiomis spalvomis, o gal, jeigu pavyks, rasti ir miško gėrybių – uogų bei grybų. Taigi, parkas unikalus tiek savo teritorija, kurioje jis planuojamas, tiek veiklomis, kurias numatyta įrengti bei plėtoti, taip pat unikaliu kraštovaizdžio tipu, kuriame steigti parkus bei vykdyti rekreacines veiklas nėra įprasta.

27 pav. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko esama bei planuojama rekreacinė ir kita infrastruktūra.

3.4. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybės

Valstybinių parkų ir saugomų teritorijų tinklas Lietuvoje egzistuoja jau bene 30 metų ir vis dar yra plečiamas į sistemą įtraukiant naujas teritorijas. Valstybiniai parkai ir saugomos teritorijos planuojamos vadovaujantis šiandien galiojančiais teritorijų planavimo principais, sukurta teritorijų planavimo teisinė bazė. Saugomų teritorijų planavimas dažniausiai yra vykdomas nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, dažnai pamirštant mažas vietinio lygmens teritorijas, kurios yra sukaupusios didelį rekreacinį potencialą, kuris taip pat yra reikšmingas ir gali būti įtraukiamas į valstybinių parkų sistemą kaip specializuotų parkų sudedamoji dalis. Taigi, šiuo magistro baigiamuoju darbu siekta atskleisti vietinio lygmens rekreacinio parko steigimo galimybes, rekreaciniam naudojimui pritaikant kiek neįprastą kraštovaizdžio tipą ir jį siekiant vystyti lygiagrečiai tarp naudojimo ir saugojimo funkcijų sugretinimo. Galime formuluoti 3 tipų galimybes, kurios yra potencialios perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimui Lietuvoje.

Gamtinės galimybės. Išanalizavus pasirinktą perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritoriją, nustatyta, kad teritorija yra labai įvairi, tiek savo struktūra, tiek įvairaus brandumo miškais ir jų grupėmis. Teritorija išsiskiria įvairaus drėgnumo augavietėmis, kas suteikia natūralios gamtos įspūdį. O svarbiausias teritorijos akcentas – pelkės. Lietuvoje nėra likę daug natūralių pelkių, daug jų paveiktos melioracijos arba eksploatuojamos dėl slūgsančių didelių durpių klodų. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijoje pelkės išlikusios natūralios, nenusausintos, nepaveiktos žmogaus antropogeninės veiklos. Visa gamtinė aplinka yra sveika, švari, šalia ar nedideliu atstumu nėra pramonės objektų ar kitų taršos šaltinių. Taigi, galima teigti, kad šios teritorijos gamtinė aplinka yra tinkama rekreacinio parko steigimui, rekreacinės infrastruktūros pagalba ją pritaikant tvariam rekreaciniam naudojimui, derinant naudojimo bei tausojimo principus. Tokių parkų steigimas neapsieitų be rizikų pakenkti aplinkai bei gamtos vertybėms, tačiau, pasisėmus patirties iš užsienio valstybių, peržiūrėjus rekreacinių teritorijų planavimo metodikas bei į teisės aktus integruojant vietinio lygmens rekreacinių teritorijų planavimo gaires, galima padėti pagrindą vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimui Lietuvoje.

Teisinės galimybės. Šiuo metu Lietuvoje turime sukurtą bei vis dar tobulinamą saugomų teritorijų steigimo bei planavimo teisinę bazę, suformuluotus planavimo principus, tačiau kalbant apie vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimo ir planavimo teisinę bazę, Lietuvoje tokios dar neturime. O tai sudaro prielaidas kurti naują teisinę bazę arba tobulinti jau esamą, kuri reglamentuotų vietinio lygmens rekreacinių parkų planavimą ir steigimą Lietuvoje. Vietinio lygmens rekreacinių teritorijų planavimo principai, metodikos bei teisinė bazė sukuria galimybes šių rekreacinių teritorijų planavimui bei steigimui Lietuvoje. Taigi, atsižvelgiant į jau esamą saugomų teritorijų steigimo ir planavimo teisinę bazę, sudaromos teisinės galimybės plėsti į ją įtraukiant vietinio lygmens rekreacinių parkų steigimo principus, metodikas bei gaires.

Socialinės galimybės. Rekreacija Lietuvoje tampa vis reikšmingesnė, o ypač, esant ekstremalioms sąlygoms ar pandemijoms. Skiriant kuo didesnę dėmesį teritorijoms, kurios yra nutolusios nuo didelių rekreacinių centrų, mažinama ne tik rekreacijos centrų apkrova, bet ir didinamas rekreacijos populiarumas mažesniuose regionuose ar vietiniame lygmenyje, kuriuose yra sukaupta nemažai rekreacinių išteklių. Lokalinių rekreacinių teritorijų vystymas suteiktų galimybes ne tik rekreantams pažinti dar neatrastas vietas bei Lietuvos gamtos ir kultūros objektus, bet ir leistų sukurti naujų darbo vietų, o tai pritrauktų gyventojus keltis gyventi į regionus ir tokiu būdu mažėtų didžiųjų Lietuvos miestų apkrovos. Pastebima, jog šiuolaikinis žmogus vis dažniau renkasi gyvenimą ar laisvalaikio praleidimą kuo natūralesnėje gamtoje, tad rekreacinių parkų steigimas sudaro šias galimybes.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad rekreacinių parkų steigimas Lietuvoje ne tik leistų plėsti valstybinių parkų ir saugomų teritorijų tinklą ir tokiu būdu formuodamas šių teritorijų įvairumą, bet ir leistų išnaudoti atokesnėse teritorijose sukauptą rekreacinį potencialą. Svarbu nubrėžti ribą tarp naudojimo ir saugojimo, kad šie du komponentai eitų greta, o ne vienas priešais kitą. Nes tik tokiu būdu galėsime planuoti ir galbūt ateityje steigti lokalinio lygmens rekreacinius parkus, siekiant stiprinti rekreacinio potencialo naudojimą Lietuvoje. Lietuva turtinga savo kraštovaizdžiu, su kuriuo verta susipažinti per rekreacinių parkų prizmę bei pajusti gamtą ir jos galybę iš arti.

IŠVADOS

1. Lokalinio lygmens rekreaciniai parkai, kurių pagrindinė paskirtis yra ne saugoti sukauptą rekreacinį potencialą ir gamtos vertybes, o jį tvariai naudoti įveiklinant ir pritaikant naudojimui, Lietuvoje nėra planuojami bei steigiami.

2. Regionų vietinio rekreacinio potencialo vystymas bei juose lokalinio lygmens rekreacinių parkų steigimas ne tik sukuria prielaidas bendruomenių papildomam įveiklinimui regionuose, bet ir prisideda prie regiono ekonominio bei socialinio stabilumo didėjimo, kas skatina gyventojus keltis gyventi į regionus, tokiu būdu mažinant šalies didžiųjų miestų apkrovas.

3. Gamtinių prielaidų identifikavimas, teisinių ir socialinių išvystymas, sukuria galimybes steigti lokalius specializuotus rekreacinius parkus. Nustatytas nepakankamas teisinių prielaidų išvystymas apsunkina rekreacinių parkų idėjos plėtojimą ir jos realizavimą steigiant rekreacinius parkus.

4. Šiuo metu įteisintas saugomų teritorijų planavimo modelis pilnai neužtikrina visapusiško rekreacinio potencialo išteklių naudojimo regionuose. Norint užtikrinti rekreacinio potencialo išteklių naudojimą, turi būti įteisinamas naujas saugomų teritorijų sistemos teritorijų tipas, kuris priklausytų Lietuvos valstybinių parkų sistemai – lokalinio lygmens rekreaciniai parkai. Šis tipas papildytų dabartinę Lietuvos valstybinių parkų sistemą naujų, specializuotų parkų rūšimi, kuri yra orientuota į lokalias teritorijas ir jų rekreacinio potencialo tvarų naudojimą.

5. Lietuva pasižymi įvairiais kraštovaizdžio tipais, o dažnai vietiniame lygmenyje galima surasti vertingų, žmogaus ir antropogeninės veiklos nepaveiktų kraštovaizdžio tipologinių vienetų arealų, kurie neretai lieka užmarštyje. Tokie arealai gali būti naudojami pritaikant tvaraus poilsio modelį bei išryškinant tipingo kraštovaizdžio vertybes. Gamtos vertybės ir brandžios buveinės gali būti ne tik išsaugomos, bet ir pritaikomos tvariam jų naudojimui steigiant rekreacinius parkus.

6. Miškingas pelkėtas kraštovaizdis su ekologiniu požiūriu brandžiomis bendrijomis, dėl savo išsidėstymo atokiose vietovėse yra sukaupęs didelį rekreacinį potencialą, kuris gali būti vystomas sukuriant ne tradicinį rekreacijos modelį, o apimant pažintines ar ekstremalias rekreacines veiklas, pavyzdžiui: pasivaikščiavimai po pelkę, pažintinės - edukacinės veiklos ir panašiai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Mokslinė literatūra

- Aazami M., Shanazi K.** 2020. *Tourism wetlands and rural sustainable livelihood: The case from Iran*. Journal of Outdoor Recreation and Tourism 30, 100284.
- Basalykas A.** 1965. *Lietuvos TSR fizinė geografija. II dalis*. Mintis. Vilnius
- Buckley R.** 2001. Protected area management: Principles and practices. *Griffith university, Australia*.
- Butler A., George D.** 1964. Standarts for outdoor recreational areas. *American society of planning officials*, 1313 East 60th street – Chicago 37, Illinois. Report no. 194.
- Budriūnas A. R., Ėringis K.** 2000. *Kraštovaizdžio estetinio rekreacinio vertinimo metodika*. Vilnius, Botanikos instituto leidykla.
- Caspersen O. H., Olafsson A. S.** 2010. Recreational mapping and planning for enlargement of the green structure in greater Copenhagen. *Urban Forestry & Urban Greening*, 9, 101-112.
- Cordell K.** 2017. Principles of recreation resource planning. *Society of outdoor recreation professionals*.
- Cimbalistaitė L.** 2020. *Miškingo pelkėto kraštovaizdžio rekreacinio potencialo vystymo prielaidos Lietuvoje*. GKK archyvas, Vilnius /Metinis mokslinis pranešimas/.
- Dobrica J, Aleksandra D.** 2008. The assessment of Carrying Capacity: A Crucial Tool for Managing Tourism Effects in Tourist Destinations. *Turizam*, 12: 4-11.
- Edgell, D. L., Allen, M. D., Smith, G., Swanson, J. R.** 2008. Tourism policy and planning: Yesterday, today and tomorrow. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- European Commission.** 2003. *Basic orientations for the sustainability of European tourism*. COM (2003) 716 Final.
- Gudžinskas Z., Žalneravičius E., Petrulaitis L., doc. dr. Gulbinas Z., dr. Valskys V.** 2019. *Mažus plotus užimančių pelkių buveinių tvarkymo metodai, priemonės ir sistemos*. Gamtos paveldo fondas. Vilnius. /Ataskaita/
- Gurskienė V., Ivavičiūtė G.** 2008. *Rekreacinė kraštotvarka*. Kaunas: Ardiva. /Mokomoji knyga/
- Ingram G.B.** 1991. Habitat, visual and recreational values and the planning of extractive development and protected areas: a tale of three islands. *Landscape and Urban planning*, 109-129.
- Jasinavičiūtė A.** 2013. *Rekreacinių regioninių parkų problema Lietuvoje*. Vilnius: VU GMF Geografijos ir kraštotvarkos katedra. /Magistro darbas/
- Kavaliauskas P., Jasinavičiūtė A.** 2012. *Rekreacinių regioninių parkų problema Lietuvoje*. Geografijos metraštis 45: 29-44.
- Kavaliauskas P.** 2011. Kraštovaizdžio samprata ir planavimas. Vilniaus universitetas, Vilnius. /Mokomoji knyga/.
- Kavaliauskas P.** 2019. Lietuvos Nacionalinių ir Regioninių parkų morfostruktūros analizė kraštovaizdžio geografijos aspektu: 1. Metodologija. *Geografijos metraštis*, 52: 3-22.
- Kavoliūtė F.** 2004. *Kraštovaizdžio lauko tyrimai. Geografijos mokomosios praktikos metodika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Kilkus K., Stonevičius E. 2011. *Lietuvos vandenų geografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Lietuvos turizmo potencialo įvertinimo, nustatant didžiausias turistinės traukos vietas ir jų panaudojimo prioritetus, studija. 2011. *VšĮ „Turizmo plėtros institutas“*, Vilnius.

Mereškevičienė I. 2015. *Aplinkos būklė 2014. Tik faktai*. Aplinkos apsaugos agentūra. Vilnius, /Ataskaita/.

Meilutė D. 2014. *Rekreacijos vystymas Biržų regioniniame parke lokaliniu aspektu*. Vilnius: VU GMF Geografijos ir kraštovarkos katedra. /Magistro darbas/

Moscovici D., Tredick C. ir Russell J. 2019. Proactive Planning for Recreation on Protected Lands-Wildlife Management Areas in New Jersey. *An international Journal, Society & Natural Resources*, Volume 33, 2020 – Issue 6: Protected Land Management/Governance in the United States.

Mousa A., Karwan S. 2020. Tourism wetlands and rural sustainable livelihood: The case from Iran. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 30, 100284.

Palčiauskaitė R., Kitovienė A., Kavaliauskas P., Kraučionė G. 2017. *Valstybinių parkų kraštovaizdžio struktūros schemų rengimo metodika*. Valstybės įmonė Valstybės žemės fondas, Vilnius.

Pickering C., Rossi S. D., Hernando A., Barros A. 2018. Current knowledge and future research directions for the monitoring and management of visitors in recreational and protected areas. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 21, 10-18.

Roberts L., Hall D. 2018. Rural tourism and recreation: Principles to practice. *Cabi publishing*. New York, USA.

Riepšas E. 2012. *Rekreacinė miškininkystė*. Kaunas: Aleksandro Stulginskio universitetas.

Sayan M. S. ir Atik M. 2011. Recreation carrying capacity estimates for protected areas: A study of Termessos national park. *Ekoloji*, 20, 78, 66-74.

Seibutis A. 1958. *Lietuvos pelkės. Lietuvos TSR fizinė geografija*. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Stauskas, V., Daniulaitis G. 1985. *Rekreacinės kraštovarkos principai ir projektavimo darbai*. Vilnius: LMA Ekonomikos institutas.

Tidikis R. 2003. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius. /Vadovėlis/

Tomczyk A. M., Ewertowski M. 2013. Planning of recreational trails in protected areas: Application of regression tree analysis and geographic information systems. *Applied geography*, 40, 129-139.

Topay M. 2007. The importance of climate for recreational planning of rural areas; Case study of Mugla province, Turkey. *Developments in Tourism Climatology*.

Urbonaitė I. 2013. *Rekreacinių funkcijų raiška Vilniaus miesto erdvinėje struktūroje*. Vilnius: Vilniaus Gedimino Technikos universitetas. /Daktaro disertacija/

Uleck R. B. 2008. The challenge of recreation planning: methodology and factors to consider. *New York State University: Department of forestry*.

Urtane L. 2014. *Ežerai ateičiai. Ilgalaikio ežerų ir jų aplinkos tvaraus valdymo gairės*. Ryga: Kuržemės planavimo regiono administracija.

Veteikis D., Jukna L., Jankauskaitė M. 2015. *Kraštovaizdžio struktūros pokyčių probleminiuose arealuose vertinimas vietiniu lygmeniu*. Lietuvos geografų draugija, Vilnius.

Wanner A., Seier G., Probstl – Haider U. 2020. Policies related to sustainable tourism – An assessment and comparison of European policies, frameworks and plans. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 29, 100275.

Weyland F., Laterra P. 2014. Recreation potential assessment at large spatial scales: A method based in the ecosystem services approach and landscape metrics, *Ecological Indicators*, No. 39: 34-43.

2. Teisės aktai

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Žin., 1993, Nr. 63-1188; 2020, Nr. 63-1188;

Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. Žin., 1994, Nr. 34-620; 2020, Nr. 34-620;

Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1872; 2020, Nr. 96-1872;

Lietuvos Respublikos vandens įstatymas. Žin., 1997, Nr. 104-2615; 2020, Nr. 104-2615;

Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. Žin., 1998, Nr. 32-852; 2020, Nr. 32-852;

Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas. Žin., 1995, Nr. 107-2391; 2020, Nr. 107-2391.

Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl Saugomų teritorijų tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“. Žin., 2004, Nr. 131-4704.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano patvirtinimo“. Žin., 2015, Nr. 15516.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Rekreatyvių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo“. Žin., 2014, Nr. 18-554.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Miško sanitarinės apsaugos taisyklių patvirtinimo“. Žin., 2007, Nr. 42-1596.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų patvirtinimo“. Žin., 2008, Nr. 45-1702.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Adučiškio–Guntauninkų miškų, Gedžiūnų miško, Gubernijos miško, Padauguvos mško, Plinkšių miško, Rūdninkų girios, Šimonių girios, Taujėnų–Užulėnio miškų ir Žaliosios girios biosferos poligonų įsteigimo, jų nuostatų ir ribų patvirtinimo“. Žin., 2004, Nr. 181-6713.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Įsakymas „Dėl Anykščių regioninio parko tvarkymo plano patvirtinimo“. Žin., 2009, Nr. 7-250.

3. Teritorijų planavimo dokumentai

Lietuvos Respublikos Bendrasis planas. Lietuva 2030. Esama būklė www.bendrasisplanas.lt/ [Žiūrėta 2020-05-28]

Lietuvos Respublikos Bendrasis planas. Lietuva 2030. Kultūros politika ir rekreacija. www.bendrasisplanas.lt/ [Žiūrėta 2021-02-04]

Lietuvos Respublikos Bendrasis planas. Lietuva 2030. Konceptija www.bendrasisplanas.lt/ [Žiūrėta 2020-05-27]

Lietuvos Respublikos Bendrasis planas. Lietuva 2030. Konkretizuoti sprendiniai. www.bendrasisplanas.lt/ [Žiūrėta 2021-03-15]

Anykščių rajono bendrasis planas. www.anyksciai.lt/turinys/teritoriju-planavimas/anyksciu-rajono-bendrasis-planas/295 [Žiūrėta 2021-04-15]

Anykščių regioninio parko tvarkymo planas. www.anyksciuparkas.lt/specialieji-planai/ [Žiūrėta 2021-02-16]

4. Interneto svetainės

Gamtos paveldo fondas. www.gpf.lt [žiūrėta 2021-05-05]

International Union for Conservation of Nature (IUCN). www.iucn.org/ [Žiūrėta 2020-04-27].

Pelkių kraštovaizdžio ir jų biologinės įvairovės tyrimai, tvarkymas ir apsauga Latvijos ir Lietuvos pasienio regione. Gražutės regioninis parkas. www.grazute.lt/ [Žiūrėta 2020-05-25].

Rekreaciniai parkai Lietuvoje. www.nesedeknamuose.lt [Žiūrėta 2021-03-14].

Saugomų rūšių informacinė sistema. sris.am.lt [Žiūrėta 2021-03-06]

The Protected Areas Database of the United States (PAD – US). www.protectedlands.net [Žiūrėta 2020-04-05].

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. vstt.lrv.lt [Žiūrėta 2021-04-29].

Valstybinė miškų tarnyba. www.amvmt.lt/index.php/kertines-misko-buveines [Žiūrėta 2021-03-11].

Visuotinė lietuvių enciklopedija. www.vle.lt/ [Žiūrėta 2020-04-20]

The global goals for sustainable development, 2015. www.globalgoals.org/ [Žiūrėta 2021-02-14].

SANTRAUKA

VILNIAUS UNIVERSITETAS CHEMIJOS IR GEOMOKSLŲ FAKULTETAS

LAURA CIMBALISTAITĖ

Miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybių analizė (Šimonių girios teritorijos pavyzdžiu)

Santrauka. Didėjant urbanizacijos bei aplinkos taršos mastams, rekreacija ir poilsis gamtinėje aplinkoje tampa pagrindiniu žmogaus jėgų atgavimo šaltiniu. Naujajame Lietuvos Respublikos bendrajame plane rekreacinių parkų steigimas minimas kaip ateities siekiamybė specializuotų parkų steigime, tokiu būdu papildant valstybinių parkų sistemą, todėl yra reikalinga pradėti analizuoti lokalinio lygmens rekreacinių parkų steigimo galimybes. Šiame darbe pabandyta pritaikyti šiuo metu galiojančias saugomų teritorijų bei rekreacinio planavimo principus bei taisykles ir suplanuoti rekreacinį parką neįprasto kraštovaizdžio tipe – miškingame pelkėtame kraštovaizdyje bei tokiu būdu atskleisti jo unikalumą bei tinkamumą rekreacijai. Šio darbo tikslas prisidėti prie rekreacinių parkų steigimo galimybių vystymo Lietuvoje. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, buvo išsikelti uždaviniai, kurie apima rekreacinio planavimo patirties pasaulyje ir Lietuvoje analizę, buvo apžvelgtos rekreacijos, rekreacinio potencialo ir rekreacinio parko sampratos, nustatytos rekreacinio potencialo miškingame pelkėtame kraštovaizdyje vystymo prielaidos, buvo atlikta perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorijos analizė ir parengtos planavimo schemos bei nustatytos ir išanalizuotos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo galimybės. Teritorijos analizė buvo atlikta ne tik iš literatūros šaltinių bei žemėlapių, bet ir nuvykus į teritoriją bei ją fiksuojant nuotraukose. Darbe pateikiama išanalizuota perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko teritorija bei siūlomi parko planavimo konkretizuoti sprendiniai, kurie yra pateikiami kartoschemose, nustatytos perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko steigimo prielaidos bei pateikiama rekreacinio parko steigimo galimybių apibendrinimas.

Prasminiai žodžiai: kraštovaizdis, teritorijų planavimas, saugomos teritorijos.

SUMMARY

VILNIUS UNIVERSITY
FACULTY OF CHEMISTRY AND GEOSCIENCES

LAURA CIMBALISTAITĖ

Analysis of the possibilities of establishing a forested wetland recreation park (on the example of the Simonys forest area)

Summary. With the increasing scale of urbanization and environmental pollution, recreation and recreation in the natural environment is becoming the main source of human recovery. The new general plan of the Republic of Lithuania mentions the establishment of recreational parks as a future aspiration for the establishment of specialized parks, thus complementing the system of state parks, therefore it is necessary to start analyzing the possibilities of establishing recreational parks at the local level. In this work, an attempt was made to apply the current principles and rules of protected areas and recreational planning and to plan a recreational park in an unusual type of landscape – a forested swampy landscape and thus reveal its uniqueness and suitability for recreation. The aim of this work is to contribute to the development of recreational park establishment opportunities in Lithuania. In order to achieve the goal of the work, tasks were set, which include the analysis of recreational planning experience in the world and Lithuania, the concepts of recreation, recreational potential and recreational park were reviewed, preconditions for development of recreational potential in forested wetland landscape planning schemes and the possibilities of establishing a perspective forested wetland recreation park have been identified and analyzed. The analysis of the territory was performed not only from literature sources and maps, but also after going to the territory and capturing it in photos. The work presents the analyzed territory of a promising forested wetland recreation park and proposes concrete solutions for park planning, which are presented in the charts, the preconditions for the establishment of a promising forested wetland recreational park and a summary of the possibilities for establishing a recreational park.

Keywords: landscape, spatial planning, protected areas.

PRIEDAI

1. 1 priedas. Kraštovaizdžio estetinio ir rekreacinio potencialo vertinimas
2. 2 priedas. Kraštovaizdžio estetinio ir rekreacinio potencialo vertinimas
3. 3 priedas. Teisės aktai ir jų nuostatos, kurios reglamentuoja veiklą rekreacinėse teritorijose, rekreacinių išteklių naudojimą ir apsaugą, šių teritorijų planavimą
4. 4 priedas. Perspektyvinio miškingo pelkinio rekreacinio parko apylinkės

KRAŠTOVAIZDŽIO ESTETINIO IR REKREACINIO POTENCIALO VERTINIMAS

Šaltinis: Budriūnas A. R., Ėringis K. Kraštovaizdžio estetinio rekreacinio vertinimo metodika, 2000.

Eil. Nr.	Nr. grupėje	Gamtovaizdžio požymis ir jo vertinimas	Vertinimas	Maksimalus balų skaičius
I. Bendrasis gamtovaizdžio įspūdingumas				
1	1	Dominanto kraštovaizdyje ryškumas (neryškus – 0, ryškus – 1)	1	1
2	2	Kulisių, aprėminančių gamtovaizdį, ryškumas (nėra – 0, iš vienos pusės – 1, iš abiejų pusių – 2)	1	2
3	3	Spalvingumas (ryškių atspalvių gausa)	1	3
4	4	Sezoninis aspektingumas (neryškus – 0, keičiasi kartą per vegetacijos laikotarpį – 1, keičiasi dažniau – 2)	1	2
5	5	Gamtovaizdžio natūralumas (pakeistas – 0, pavieniai intarpai – 1, natūralus – 2)	2	2
II. Reljefo išraiškumas				
A. Sausuma				
6	1	Bendras gamtovaizdžio kalvotumas (lygu – 0, banguota arba neryškiai kalvota – 1, ryškiai kalvota – 2)	1	2
7	2	Kalvų gausumas horizonto linijoje	1	3
8	3	Slėnių ir daubų gausumas	2	3
9	4	Slėnių ir daubų didumas (nėra – 0, yra – 1, didelės – 2)	2	2
10	5	Neišryškėjusių slėnių ir daubų buvimas (nėra – 0, yra – 1)	1	1
B. Vandenys				
11	1	Ežerų gausumas	2	3
12	2	Ežerų didumas (nėra – 0, maži ir vidutiniai – 1, dideli – 2)	1	2
13	3	Neišryškėjusių ežerų buvimas (nėra – 0, yra – 1)	1	1
14	4	Vandens plotų pasikartojimas radialine kryptimi (nėra – 0, yra – 1, daugiau kaip vieną kartą – 2)	2	2
C. Sausumos ir vandens deriniai				
15	1	Pelkėtumas (nėra – 0, yra – 1, labai didelis – 2)	2	2
16	2	Atsispindėjimo vandenyje ryškumas (neryškus – 0, ryškus – 1)	1	1
17	3	Seklumų ryškumas (nėra arba neryškios – 0, ryškios – 1)	0	1
18	4	Pakrančių juostų (paplūdimių) ryškumas	1	1

		(nėra arba neryškios – 0, ryškios – 1)		
		III. Augalijos erdvinis įvairumas		
		A. Augalija, paryškinanti reljefą		
19	1	Kalvų, salų ir pusiasalių su vientisa augalija gausumas	0	3
20	2	Augalija, paryškinanti upelius, kanalus ir raguvas	0	3
21	3	Medžių eilių ir juostų ryškumas pakrantėse išilgai kranto (nėra arba neryškios – 0, ryškios - 1)	1	1
22	4	Augmenijos juostų vingiuotuma (nėra – 0, vingiuota – 1, sudėtingai vingiuota – 2)	2	2
		B. Medžių augalija		
23	1	Bendras gamtovaizdžio miškingumas (nėra arbamažas – 0, vidutinis – 1, didelis – 2, ištisinis – 3)	2	3
24	2	Dunksančių miškų gausumas	2	3
25	3	Medžių grupių, eilių ir stambių pavienių medžių gausumas	1	3
26	4	Skirtingų medynų gausumas	3	3
27	5	Medynų sudėties mišrumas (nėra arba neryškus – 0, ryškus – 1)	1	1
		C. Žolinė augalija		
28	1	Laukų miškingame gamtovaizdyje gausumas	2	3
29	2	Skirtingų sausumos augalijos bendrijų gausumas	3	3
30	3	Skirtingų vandens augalijos bendrijų gausumas	2	3
31	4	Neišryškėjusių žolių augalijos plotų buvimas (nėra – 0, yra – 1)	0	1
		IV. Antropogeninių objektų įvairumas ir tikslingumas		
		A. Dabartinė (ūkinė) žmogaus veikla		
	1	Gamtovaizdžio urbanizuotumas (nėra arba neryškus – 0, ryškus – 1, išpūdingas – 2, didelis – 1, ištisinis - 0)	0	2
	2	Gyvenviečių ir pastatų ryšys su aplinka (pastatų nėra – 1, ryšys blogas – 0, ryšys geras - 2)	1	2
	3	Kelių pritapimas (kelių nėra – 1, jie nepritap prie reljefo ir augmenijos – 0, pritapę – 2)	2	2
	4	Elektros ir telefono linijų pritapimas (linijų nėra – 1, jos nepritapusios – 0, pritapusios – 2)	1	2
	5	Inžinerinių įrenginių pritapimas (įrenginių nėra – 1, jie nepritapę – 0, pritapę – 2)	1	2
	6	Melioracijos sistemų pritapimas (sistemų nėra – 1, jos nepritapusios – 0, pritapusios – 2)	1	2
	7	Neišryškėjusių antropogeninių objektų buvimas (nėra – 0, yra – 1)	1	1

B. Senovinė (kultūrinė) žmogaus veikla				
	1	Istorinių arba susijusių su istoriniais asmenimis vietų buvimas (nėra arba nežinomos – 0, žinomos – 1)	1	1
	2	Saugomų teritorijų buvimas (nėra – 0, yra – 1)	1	1
	Iš viso		51	81

KRAŠTOVAIZDŽIO ESTETINIO IR REKREACINIO POTENCIALO VERTINIMAS

Šaltinis: Kavaliauskas P. Kraštovaizdžio samprata ir planavimas, 2011.

VERTINIMO RODIKLIAI	KRAŠTOVAIZDŽIO VAIZDINGUMO NUSTATYMAS			
	Nevaizdingas kraštovaizdis	Vidutiniškai vaizdingas kraštovaizdis	Vaizdingas kraštovaizdis	Labai vaizdingas kraštovaizdis
Orografinė sąskaida	Lyguminis reljefas	Neryškūs slėniai ir duburiai, banguotas reljefas	Negilūs slėniai ir duburiai, vidutiniškai kalvotas reljefas	Gilūs slėniai ir duburiai, stipriai kalvotas reljefas
	1	1	0	0
Vandens telkiniai	Vandens telkinių nėra	Smulkūs įvairios konfigūracijos vandens telkiniai	Paprastos konfigūracijos stambūs vandens telkiniai	Dideli sudėtingos konfigūracijos vandens telkiniai
	1	0	1	0
Augmenijos pobūdis	Dirbamų laukų augmenija	Gryni eglynai ir lapuočių miškai, žemapelkės	Gryni pušynai, tarpinės pelkės	Spygliuočiai su lapuočių priemaiša, aukštapelkės ar užliejamos pievos
	0	1	1	1
Paveldo objektai	Paveldo objektų nėra	Gamtos ir (arba) kultūros paveldo objektai	Gamtos arba kultūros paveldo paminklai	Gamtos ir kultūros paveldo paminklai
	0	0	1	0
Vizualinė tarša	Būdinga visai teritorijai	Būdinga didelei teritorijos daliai	Būdinga nedidelei teritorijos daliai	Vizualinės taršos nėra
	0	0	0	1
IŠ VISO	2	2	4	2

**TEISĖS AKTAI IR JŲ NUOSTATOS, KURIOS REGLAMENTUOJA VEIKLĄ
REKREACINĖSE TERITORIJOSE, REKREACINIŲ IŠTEKLIŲ NAUDOJIMĄ IR
APSAUGĄ, ŠIŲ TERITORIJŲ PLANAVIMĄ**

<p align="center">Teisės aktai, kurie reglamentuoja veiklą rekreacinėse teritorijose, jų rekreacinių išteklių naudojimą ir apsaugą, šių teritorijų planavimą</p>	<p align="center">Nuostatos</p>
<p align="center">Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas</p>	<p>13 str. 5 d. <i>Valstybiniuose parkuose skatinama veikla, išsauganti ir išryškinanti kraštovaizdį, gamtos ir nekilnojamąsias kultūros vertybes bei atkurianti tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat tradiciniai amatai ir verslai, pažintinis turizmas, pagal valstybinių parkų planavimo schemų (ribų ir tvarkymo planų) sprendinius teritorijos pritaikomos rekreacijai ir lankymui atsižvelgiant į kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo reikalavimus, <...>.</i></p> <p>20 str. 1 d. <i>Kad į vandens telkinius nepatektų pavojingų medžiagų, vandens telkinių krantai būtų apsaugoti nuo erozijos, būtų užtikrintas vandens telkinių pakrančių ekosistemų stabilumas, išsaugota migracinių koridorių funkcija, saugomas vandens telkinių pakrančių gamtinis kraštovaizdis ir jo estetinės vertybės, sudarytos palankios sąlygos rekreacijai, užtikrinta visuomenės teisė naudotis vandens telkiniais ir eiti jų pakrantėmis, išskiriamos paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos.</i></p> <p>21 str. 3 d. <i>Saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius.</i></p>
<p align="center">Lietuvos Respublikos žemės įstatymas</p>	<p>21 str. 3 p. <i>Racionaliai naudoti ir tausoti žemę, mišką, vandenį, įstatymų nustatyta tvarka leistas eksploatuoti naudingąsias iškasenas ir kitus gamtos bei rekreacinius išteklius;</i></p> <p>21 str. 10 p. <i>Leisti kitiems asmenims prieiti prie paviršinio vandens telkinių nustatytais pakrantės apsaugos juostomis, lankyti gamtos</i></p>

	<p><i>ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus ir bendro naudojimo rekreacinius objektus (teritorijas).</i></p> <p>26 str. 2 d. 2 p. <i>Pagal teritorijų planavimo dokumentuose ar žemės valdos projektuose nustatytą naudojimo būdą miškų ūkio paskirties žemės sklypai skirstomi į: rekreacinių miškų sklypus.</i></p> <p>27 str. 2 d. 2 p. <i>Pagal teritorijų planavimo dokumentuose ar žemės valdos projektuose nustatytą žemės naudojimo būdą vandens ūkio žemės sklypai skirstomi į: rekreacinius vandens telkinius.</i></p>
<p>Lietuvos Respublikos miškų įstatymas</p>	<p>3 str. 3 d. 2 p. B – <i>rekreaciniai miškai. Tai yra miško parkai, miestų miškai, valstybinių parkų rekreacinių zonų miškai, rekreaciniai miško sklypai ir kiti poilsiui skirti miškai. Ūkininkavimo tikslas – formuoti ir išsaugoti rekreacinę miško aplinką. <...>.</i></p> <p>5 str. 5¹ d. <i>Savivaldybės atlieka valstybinę funkciją – prižiūri, saugo ir tvarko joms viešosios paskirties rekreacijai ir poilsiui patikėjimo teise perduotus valstybinės miško žemės sklypus.</i></p> <p>11 str. 3 d. 1 p. <i>Valstybiniuose parkuose, draustiniuose, biosferos rezervatuose ir biosferos poligonuose esančių miško žemę paversti kitomis naudmenomis leidžiama tik reikmėms, susijusioms su: šių saugomų teritorijų apsauga, tvarkymu, pritaikymu visuomenės poreikiams ir naudojimu rekreacijai, jeigu tai numatyta šių saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose ir neprieštarauja šių saugomų teritorijų nuostatams.</i></p>
<p>Lietuvos Respublikos vandens įstatymas</p>	<p>3 str. 28 p. <i>Vandens telkinio ir (arba) jo vandens naudojimas – veikla, kuria daromas tiesioginis poveikis paviršiniam ir (arba) požeminiam vandens telkiniui ir (arba) jo vandens kokybei, pavyzdžiui, paviršinio ir (arba) požeminio vandens telkinio naudojimas vandeniui išgauti, nuotekoms išleisti, hidroenergetikos, rekreacijos, laivybos, žuvininkystės reikmėms.</i></p>

	<p>3 str. 29 p. Vandens telkinio ir (arba) jo vandens naudotojas – asmuo, kuris naudoja paviršinį ir (arba) požeminį vandens telkinį vandeniui išgauti, nuotekoms išleisti, rekreacijos, hidroenergetikos, laivybos, žuvininkystės ir kitoms reikmėms arba kitokiu būdu daro tiesioginį poveikį paviršiniam ir (arba) požeminiam vandens telkiniui ir (arba) jo vandens kokybei.</p> <p>10 str. 1 d. Paviršiniai vandens telkiniai rekreacijai ir sportui gali būti naudojami vadovaujantis šio įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Turizmo įstatymo ir Saugomų teritorijų įstatymo nustatytais reikalavimais.</p> <p>10 str. 2 d. Rekreacijai ir sportui skirti paviršiniai vandens telkiniai nurodomi teritorijų planavimo dokumentuose.</p>
<p>Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas</p>	<p>2 str. 31 p. Viešoji turizmo ir poilsio infrastruktūra – nuosavybės teise valstybei ar savivaldybėms priklausantys stacionarūs ar laikini statiniai ir įrenginiai, kiti objektai (turizmo trasos, pėsčiųjų (dviračių) takai, poilsio, apžvalgos ir stovėjimo aikštelės, stovyklavietės ir jų įrenginiai, paplūdimių įrenginiai, informacijos, higienos ir atliekų surinkimo, kiti renginių priežiūros, lankytojų aptarnavimo ir poilsio objektai), skirti rekreacinėms teritorijoms ir turistiniams objektams lankyti ir (ar) poilsiui organizuoti.</p>
<p>Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas</p>	<p>11 str. 3 d. 3 p. Valstybės teritorijos bendrojo plano uždaviniai: optimizuoti valstybinę urbanistinę struktūrą, inžinerinės ir socialinės infrastruktūros sistemas, rekreacines ir kitas teritorines struktūras.</p> <p>11 str. 7 d. 4 p. Valstybės teritorijos dalies bendrojo plano uždaviniai: detalizuoti valstybės teritorijos bendrajame plane numatytą valstybinę urbanistinę struktūrą, inžinerinės ir socialinės infrastruktūros sistemas, rekreacines ir kitas teritorines struktūras.</p> <p>12 str. 1 d. 6 p. Valstybės teritorijos bendrajame plane valstybės ir savivaldybių institucijoms nustatomos teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos: valstybinės</p>

	<p><i>reikšmės turizmo, rekreacijos ir kurortų struktūros vystymas.</i></p>
<p>Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-35 „Dėl Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo“</p>	<p>5 d. <i>Rekreacinės teritorijos nustatomos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane, valstybės teritorijos dalių, savivaldybių ar jų dalių bendruosiuose planuose, turizmo ir rekreacijos schemose, valstybinių parkų ir jų zonų, biosferos rezervatų ir jų zonų ribų planuose, kituose specialiojo teritorijų planavimo planavimo dokumentuose. <...>.</i></p> <p>6 d. 6.1. p. <i>Savivaldybių institucijos, vykdydamos rekreacinių teritorijų naudojimo ir apsaugos priežiūrą: organizuoja ir savo lėšomis rengia savivaldybės ir vietovės lygmens turizmo ir rekreacijos planus (projektus), kitus specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ar detaliuosius planus rekreaciniams žemės sklypams suformuoti, viešosios turizmo paslaugų ir poilsio infrastruktūros įrengimo, viešojo naudojimo poilsio objektų (žmonių poilsiui ir viešam lankymui pritaikytų miškų, gyvenamųjų vietovių parkų ir kitų želdynų, rekreacinių vandens telkinių ir jų pakrančių, stovyklaviečių, poilsiviečių, kempingų, hipodromų, turizmo centrų, kitų poilsio paskirties pastatų, rekreacinių statinių ir įrenginių) išdėstymo reikalavimams nustatyti <...>.</i></p> <p>7 d. 7.3. p. <i>Savivaldybių įmonės, įstaigos ir organizacijos, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, atsakingi už rekreacinių teritorijų tvarkymą, priežiūrą, apsaugą, savo veikloje turi vadovautis veiklą rekreacinėse teritorijose reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, laikytis teritorijų planavimo dokumentuose nustatytų teritorijos naudojimo reglamentų ir šių reikalavimų: įrengiant stovyklavietes, poilsivietes, kempingus, turizmo trasas, statant statinius ir įrenginius laikytis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų.</i></p>

PERSPEKTYVINIO MIŠKINGO PELKINIO REKREACINIO PARKO APYLINKĖS

Autorės darytų ir darbe pateikiamų nuotraukų vietos, 2021 m.; Ortofoto šaltinis: www.geoportal.lt, 2019 m.

